

Społeczne i ekonomiczne warunki życia studentów w Polsce na tle innych krajów europejskich

Raport z badania EUROSTUDENT VIII

2022

Warszawa, 20 grudnia 2024 r.

1 Spis treści

1	Spis treści	2
2	Wprowadzenie.....	5
2.1	O projekcie EUROSSTUDENT	5
2.2	Informacje na temat VIII edycji badania EUROSSTUDENT	6
2.3	Raport z VIII edycji badania EUROSSTUDENT w Polsce	7
3	Ogólne dane na temat studentów oraz studiów w Polsce	9
3.1	Szkoły wyższe i liczba studentów w Polsce.....	9
3.2	Podstawowe charakterystyki społeczno-demograficzne studentów... 11	
3.2.1	Wiek, w tym wiek rozpoczęcia studiów	11
3.2.2	Płeć.....	15
3.2.3	Studenci posiadający dzieci.....	17
3.2.4	Studenci zagraniczni	18
3.3	Najpopularniejsze kierunki studiów w Polsce	20
3.4	Rodzaj i tryb studiów	22
3.4.1	Rodzaj studiów	22
3.4.2	Tryb studiów	25
4	Pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów	26
4.1	Wykształcenie rodziców	26
4.2	Sytuacja materialna rodziców	31
5	Sytuacja finansowa studentów	34
5.1	Doświadczenia zawodowe przed podjęciem studiów.....	34
5.2	Praca zawodowa w trakcie studiów	36
5.3	Motywacja do pracy	39

5.4	Źródła dochodów studentów	43
5.5	Wysokość dochodów	45
5.6	Waga poszczególnych źródeł finansowania.....	47
5.7	Ocena kondycji finansowej studentów.....	48
5.8	Przeciętne miesięczne koszty życia studentów.....	52
5.8.1	Struktura wydatków.....	54
5.8.2	Koszty życia (zakwaterowania, jedzenia, transportu).....	56
5.8.3	Wydatki związane bezpośrednio ze studiami	61
6	Warunki zakwaterowania studentów	66
6.1	Miejsce zamieszkania studentów	66
6.2	Pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów a warunki zamieszkania	71
6.3	Miejsce zamieszkania a zależność od różnych źródeł dochodu.....	76
7	Budżet czasu studentów.....	81
7.1	Rozkład czasu studentów	81
7.2	Budżet czasu według trybu studiów	84
7.3	Stosunek studentów do studiów na podstawie budżetu czasu	87
7.4	Praca zawodowa a studia – konflikt czy harmonia.....	89
7.5	Satysfakcja studentów ze swojego budżetu czasu	92
8	Międzynarodowa mobilność studentów.....	96
8.1	Skala międzynarodowej mobilności	96
8.2	Programy, w ramach których polscy studenci wyjeżdżają za granicę .	103
8.3	Zamiar/brak zamiaru odbycia części studiów za granicą	106
8.4	Czynniki ograniczające międzynarodową mobilność studentów	107
8.4.1	Bariery finansowe.....	107
8.4.2	Bariery indywidualne	109

8.4.3	Bariery administracyjne	113
8.4.4	Bariery związane bezpośrednio ze studiowaniem	115
8.5	Czynniki sprzyjające międzynarodowej mobilności.....	118
9	Spis rysunków.....	121
10	Słownik pojęć stosowanych w raporcie.....	125

2 Wprowadzenie

2.1 O projekcie EUROSTUDENT

Projekt EUROSTUDENT jest to inicjatywa, której celem jest gromadzenie i analizowanie danych na temat społecznego wymiaru europejskiego szkolnictwa wyższego. W ramach projektu pozyskiwane są dane na temat charakterystyki społeczno-ekonomicznej studentów w krajach uczestniczących w inicjatywie. Dzięki centralnej koordynacji i ścisłej współpracy w ramach sieci partnerów krajowych, możliwe jest pozyskiwanie danych, które pozwalają na prowadzenie porównań między krajami biorącymi udział w projekcie. Dodatkowo cechą wyróżniającą badanie EUROSTUDENT jest to, że gromadzi informacje na temat studentów i studiów wyższych, które są niedostępne w innych źródłach np. statystykach publicznych.

Projekt EUROSTUDENT jest koordynowany przez Konsorcjum, w którego skład wchodzi obecnie sześć instytucji partnerskich:

- Niemieckie Centrum Badań nad Szkolnictwem Wyższym i Nauką (German Centre for Higher Education Research and Science Studies, DZHW, Niemcy) – lider konsorcjum oraz główny koordynator,
- Instytut Nauk Zaawansowanych (Institute for Advanced Studies, IHS, Wiedeń, Austria),
- ResearchNed (Holandia),
- Centrum Stosowanej Polityki Społecznej (Praxis Center for Policy Studies, Estonia),
- Maltański Urząd ds. Szkolnictwa Wyższego (Malta Further & Higher Education Authority, MFHEA, Malta),
- Szwajcarski Federalny Urząd Statystyczny (Federal Statistical Office, FSO, Switzerland).

Konsorcjum EUROSTUDENT ściśle współpracuje z partnerami krajowymi, którymi zazwyczaj są krajowe ministerstwa. Partnerzy odpowiadają za finansowanie i organizację badania na terenie danego kraju.

Badania terenowe wśród studentów realizowane są przez wybrane krajowe zespoły badawcze, które dostarczają dane do konsorcjum EUROSTUDENT zgodnie z

określonymi wytycznymi oraz zapewniają krajowe interpretacje dostarczonych danych. Badanie EUROSTUDENT jest realizowane poprzez ankietę do samodzielnego wypełnienia.

Projekt doczekał się już ośmiu zakończonych edycji. Aktualnie rozpoczęła się realizacja dziewiątej fali badań.

Wszystkie zebrane w projekcie dane udostępniane są w bazie EUROSTUDENT dostępnej na stronie internetowej <https://database.eurostudent.eu/>. W miejscu tym dostępna jest także szczegółowa metodologia realizacji badań w każdym kraju. Po każdej edycji jest opracowywany raport porównawczy, podsumowujący wyniki międzynarodowe. Prowadzone przez konsorcjum EUROSTUDENT analizy porównawcze publikowane są w formacie otwartego dostępu.

2.2 Informacje na temat VIII edycji badania EUROSTUDENT

W ostatniej zakończonej, VIII rundzie projektu EUROSTUDENT wzięło udział 25 krajów. Łącznie przebadano blisko 295 tys. studentów. Dane, w zależności od kraju, zbierano w okresie między 2021 r. a 2024 r. Wyniki porównawcze w perspektywie międzynarodowej zostały przedstawione w raporcie pt. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024¹.

W ósmej edycji badania EUROSTUDENT uwzględniono następujące zagadnienia: charakterystyka demograficzna i pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów; doświadczenia związane ze studiowaniem (m.in. warunki i jakość studiowania, budżet czasu, mobilność); warunki życia (m.in. zatrudnienie, sytuacja finansowa – dochody i wydatki, sytuacja i warunki mieszkaniowe). W edycji tej uwzględniono również dodatkowe zagadnienia takie jak: wpływ COVID-19; proces cyfryzacji nauczania i uczenia się; doświadczenia studentów związane z dyskryminacją oraz tematy związane ze zdrowiem psychicznym i dobrostanem studentów.

Ósma runda projektu była finansowana przy wsparciu wszystkich krajów uczestniczących w projekcie EUROSTUDENT, a także współfinansowana przez program Unii Europejskiej Erasmus+, niemieckie Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań

---

¹ Raport dostępny jest na stronie internetowej: https://www.eurostudent.eu/publications#result_anker

(German Federal Ministry of Education and Research, BMBF) oraz holenderskie Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki (Dutch Ministry of Education, Culture and Science, MinOCW).

Tabela 1 Państwa uczestniczące w badaniu EUROSTUDENT VIII

Państwo	Skrót stosowany w raporcie	Próba studentów (n)	Państwo	Skrót stosowany w raporcie	Próba studentów (n)
Austria	AT	43 316	Irlandia	IE	20 961
Azerbejdżan	AZ	2 505	Islandia	IS	3 816
Szwajcaria	CH	22 903	Litwa	LT	1 773
Republika Czeska	CZ	14 798	Łotwa	LV	2 664
Niemcy	DE	6 390	Malta	MT	1 003
Dania	DK	14 060	Holandia	NL	8 844
Estonia	EE	3 681	Norwegia	NO	7 919
Hiszpania	ES	8 893	Polska	PL	11 396
Finlandia	FI	6 752	Portugalia	PT	10 603
Francja	FR	44 451	Rumunia	RO	16 109
Gruzja	GE	4 664	Szwecja	SE	7 122
Chorwacja	HR	7 796	Słowacja	SK	7 557
Węgry	HU	14 839			

Źródło: Raport pt. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024*, s. 6 oraz s. 317.

2.3 Raport z VIII edycji badania EUROSTUDENT w Polsce

Niniejszy raport stanowi podsumowanie krajowych wyników badania EUROSTUDENT przeprowadzonego w ramach VIII edycji. Raport został opracowany przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRiS na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Ósma edycja badania EUROSTUDENT była realizowana w Polsce metodą ankiety internetowej (Computer-Assisted Web Interview, CAWI) w okresie maj-czerwiec 2022 r. Łącznie przebadano 11,4 tys. studentów.

Celem raportu jest przedstawienie społecznych i ekonomicznych warunków życia studentów polskich uczelni na tle innych krajów europejskich, które wzięły udział w VIII edycji projektu EUROSTUDENT. Dodatkowo w analizie odnotowano istotne trendy dotyczące polskich studentów, zaobserwowane w perspektywie dwóch poprzednich edycji badania tj. edycji VII (2018-2021) oraz edycji VI (2016-2018).

Dane prezentowane w raporcie pochodzą z ogólnodostępnej bazy danych EUROSTUDENT <https://database.eurostudent.eu>. Dodatkowo kontekstowo wspierano się danymi pochodzącymi z dostępnych statystyk oficjalnych m.in. Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

Opracowanie nie obejmuje wszystkich zagadnień poruszanych w ramach ósmej edycji badania, a koncentruje się na wybranych zagadnieniach, wskazanych przez zlecającego tj. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dotyczą one następujących obszarów tematycznych:

1. Ogólne dane na temat studentów oraz studiów w Polsce;
2. Pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów w Polsce;
3. Finanse studentów (dochody i wydatki);
4. Budżet czasu studentów;
5. Warunki zakwaterowania studentów;
6. Międzynarodowa mobilność studentów.

Dane zostały przedstawione na wykresach wraz ze stosownym opisem analitycznym. Zgodnie z założonym celem, wyniki badania EUROSTUDENT VIII przedstawiono dla Polski w kontekście porównań międzynarodowych. W tym celu zastosowano również średnią wartość danego wskaźnika, biorąc pod uwagę wyniki ze wszystkich krajów, które wzięły udział w VIII edycji badania. Ponadto w porównaniach w sposób szczególny odniesiono się do krajów z tzw. Grupy Wyszehradzkiej tj. Czechy, Słowacja, Węgry, jako krajów zbliżonych do Polski pod względem sąsiedztwa, podobnych uwarunkowań geopolitycznych, ale również historii, tradycji, kultury czy wartości.

Wyjaśnienia najważniejszych pojęć stosowanych w raporcie znajdują się w Słowniku pojęć na końcu raportu.

3 Ogólne dane na temat studentów oraz studiów w Polsce

W podrozdziale 3.1 zaprezentowano informacje na temat szkół wyższych i liczby studentów w Polsce, opierając się na dostępnych danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Dane dotyczą roku akademickiego 2021/2022, w którym realizowano VIII edycję badania EUROSTUDENT, oraz porównawczo roku akademickiego 2018/2019, kiedy przeprowadzono VII edycję tego badania. W dalszej części rozdziału tj. w podrozdziałach 3.2-3.4, przedstawiono z kolei charakterystyki odnoszące się bezpośrednio do wyników badania EUROSTUDENT.

3.1 Szkoły wyższe i liczba studentów w Polsce

Upowszechnienie studiów oraz prestiż, jakim wraz z transformacją ustrojową zaczęto darzyć osoby wykształcone, przyczyniły się do sukcesywnego wzrostu liczby studentów po 1990 roku. W szczytowym okresie, czyli w 2006 roku, liczba ta osiągnęła niemal 2 miliony.

Wzrostowi liczby studentów po 1990 r. towarzyszył także rozwój jednostek szkolnictwa wyższego (głównie uczelni niepublicznych). Procesowi temu sprzyjały w dużej mierze wprowadzane zmiany legislacyjne (między innymi powołanie w 1997 roku pierwszych szkół wyższych zawodowych nadających jedynie tytuł licencjata lub inżyniera), sytuacja demograficzna – to jest wchodzenie w młodą dorosłość osób urodzonych w boomie demograficznym, a także aspiracje edukacyjne oraz chęć odniesienia sukcesu na rynku pracy².

Po 2006 r. liczba studentów w Polsce zaczęła spadać. Od kilku lat zaobserwować można relatywną stabilizację w tym zakresie. Na ten fakt wpływ mają przede wszystkim zmiany demograficzne, tj. spadek liczby osób w wieku 19-24 lat, które zazwyczaj podejmują studia. Ów spadek jest jednak niwelowany przez wzrost popularności studiowania w Polsce wśród obcokrajowców. Mija także zjawisko „kultu” studiowania:

---

² UCZELNIE, raport RADON na podstawie danych z Zintegrowanej Sieci Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/uczelnie_2023

wprowadzenie systemu bolońskiego sprawiło, że maleje liczba osób, które kontynuują studia po ukończeniu studiów I stopnia. Jednocześnie sytuacja na rynku pracy sprawia, że część osób po ukończeniu różnych rodzajów szkół ponadpodstawowych woli wejść na rynek pracy, aniżeli odwlekać decyzję o podjęciu pracy na czas po studiach wyższych. W dyskursie publicznym słychać większą, niż kiedyś, pochwałę dla konkretnego „fachu” w ręku, co przekłada się na większe zainteresowanie szkołami zawodowymi.

W roku akademickim 2021/2022³, kiedy realizowane było badanie EUROSTUDENT VIII w Polsce, działały 362 uczelnie. W porównaniu do poprzedniej edycji badania EUROSTUDENT liczba uczelni zmalała. W 2019 r., kiedy realizowano z kolei VII falę badania, działało 392 uczelnie⁴.

W porównaniu do poprzedniej edycji badania EUROSTUDENT nastąpił też spadek liczby osób studiujących o 1,0 proc. W roku akademickim 2021/2022 studiowało 1 218 166 studentów.

Mimo to, relacja ogólnej liczby osób uczących się w szkolnictwie wyższym do liczby ludności w grupie wiekowej 19-24 lata wzrasta. W roku akademickim 2018/2019 wskaźnik ten wynosił 49,3 proc., a w 2021/2022 – 54,5 proc.⁵.

Jest to efektem wzrostu liczby studentów cudzoziemców. W roku akademickim 2021/2022 cudzoziemcy stanowili 7,3 proc. ogółu studentów, podczas gdy w 2018/2019 r. było to 6,4 proc.⁶. W grupie tej w 2021/2022 70,3 proc. stanowiły osoby pochodzące z krajów europejskich, głównie z Ukrainy (40,3 proc.), z Białorusi (12,4 proc.) oraz z Turcji (3,2 proc.).

Wśród studentów przeważają kobiety (58,4 proc. wszystkich osób studiujących w 2021/2022). Z kolei studenci z niepełnosprawnościami stanowili 1,7 proc. wszystkich studentów.

W roku akademickim 2021/2022 większość studentów kształciła się na studiach pierwszego stopnia (39,8 proc.), podczas gdy 22,0 proc. uczęszczało na studia drugiego

---

³ Główny Urząd Statystyczny, Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2021 roku, Warszawa, Gdańsk 2022.

⁴ Główny Urząd Statystyczny, Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r., Warszawa Gdańsk 2019

⁵ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Szkolnictwo wyższe, Wskaźniki – relacja liczby studentów do ludności w wieku 19-24 lata.

⁶ Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2021 roku oraz Szkoły wyższe i ich finanse w 2018 r., dz. cyt.

stopnia, a 37,9 proc. studiowało w ramach jednolitych studiów magisterskich. Dominowali studenci studiów stacjonarnych (64,3 proc.) oraz uczelni publicznych (67,5 proc.). Co istotne, w porównaniu z rokiem akademickim 2018/2019 zwiększył się udział studentów studiów niestacjonarnych (z 34,2 proc. do 35,7 proc.) oraz uczelni niepublicznych (z 26,7 proc. do 32,5 proc.).

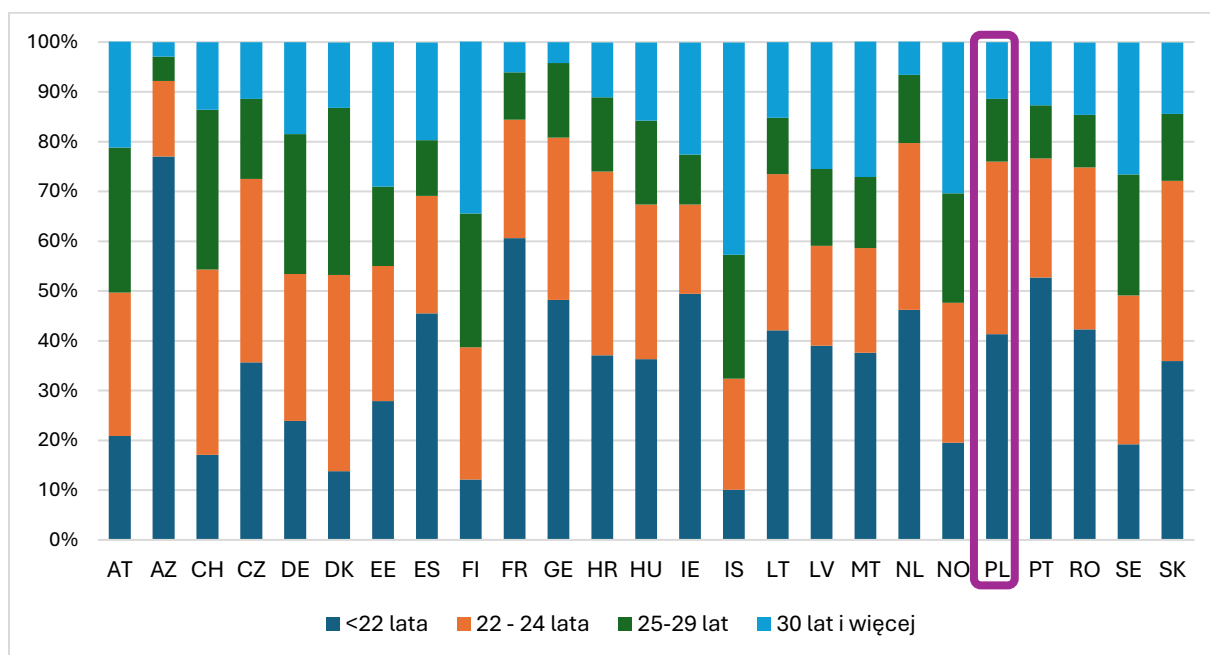
W roku akademickim 2021/2022 studenci w Polsce najczęściej wybierali kierunki z podgrupy: biznesu i administracji (18,2 proc. ogólnej liczby studentów), nauk medycznych (12,1 proc.) oraz nauk społecznych (10,8 proc.). Nie zmieniło się to w sposób istotny w porównaniu do roku akademickiego 2018/2019.

3.2 Podstawowe charakterystyki społeczno-demograficzne studentów

3.2.1 Wiek, w tym wiek rozpoczęcia studiów

Wiek studentów oraz czas rozpoczęcia przez młodych ludzi studiów, są jednymi z podstawowych cech wyróżniających systemy szkolnictwa wyższego w Europie. Pozwalają one na stawianie tez dotyczących przesłanek związanych z rozpoczęciem edukacji wyższej w tym, a nie innym wieku. Okres rozpoczęcia studiów powiązany jest z uwarunkowaniami systemowymi wynikającymi ze sposobu organizacji systemu edukacji: jego elastyczności, tego, czy studia są płatne czy bezpłatne (i jak łatwo uzyskać stypendium), czy zachęt do podejmowania studiów. Istotnym czynnikiem są także wzorce społeczne, to, jak postrzega się młode osoby, ich aspiracje i kierunki rozwoju, czy jest presja społeczna, by zdobywać wykształcenie, czy raczej by jak najszybciej wejść na rynek pracy. Wreszcie wiek studentów, udział osób w różnym wieku, zmienia potrzeby studiujących, ich oczekiwania, a także otoczenie, w którym funkcjonują (część zakłada rodziny, część pracuje zawodowo).

Rysunek 1 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na wiek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat A: Charakterystyka studentów

Według danych z VIII edycji badania EUROSTUDENT, średni wiek studenta w Polsce wynosił 24,6 lat. Większość studentów w Polsce stanowiły osoby w wieku poniżej 22 lat (41,3 proc.). Z kolei udział osób w wieku 22-24 lata wynosił 34,7 proc., a 25 lat i więcej 24 proc. W porównaniu do VII edycji badania średni wiek studenta w Polsce nie zmienił się. Wzrósł natomiast w odniesieniu do VI edycji, kiedy wynosił 23,9 lat.

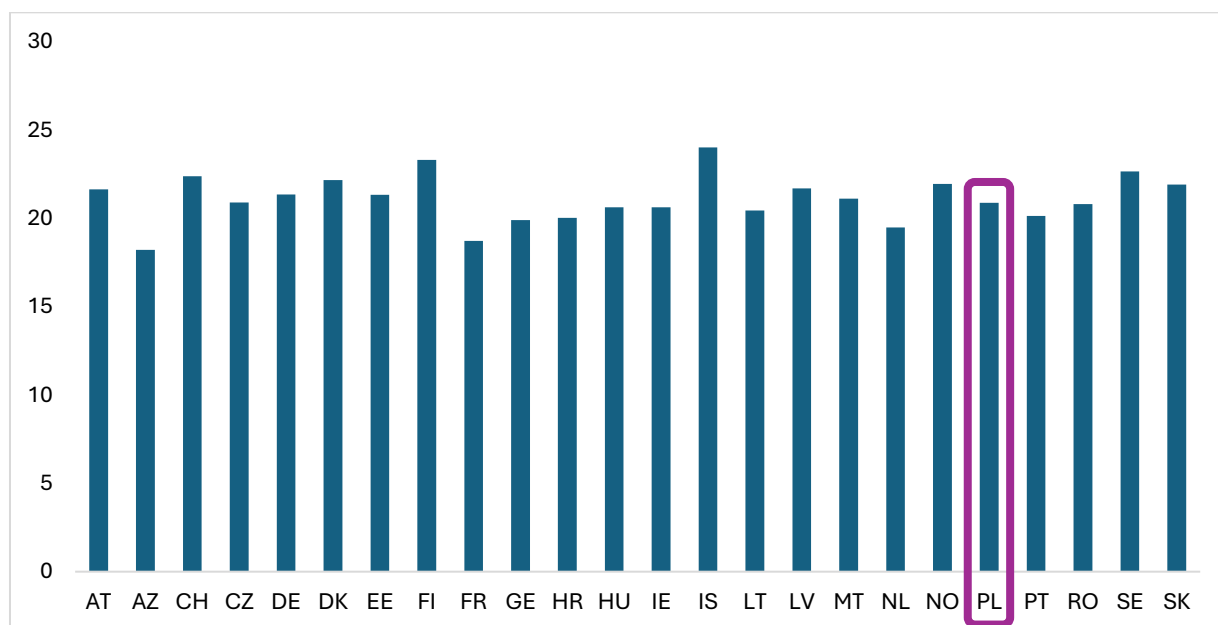
Na tle krajów z Grupy Wyszehradzkiej, Polskę wyróżnia najwyższy odsetek studentów poniżej 22 lat. Na Węgrzech niemal 1/3 to studenci w przedziale wiekowym 25 lat i więcej - łącznie 32,5 proc. Analizując badania wstecz dostrzec z kolei można, że to na Słowacji doszło do największej zmiany dotyczącej struktury wiekowej studentów. W czasie VI edycji badania aż 53 proc. studentów miało mniej niż 22 lata - w ciągu niespełna dekady odsetek ten zmalał do 36 proc.

Interesującym zagadnieniem do analizy jest również wiek, w którym młodzi ludzie rozpoczynają edukację na poziomie wyższym. Zgodnie z wynikami badania EUROSTUDENT VIII, średni wiek rozpoczęcia studiów w Polsce wyniósł 20,9 lat. Dla wszystkich badanych państw średnia ta wyniosła 21,1 lat. Zdecydowana większość studentów w Polsce rozpoczęła studia w wieku 18-19 lat (60,4 proc.), a więc zaraz po

ukończeniu szkoły średniej. Z kolei co czwarty (25,4 proc.) nieco później, w wieku 20-21 lat. W VII edycji notowano podobną wartość. Jednakże w porównaniu do VI edycji zmalał w Polsce odsetek studentów rozpoczynających studia w wieku 18-19 lat (67,2 proc. vs. 60,4 proc.).

W Czechach wiek rozpoczęcia studiów jest taki sam jak w Polsce – 20,9 lat, na Węgrzech jest nieco niższy (20,6 lat), a na Słowacji wyższy – 21,9 lat. Najwyższy średni wiek rozpoczęcia studiów wśród krajów Unii Europejskiej odnotowano w Szwecji (23 lata), natomiast najniższy w Holandii i Francji (po 19 lat).

Rysunek 2 Średni wiek rozpoczęcia studiów w państwach EUROSTUDENT VIII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat A: Charakterystyka studentów

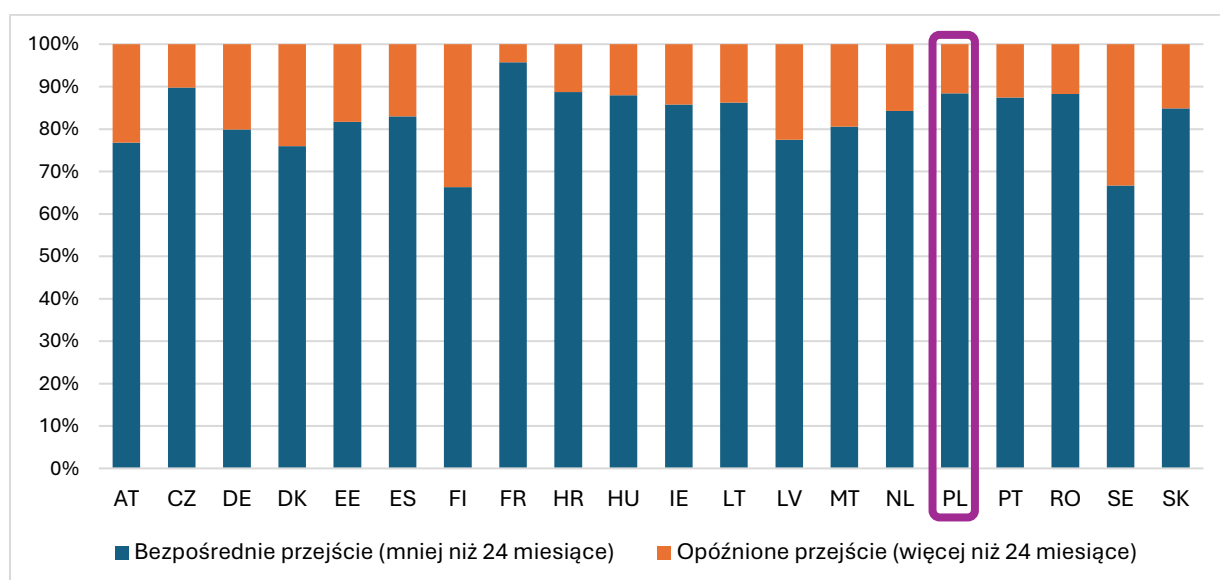
Porównując średni wiek rozpoczęcia studiów z czasem, jaki upływa od ukończenia szkoły średniej do podjęcia nauki na uczelni, można zauważyć znaczące różnice między badanymi krajami. We Francji aż 96 proc. absolwentów szkół średnich kontynuuje edukację na poziomie wyższym w ciągu dwóch lat od zakończenia poprzedniego etapu nauki (tzw. „bezpośrednie przejście”). Dla porównania, w Szwecji odsetek ten wynosi tylko 67 proc., co oznacza, że co trzeci młody Szwed (33 proc.) rozpoczyna studia z opóźnieniem przekraczającym dwa lata. Podobna sytuacja występuje w Hiszpanii, gdzie

bezpośrednie przejście dotyczy 66 proc. studentów, a u 34 proc. nauka rozpoczyna się z opóźnieniem.

Warto podkreślić, że czas „opóźnienia” nie jest czasem bezczynności, przynajmniej w przypadku młodych Szwedów. Szwecja należy do czołówki państw, w których studenci przed rozpoczęciem studiów zdobywają doświadczenie zawodowe. Aż 67 proc. z nich legitymuje się rocznym lub dłuższym stażem pracy. Z kolei w Hiszpanii, mimo że przerwa między etapami edukacji jest nawet nieco dłuższa niż w Szwecji, mniej niż połowa studentów (42 proc.) pracowała przed rozpoczęciem studiów i posiadała jakiegokolwiek doświadczenie zawodowe.

Młody wiek rozpoczęcia studiów przez Francuzów pozostaje w korelacji z brakiem doświadczenia zawodowego – aż 59 proc. z nich nie pracowało przed podjęciem nauki na uczelni. Natomiast w Holandii, gdzie studenci również rozpoczynają studia wcześnie (w wieku 19 lat, podobnie jak we Francji), sytuacja wygląda inaczej – większość z nich (53 proc.) ma już doświadczenie zawodowe. Wskazuje to, że późniejsze rozpoczęcie studiów wyższych nie zawsze dodatnio koreluje z posiadaniem doświadczenia zawodowego przez studentów.

Rysunek 3 Odsetek uczniów rozpoczynających studia niezwłocznie po ukończeniu szkoły średniej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat C: Przejście i dostęp do edukacji

W Czechach, w Polsce i na Węgrzech zdecydowanie dominują osoby rozpoczynające studia w wieku 18-19 lat (Czechy 67,5 proc., Węgry 63,9 proc., Polska 60,4 proc.). Na Słowacji odsetek ten wynosi istotnie mniej, bo 45,8 proc. Natomiast w tym kraju wyższy jest odsetek studentów, którzy rozpoczynają studia w wieku 20-21 lat. Stanowią oni 35 proc. słowackich studentów, wobec 20 proc. w Czechach, 22 proc. na Węgrzech i 25,4 proc. w Polsce.

Przyczyny tego stanu rzeczy można upatrywać w słowackim systemie edukacji, który oferuje różne warianty ścieżki kształcenia. Na przykład po czterech klasach szkoły podstawowej (rozpoczynającej się w szóstym roku życia), istnieje możliwość kontynuowania edukacji w gimnazjum, które traktowane jest jako szkoła średnia II stopnia (odpowiednik polskiego liceum) i może trwać 4,5 lub 8 lat. Wariant ośmioletni cieszy się największą popularnością.

Kolejną przyczyną przerwy między ukończeniem szkoły, a rozpoczęciem studiów jest chęć podjęcia pracy. Większość Polaków (63,9 proc.), Słowaków (61,1 proc.), Węgrów (58,2 proc.) i Czechów (56,8 proc.) idąc na studia ma już doświadczenie zawodowe. Podjęcie pracy może wynikać zarówno z chęci usamodzielnienia, jak i potrzeb finansowych np. pomocy finansowej rodzinie.

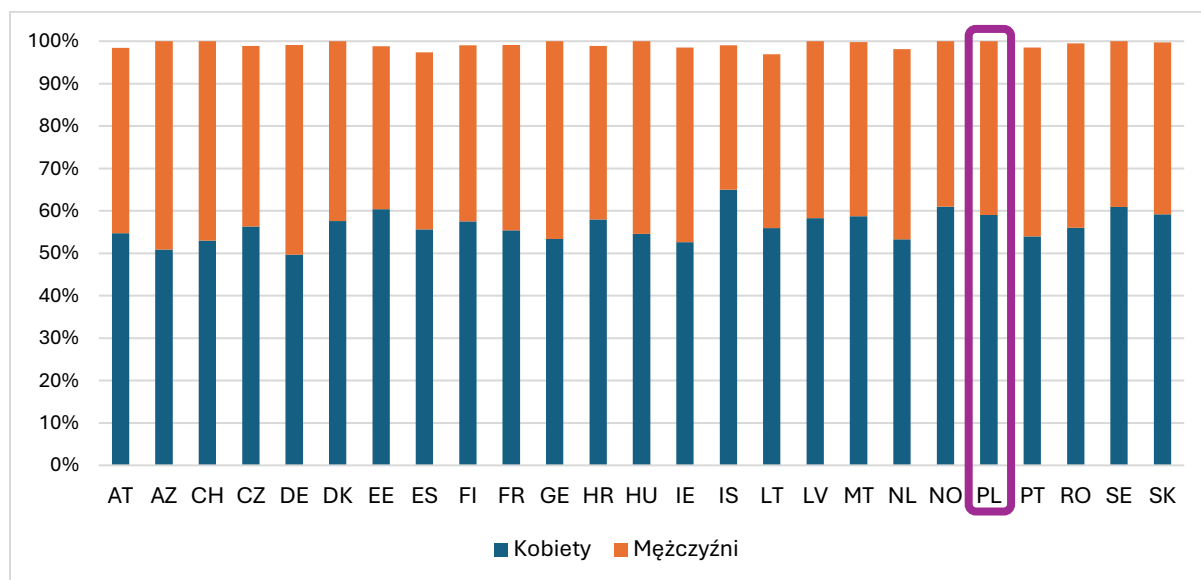
3.2.2 Płeć

Udział kobiet wśród studentów na uczelniach systematycznie rośnie. Zgodnie z wynikami badania EUROSTUDENT VIII większość osób studiujących stanowią kobiety. Ich udział waha się pomiędzy 50 a 66 proc. w zależności od kraju. Średnia dla wszystkich badanych państw wynosi 57,0 proc. Udział kobiet jest zbliżony zarówno na studiach I stopnia (56,1 proc.), jak i II stopnia (56,5 proc.).

Kierunki, na których odsetek studentek jest najwyższy, to te związane z edukacją i pedagogiką (średnio 78 proc.), ze zdrowiem i opieką społeczną (72 proc.) oraz naukami społecznymi, dziennikarstwem i informacją (67 proc.). Najmniej sfeminizowane pozostają kierunki techniczne związane z przemysłem i budownictwem (30 proc. kobiet), oraz technologiami informacyjnymi (25 proc.). Warto jednak zauważyć, że na Malcie aż 46 proc. a na Islandii 41 proc. studentek wybiera kierunki związane z techniką, przemysłem i budownictwem.

Kobiety częściej niż mężczyźni pochodzący z rodzin, w których rodzice nie mieli wyższego wykształcenia, decydują się na podjęcie studiów (średnio 60 proc.). Ponadto częściej kontynuują naukę na uczelni bezpośrednio po ukończeniu edukacji szkolnej (średnio 56 proc.).

Rysunek 4 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat A: Charakterystyka studentów

Jak na tym tle wypadają polskie studentki? Według danych ujętych w VIII edycji badania EUROSTUDENT kobiety stanowiły większość polskich studentów (59 proc.). Stan ten utrzymuje się od dłuższego czasu, a zmiany w strukturze płci są nieznaczne – w porównaniu z VII edycją badania udział kobiet wzrósł o 1,1 p.p., natomiast względem VI edycji zmniejszył się o 0,4 p.p.

Warto zauważyć, że kobiety stanowiły aż 2/3 (66 proc.) uczestników studiów II stopnia w Polsce. Szczególnie wyróżniają się studentki pochodzące z rodzin, w których rodzice nie mieli wyższego wykształcenia – w tej grupie kobiety częściej niż mężczyźni podejmowały studia II stopnia (65 proc). Dodatkowo kobiety częściej kontynuowały edukację na poziomie wyższym po przerwie wynoszącej ponad dwa lata (62 proc.).

Podobnie jak w innych krajach uczestniczących w badaniu EUROSTUDENT VIII, w Polsce kierunki studiów zdominowane przez kobiety to przede wszystkim te związane z

edukacją i pedagogiką (średnio 85 proc.), zdrowiem i opieką społeczną (73 proc.) oraz naukami społecznymi, dziennikarstwem i informacją (65 proc.).

3.2.3 Studenci posiadający dzieci

W obliczu zagrożenia demograficznego jakim jest spadek dzietności, uczelnie podejmowały w ostatnich latach różnorodne działania mające na celu ułatwienie studiowania osobom posiadającym dzieci. Do takich inicjatyw zaliczyć można m.in. dzienne punkty opieki tworzone na uczelniach, a także umożliwienie edukacji w trybie hybrydowym, zdalnym bądź indywidualnym.

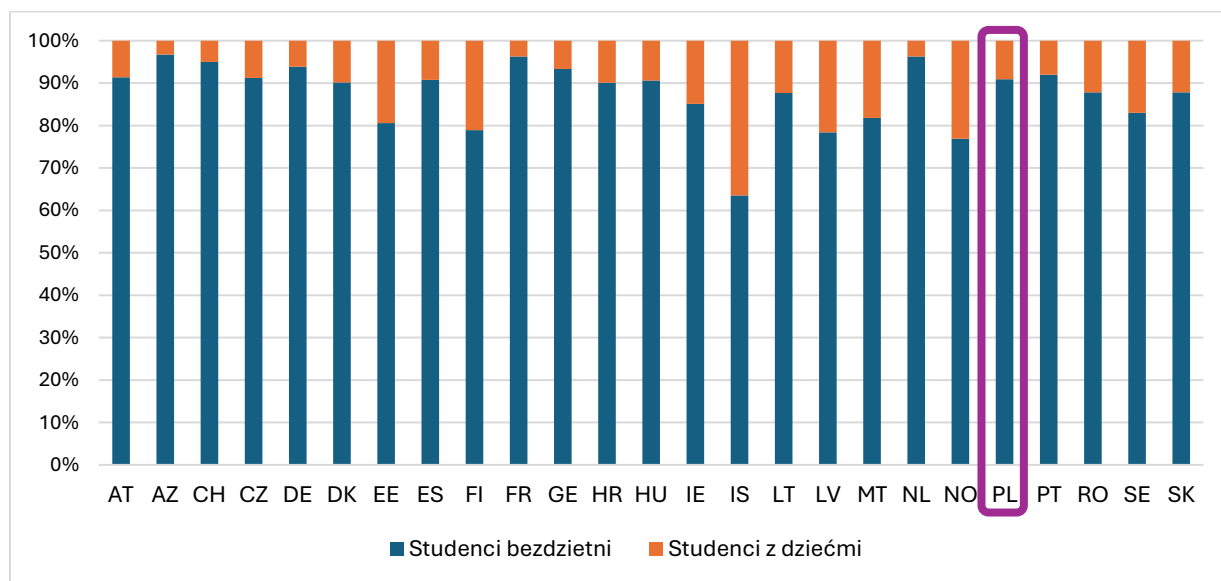
W państwach biorących udział w ósmej fali badania EUROSTUDENT, średni odsetek osób posiadających dzieci wyniósł 12 proc. Najwyższe wartości odnotowano w państwach północnej Europy. Np. na Islandii było to 37 proc., w Norwegii 23 proc., Finlandii 21 proc., a na Łotwie i w Estonii odpowiednio 22 i 21 proc. Większość studentów-rodziców to osoby w wieku 30 lat i więcej (56 proc.).

Osoby posiadające dzieci, najczęściej podejmowały naukę na studiach drugiego stopnia, gdzie średni odsetek dla wszystkich badanych krajów wyniósł 18 proc. Studenci-rodzice częściej wybierali uczelnie inne niż uniwersytety – średnia dla krajów uczestniczących w badaniu EUROSTUDENT VIII wyniosła 21 proc., natomiast w Polsce odsetek ten był wyższy i osiągnął 27 proc.

W Polsce odsetek studentów posiadających dzieci wyniósł w ósmej fali badania 9 proc. Jest tym samym niższy o 1 p.p. w porównaniu z poprzednim pomiarem. Taką samą wartość odnotowano w Czechach i na Węgrzech. Na Słowacji odsetek ten był wyższy o 3 p.p. i wyniósł 12 proc.

W Polsce 64 proc. studentów-rodziców to osoby w wieku 30 lat i więcej. Na Słowacji odsetek ten wyniósł 69 proc., w Czechach 66 proc., a na Węgrzech 54 proc. Warto zwrócić uwagę, że na przestrzeni lat, w porównaniu do szóstej edycji badania EUROSTUDENT, na Węgrzech odsetek studentów posiadających dzieci zmalał z 12 proc. do 9 proc. Jest to o tyle interesujące, że węgierski rząd od kilku lat prowadzi szeroko zakrojoną politykę pronatalistyczną, obejmującą nie tylko finansowanie zabiegów in vitro, ale także programy kredytowe (częściowo umarzone) oraz wsparcie w zakupie nieruchomości.

Rysunek 5 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na posiadanie dzieci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat A: Charakterystyka studentów

3.2.4 Studenci zagraniczni

Według ósmej fali badania EUROSTUDENT, w Polsce zaledwie 4,4 proc. studentów pochodzi spoza granic naszego kraju. Jest to wzrost o 0,9 p.p. wobec siódmej edycji i o 3,2 p.p. wobec szóstej edycji.

Średni udział cudzoziemców w populacji studentów w państwach biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII wyniósł 10 proc. Najwyższy odsetek odnotowano w Austrii (26 proc.), następnie w Szwajcarii (20 proc.) i Irlandii (19 proc.).

Wśród państw z Grupy Wyszehradzkiej, najwyższy odsetek zagranicznych studentów notowany był w Czechach (14 proc.⁷ w VIII fali, 12,7 proc. w VII fali, to jest 4 p.p. więcej niż w fali VI). Gros studentów w Czechach stanowili Słowacy (38 proc.),

⁷ Według danych Ministerstwa Edukacji Republiki Czeskiej odsetek zagranicznych studentów rośnie regularnie od 2002 r. W 2022 r. było to 18 proc. wszystkich studentów (304,5 tys. osób), <https://www.czechuniversities.com/article/students-are-attracted-to-the-czech-republic-by-the-quality-of-education>

następnie Rosjanie (14 proc.)⁸ i Ukraińcy (10 proc.)⁹. Jako ciekawostkę wskazać można, że odsetek słowackich studentów w Czechach jest tak wysoki (w Czechach studiuje 70 proc. osób decydujących się na podjęcie studiów poza granicami Słowacji), że w 2023 r. organizacje pozarządowe wynajęły cały pociąg „Volebný vlak – Pociąg wyborczy”, którym przewiozły ponad 1000 osób – potencjalnych wyborców z Czech na Słowację i z powrotem.

Na Węgrzech odsetek studentów zagranicznych w VIII fali badania wyniósł 11 proc., co stanowi wzrost o 1,4 p.p. w porównaniu z VII falą oraz o 6,2 p.p. względem VI fali. Według danych Urzędu Edukacji, jesienią roku akademickiego 2019/2020 na Węgrzech studiowało 12 tys. studentów z zagranicy, natomiast jesienią 2023/2024 liczba ta wzrosła do 16,8 tys., co oznacza wzrost o 25 proc. w ciągu czterech lat. Tendencja wzrostowa jest widoczna od 2015 roku. Głównymi grupami studentów zagranicznych na Węgrzech są Niemcy (3,3 tys.), Chińczycy (2,3 tys.), Irańczycy (2 tys.) oraz studenci z krajów sąsiednich, takich jak Rumunia, Serbia i Słowacja, którzy łącznie stanowią niemal 5 tys. osób. Prawdopodobnie znaczną część tej grupy stanowi węgierska diaspora.¹⁰

Na Słowacji w VIII fali badania EUROSTUDENT odsetek studentów z zagranicy wynosił 6 proc. Warto podkreślić, że jest to istotny wzrost w porównaniu do VI fali badania, kiedy to odsetek ten wynosił zaledwie 0,4 proc. Edukacja w języku słowackim dla studentów z zagranicy od 2014 r. jest bezpłatna. Według danych z 2021 r.¹¹ studentów zagranicznych było na Słowacji 18,2 tys.

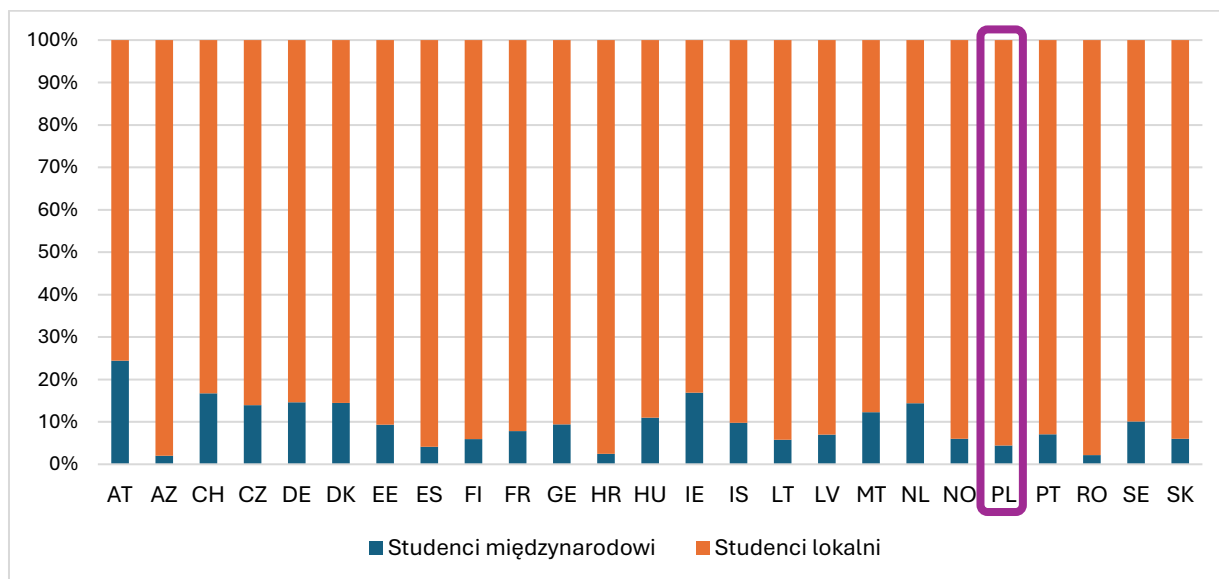
⁸ Nowi studenci z Rosji nie mają już dostępu do czeskich uczelni, prawo studiowania mają jedynie ci, którzy kończą studia. Informację Michala Uhla, dyrektora Czech National Agency for International Education and Research przytoczył portal Czech Universities (<https://www.czechuniversities.com/article/students-are-attracted-to-the-czech-republic-by-the-quality-of-education>)

⁹ Dane za: <https://www.czechuniversities.com/article/students-are-attracted-to-the-czech-republic-by-the-quality-of-education>

¹⁰ Nie sposób jednoznacznie określić przynależności narodowej tych studentów, bowiem węgierskie władze po 2010 r. masowo przyznawały diasporyze obywatelstwa. Oznacza to, że członek diaspory z Rumunii może być ujmowany w statystykach albo jako Węgier, albo jako student zagraniczny.

¹¹ *Na Slovensku študuje 133 558 vysokoškôľákov*, <https://www.minedu.sk/na-slovensku-studuje-133-558-vysokoskolakov/>

Rysunek 6 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na pochodzenie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat A: Charakterystyka studentów

3.3 Najpopularniejsze kierunki studiów w Polsce

W tej części analizy zostały przedstawione dane związane z najpopularniejszymi kierunkami studiów w Polsce. Kierunki studiów zostały pogrupowane zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Edukacji (ang. *Classification of fields of education and training*, w skrócie ISCED-F 2013). Została ona przyjęta przez Konferencję Generalną UNESCO w listopadzie 2013 r.¹² Klasyfikacja ISCED-F 2013 obowiązuje we wszystkich unijnych zbiorach danych od 2016 r. Umożliwia gromadzenie zestawianie i analizowanie statystyk dotyczących edukacji, porównywalnych na szczeblu międzynarodowym.

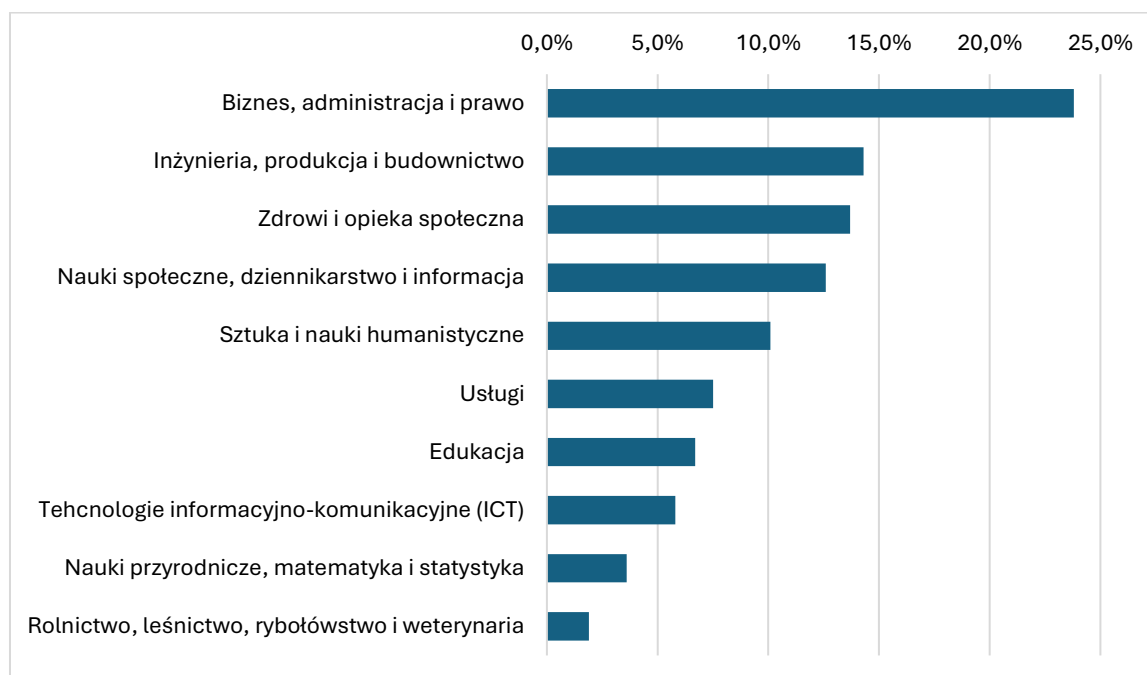
Najpopularniejszym kierunkiem wśród polskich studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT ósmej fali pozostaje niezmiennie (również w porównaniu do siódmej fali) - grupa biznesu, administracji i prawa (23,8 proc. – wzrost o 1,6 p.p. względem siódmej fali i o 0,9 p.p. wobec fali szóstej). Na następnym miejscu znalazły się

¹² Link do dokumentu: <https://polon.nauka.gov.pl/pomoc/wp-content/uploads/2020/04/ISCED-F-ogolne-informacje-wersja-angielska.pdf>

technika, przemysł i budownictwo z wynikiem 14,3 proc., co oznacza spadek wobec poprzednich badań (o 2,9 p.p. wobec fali VII i o 5,8 p.p. wobec fali VI). W ósmej edycji doszło do zmiany na kolejnym miejscu. Awans zaliczyły kierunki związane ze zdrowiem i opieką społeczną – 13,7 proc., to jest wzrost o 3,3 p.p. (VII fala) i o 4,3 p.p. (VI fala). Na miejscu czwartym znalazły się (spadając z miejsca trzeciego) nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja – 12,6 proc. Pomimo spadku, kierunki te i tak były nieco bardziej popularne niż w czasie fali VII (11,6 proc.) i VI (11,7 proc.).

Najmniej popularnymi kierunkami w Polsce były te związane z naukami przyrodniczymi (3,6 proc.) i rolnictwem (1,9 proc.). Wartości te na przestrzeni lat pozostają w zasadzie niezmiennie.

Rysunek 7 Najpopularniejsze kierunki studiów w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat D: Rodzaj i tryb studiów

Polska, podobnie jak inne kraje Grupy Wyszehradzkiej, nie różni się znacząco pod względem rankingu najpopularniejszych kierunków studiów. We wszystkich analizowanych państwach – Czechach, Słowacji i Węgrzech – najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się kierunki związane z naukami przyrodniczymi i rolnictwem.

W trzech na cztery państwach z Grupy Wyszehradzkiej (Polska, Węgry, Czechy) najczęściej wybierano kierunki związane z biznesem, administracją i prawem (w ósmej edycji badania EUROSTUDENT udział studentów na tych kierunkach wyniósł w Polsce – 23,8 proc., w Czechach - 21,3 proc., a na Węgrzech - 25,8 proc.).

Na Słowacji najpopularniejsze okazały się kierunki związane ze zdrowiem i opieką społeczną (21,3 proc.). Choć Słowacja nie brała udziału w VII edycji badania, porównanie z VI edycją wskazuje na istotny wzrost popularności kierunków medycznych - o 10 p.p.

W Czechach drugie miejsce zajęły kierunki związane ze zdrowiem i opieką społeczną (13,1 proc.), a na Węgrzech podobny odsetek (12,8 proc.) odnotowano dla dwóch kategorii: zdrowie i opieka społeczna (wzrost o 0,4 p.p. względem VII edycji) oraz technika, przemysł i budownictwo (spadek o 2,3 p.p. wobec VII edycji).

Technika, przemysł i budownictwo były natomiast trzecim najczęściej wybieranym kierunkiem zarówno w Czechach, jak i na Słowacji (po 11,4 proc.). Na Węgrzech trzecie miejsce zajęły nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja z wynikiem 10,2 proc.

Spadek zainteresowania studiami technicznymi na Węgrzech jest szczególnie interesujący, biorąc pod uwagę aktywną politykę państwa węgierskiego, które wspiera i dotuje kierunki techniczne. Absolwenci tych studiów w założeniu mieliby włączyć się w rozwój nowych fabryk i przemysłu, zwłaszcza na południu i wschodzie kraju.

3.4 Rodzaj i tryb studiów

3.4.1 Rodzaj studiów

Narzędziem służącym do kategoryzacji programów edukacyjnych i przypisania ich do poziomów edukacji jest Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (*The International Standard Classification of Education*, ISCED). Instrument ten, stworzony przez UNESCO powstał już w latach 70 XX w. W 1997 r. przyjęto miarę ISCED-1997 (była sześciostopniowa). Wyewoluowała ona w 2011 r. do nowego dokumentu (ISCED-2011), który wprowadzał skalę ośmiostopniową. Cały system szkolnictwa wyższego oparty

został na Deklaracji Bolońskiej, tj. *Wspólnej Deklaracji Europejskich Ministrów Edukacji, zebranych w Bolonii w dniu 19 czerwca 1999* ¹³.

Z perspektywy niniejszego raportu interesować będą nas poziomy:

- ISCED 6: studia licencjackie lub odpowiedniki, to jest studia I stopnia w wyniku których absolwent otrzymuje tytuł zawodowy: licencjat bądź inżynier;
- ISCED 7: studia magisterskie lub ich odpowiedniki, tj. studia II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, w wyniku których absolwent uzyskuje tytuł zawodowy: magister.

Studia licencjackie bądź inżynierskie trwają z reguły 3-3,5 roku. Studia II stopnia, to jest magisterskie uzupełniające, trwają z reguły 1,5-2 lata. Studia jednolite magisterskie trwają zazwyczaj pięć lat i przeznaczone są przede wszystkim dla kierunków takich jak medycyna (ta trwa 6 lat), prawo czy aktorstwo.

Większość, bo 63 proc. studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII, to byli słuchacze studiów I stopnia. Na studiach II stopnia kontynuowało edukację 21 proc. badanych. Spośród państw UE najwyższy odsetek studentów I stopnia notowany był w Holandii (76,4 proc.), na Litwie (74,7 proc.), oraz w Finlandii (72,1 proc.) i Irlandii (71,7 proc.). Z kolei, najwyższy odsetek słuchaczy studiów II stopnia występował w Niemczech (31,5 proc.), na Malcie (30,2 proc.) i na Słowacji (27,2 proc.).

Prawie dwie trzecie (62,2 proc.) polskich studentów uczyło się na studiach I stopnia. Nieco ponad co piąty student (22,3 proc.) kontynuował edukację na studiach II stopnia. Na studiach jednolitych magisterskich uczyło się natomiast 15,5 proc. studentów. Analiza poprzednich edycji badań wskazuje, że o ile w przypadku odsetka słuchaczy studiów I stopnia różnica wynosi 1,3 p.p., tj. była o tyle wyższa w szóstej fali (wyniosła 63,5 proc.), to zmalał o 3,7 p.p. odsetek kontynuujących naukę na studiach II stopnia. Na przestrzeni lat wzrósł znacząco odsetek studiujących na studiach jednolitych (z poziomu 10,5 proc. w szóstej edycji do 15,5 proc. w ósmej edycji). Wobec fali siódmej spadła liczba słuchaczy studiów I stopnia (o 2 p.p.) oraz II stopnia (także o 2 p.p.). Wzrósł

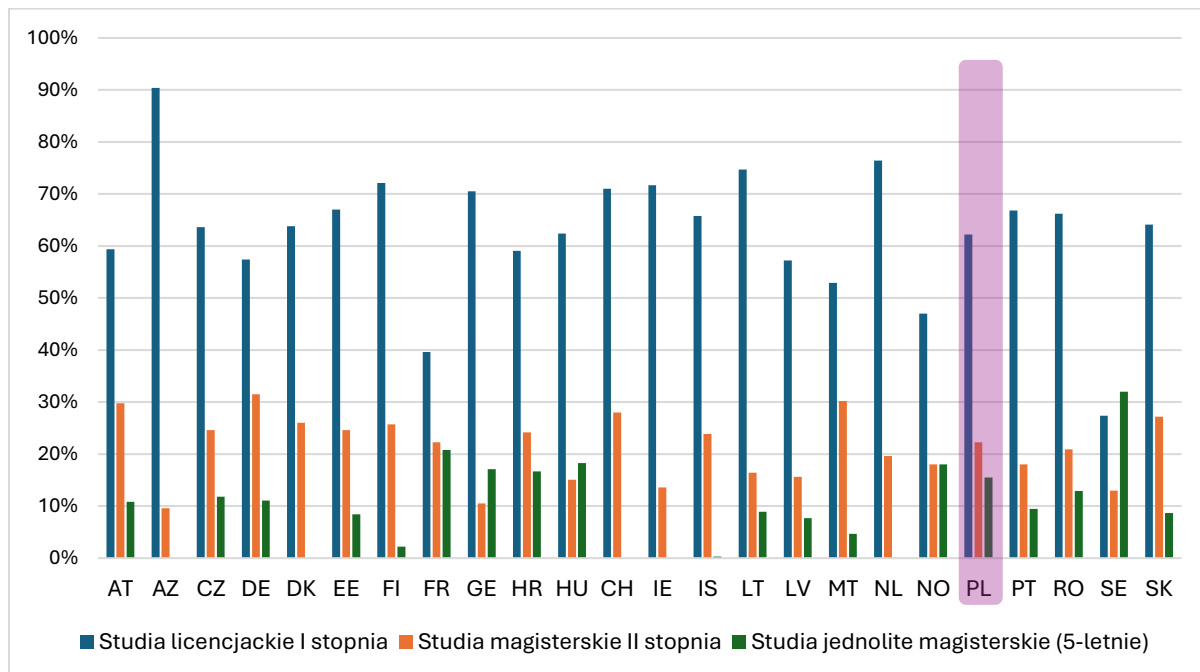
---

¹³ Treść dokumentu dostępna pod adresem:

https://ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/04/9/1999_Bologna_Declaration_Polish_553049.pdf

za to odsetek słuchaczy studiów jednolitych magisterskich z poziomu 11,6 proc. do wartości 15,5 proc. (tj. o 4,9 p.p.).

Rysunek 8 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na rodzaj studiów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat D: Rodzaj i tryb studiów

Wartości notowane w Polsce dla studiów I stopnia są niemal tożsame z tymi, które notowane były na Węgrzech (62,4 proc.), w Czechach (63,6 proc.) i na Słowacji (64,1 proc.). Na studiach drugiego stopnia naukę kontynuowało odpowiednio 15,1 proc. studentów na Węgrzech, 24,6 proc. w Czechach i 27,2 proc. na Słowacji. Jednakże to w tym ostatnim państwie występował najniższy odsetek słuchaczy studiów jednolitych magisterskich (8,7 proc.). Wyższy występował w Czechach (11,8 proc.), najwyższy natomiast na Węgrzech (18,3 proc.). Porównując te wartości do siódmej fali stwierdzić można, iż różnią się one w nieistotnym stopniu. Różnice dostrzegalne są wyraźniej w przypadku porównania ósmej i szóstej edycji w kategorii studiów jednolitych. W Czechach odsetek słuchaczy studiów jednolitych wzrósł o 3,2 p.p. (z poziomu 8,6 proc.), na Słowacji wzrost był skromniejszy - 1,9 p.p. (z poziomu 6,8 proc.). Wzrost na Węgrzech na przestrzeni lat był najwyższy (7 p.p.).

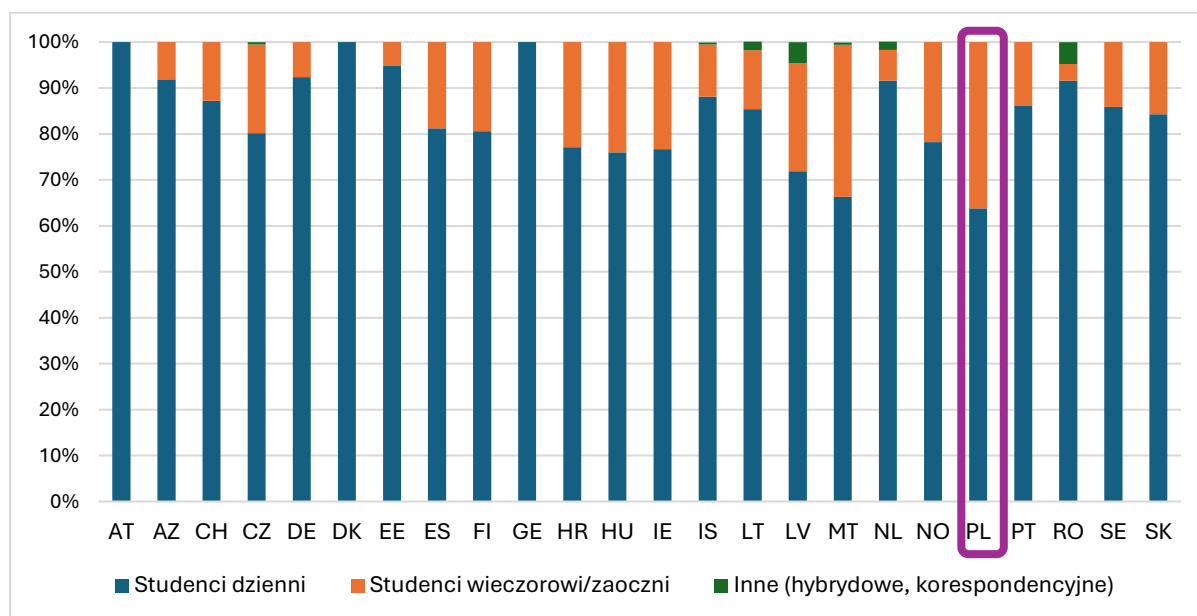
3.4.2 Tryb studiów

Większość studentów biorących udział w badaniu to studenci studiów stacjonarnych tj. studenci dzienni. Średnia dla ósmej fali z badań międzynarodowych wyniosła 84,7 proc. W trybie niestacjonarnym studiowało 14,7 proc. i 0,6 proc. w trybie „innym” – hybrydowo lub korespondencyjnie.

W Polsce odsetek studiujących stacjonarnie był najniższy spośród porównywanych państw i wyniósł 63,8 proc. W trybie niestacjonarnym studiowało w Polsce aż 36,2 proc. badanych, nieco niższą wartość zanotowano na Malcie – 33,1 proc. W porównaniu do siódmej fali widać wzrost odsetka studiujących w trybie niestacjonarnym (o 3,9 p.p.), jednakże w porównaniu do fali szóstej wartości w fali ósmej są niemal tożsame (odsetek studiujących niestacjonarnie jest obecnie niższy o 0,3 p.p.).

W fali ósmej najwyższy odsetek studentów uczących się stacjonarnie (84,3 proc.) notowany był na Słowacji (w trybie niestacjonarnym studiowało 15,7 proc. badanych). Na miejscu drugim były Czechy (80,2 proc. uczących się w trybie stacjonarnym), a na trzecim Węgry (76 proc.). W porównaniu do fali siódmej odsetek studiujących stacjonarnie w Czechach spadł o 3,5 p.p., natomiast na Węgrzech wzrósł o 3,1 p.p. W porównaniu do szóstej fali, wartości notowane w Czechach i na Węgrzech w zasadzie nie zmieniły się. Różnicę widać w przypadku Słowacji, w której odsetek uczących się stacjonarnie wzrósł (w odniesieniu do szóstej fali) o 6,8 p.p. Tę zmianę można byłoby łączyć ze wzrostem zainteresowania kierunkami związanymi ze zdrowiem i opieką społeczną. Przypomnijmy – pomiędzy 6 a 8 falą zainteresowanie tymi kierunkami studiów wzrosło o 10 p.p., czyniąc te kierunki najczęściej wybieranymi na Słowacji, a edukacja na tych kierunkach wiąże się ze studiami stacjonarnymi.

Rysunek 9 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na tryb studiów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat D: Rodzaj i tryb studiów

4 Pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów

Na decyzję młodych ludzi dotyczącą podjęcia studiów wpływa nie tylko motywacja do kontynuowania edukacji, ale także szereg innych zmiennych. Istotnym czynnikiem jest sytuacja finansowa młodego człowieka oraz jego rodziny, która może decydować o tym, czy dana osoba może pozwolić sobie na studia, czy też musi skoncentrować się na pracy zarobkowej. Ponadto, na wybór tej drogi życiowej wpływa także doświadczenie i wybory zawodowe rodziców. To, czy rodzice podjęli studia, czy zdecydowali się na inną ścieżkę zawodową, może kształtować postawy i preferencje młodego człowieka w zakresie dalszego kształcenia.

4.1 Wykształcenie rodziców

W badaniach EUROSTUDENT wyniki dotyczące wykształcenia rodziców przedstawiane są w trzech ujęciach. Zbiorczym, obejmującym wykształcenie obydwójga rodziców, a także w rozbiciu na wykształcenie matek oraz ojców. W raporcie podsumowującym ósmą falę, na podstawie badań wysnuć można jednoznaczne

stwierdzenie, zgodnie z którym wykształcenie rodziców jest wyraźnie skorelowane z ich statusem finansowym. Studenci, których rodzice legitymują się wykształceniem wyższym zdecydowanie częściej wskazują na to, że ich rodzicom powodzi się lepiej. Co jednak ciekawe korelacja taka bezpośrednio nie zachodzi między poziomem wykształcenia a oceną sytuacji materialnej rodziców jako „średniej”.

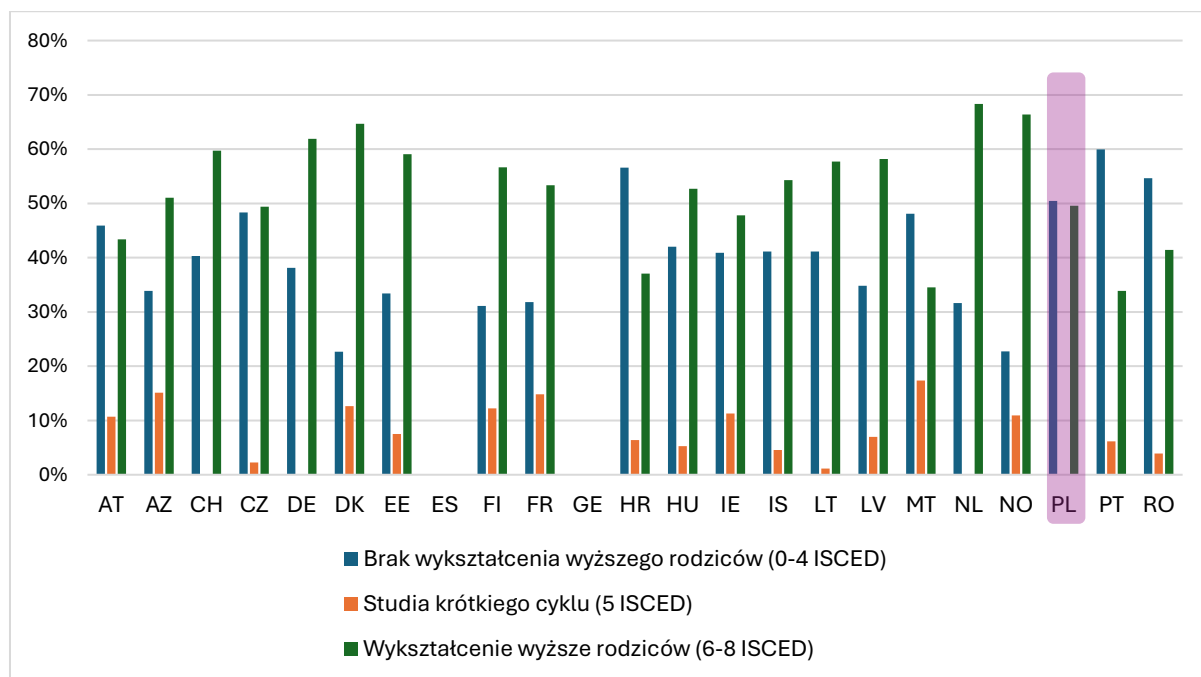
Większość studentów w krajach biorących udział w ósmej edycji badania EUROSTUDENT VIII miało rodziców z wykształceniem wyższym: przeciętnie 52 proc. studiujących miało co najmniej jednego z rodziców z wykształceniem licencjackim, magisterskim bądź doktoranckim. Odsetek studentów, których żaden z rodziców nie miał wyższego wykształcenia, wyniósł przeciętnie 41 proc. Kolejne 7 proc. stanowiły osoby, których rodzice osiągnęli poziom studiów tzw. krótkiego cyklu, odpowiadających kształceniu specjalistycznemu dostępnemu od kilku lat w polskich uczelniach (ISCED-5). Porównując tę wartość do fali szóstej i siódmej dostrzec można, iż regularnie spada odsetek osób pochodzących z rodzin, w których rodzice nie mieli wyższego wykształcenia (odpowiednio o 1,6 p.p. w stosunku do fali VII i 3,8 p.p. stosunku do fali VI). Najwyższy odsetek studentów z rodzicami z wykształceniem wyższym występuje w Niemczech (62 proc.), w Danii (65 proc.), Norwegii (66 proc.), i Holandii (68 proc.).

Ocena wykształcenia rodziców obecnych studentów pozwala na wyprowadzenie kolejnej ich kategoryzacji. Otóż studenci pochodzący z rodzin, w których nie posiadano wyższego wykształcenia, to jest takich, w których wykształcenie mieści się w poziomach 0-4 klasyfikacji ISCED, określić można mianem „pierwszego pokolenia studentów”. Natomiast jeżeli w danej rodzinie przynajmniej jeden z rodziców miał wyższe wykształcenie, to jest na poziomie ISCED 5 bądź wyższym, studenta takiego określa się mianem „studenta kolejnego pokolenia”.

Odsetek studentów pochodzących z rodzin, w których żaden z rodziców nie ma wyższego wykształcenia, regularnie maleje (pod tym względem największe postępy spośród badanych państw notuje Rumunia). W fali VI odsetek studentów „pierwszego pokolenia studentów” wynosił w Rumunii 60 proc., w fali VII – 55 proc., a w przywołanej fali VIII – 50 proc. Jest to największy systematyczny spadek wśród badanych państw (regularnie o 5 p.p.). To świadczy o postępującej redukcji nierówności edukacyjnych.

Studentami zostają także dzieci osób pochodzących z pokolenia, które szło na studia tak z pasji, jak i z powodu ucieczki przed obowiązkową służbą wojskową.

Rysunek 10 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na najwyższy osiągnięty poziom wykształcenia jednego z rodziców – ujęcie zbiorcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat B: Pochodzenie społeczno-ekonomiczne. Brak danych dla Hiszpanii i Grecji.

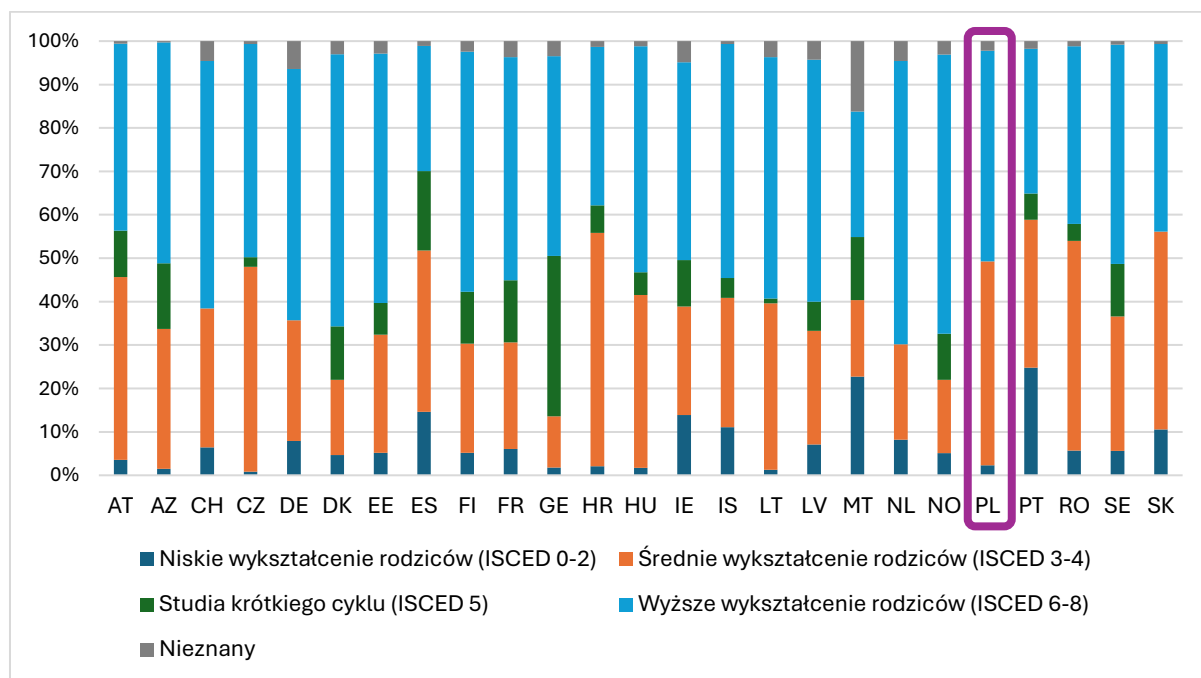
Jednakże należy mieć na uwadze, że w Polsce odsetek studentów pochodzących z rodzin bez wyższego wykształcenia jest nie tylko wyższy niż europejska średnia (41,2 proc.), ale także wyższy niż w Czechach i na Węgrzech. W przypadku Czech w fali VIII odsetek ten wynosił 48 proc. W fali VII było to 51 proc. (spadek o 3 p.p.), a w fali VI (52 proc.). Z kolei na Węgrzech w ósmej fali odsetek studentów, których rodzice nie mają wyższego wykształcenia wynosi 42 proc., to jest o punkt procentowy więcej, niż w fali VII. W fali VI wartość ta wynosiła 46 proc.

Zgodnie z wynikami badania EUROSTUDENT VIII, odsetek studentów w Polsce, których rodzice uzyskali wykształcenie na poziomie ISCED 6-8 (wyższe wykształcenie), wynosił 48,5 proc. Z kolei wykształcenie na poziomie ISCED 3-4 (ponadgimnazjalne lub policealne) posiadali rodzice 47 proc. polskich studentów. Polska wyróżnia się na tle innych państw uczestniczących w badaniu pod względem rozkładu poziomu

wykształcenia rodziców studentów, osiągając niemal równy podział między wykształceniem wyższym a średnim. Podobny rozkład notujemy w Austrii (42 proc. rodziców posiada wykształcenie ISCED 3-4, a 43 proc. ISCED 6-8), chociaż jednocześnie 11 proc. rodziców austriackich studentów legitymowało się wykształceniem na poziomie ISCED 5 (studia krótkiego cyklu). W Polsce wykształcenie na poziomie ISCED 0-2 (najniższy poziom) posiadali rodzice 2,3 proc. badanych studentów.

Analiza zmian między VI a VII falą badania w Polsce wskazuje na spadek udziału studentów, których rodzice mają najniższy poziom wykształcenia – w porównaniu do VII fali nastąpił spadek o 14,9 p.p. Z kolei udział studentów, których rodzice mają wykształcenie na poziomie ISCED 3-4, wzrósł o 9,8 p.p., a rodziców z wyższym wykształceniem (ISCED 6-8) – o 2,6 p.p., z poziomu 44,4 proc. do 48,4 proc.

Rysunek 11 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na osiągnięcia edukacyjne rodziców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat B: Pochodzenie społeczno-ekonomiczne. Brak danych dla Hiszpanii i Grecji.

Jednakże porównując szóstą edycję badania EUROSTUDENT w Polsce do ósmej fali, dostrzec można wzrost odsetka studentów, którzy mają rodziców z najniższym wykształceniem ISCED 0-2 (z 1 proc. do 2,3 proc.). Odsetek studentów, których rodzice

mają wykształcenie na poziomie ISCED 3-4, tj. ponadgimnazjalne/ponadpodstawowe zmalał z 58,5 proc. do 47 proc. Z kolei odsetek osób z wykształceniem ISCED 6-8 wzrósł z poziomu 38,7 proc. do 48,4 proc.

Jak sytuacja kształtuje się wśród państw regionu? W Czechach odsetek osób z wykształceniem wyższym ISCED 6-8 w fali ósmej wyniósł 49,1 proc. Co ciekawe odsetek osób z wykształceniem licencjackim bądź inżynierskim był wyższy niż w Polsce (6,5 proc. vs. 9,9 proc.). Wzrost osób z wyższym wykształceniem wobec fali siódmej wyniósł zaledwie o 0,6 p.p., a wobec szóstej fali o 1,8 p.p. (z 47,8 proc.).

Na Węgrzech odsetek osób z wyższym wykształceniem (ISCED 6-8) w fali ósmej wyniósł 52,1 proc. Co ciekawe odsetek osób z wykształceniem licencjackim bądź inżynierskim był istotnie wyższy niż w Polsce (24 proc. vs. 9,9 proc.). Wzrost osób z wyższym wykształceniem wobec fali VII wyniósł - 2,2 p.p., a wobec VI fali - 3,1 p.p. (z 39 proc.).

Na tle innych państw najniższy odsetek osób z wykształceniem wyższym notowany jest na Słowacji 43,2 proc. (tym samym oznacza to, że odsetek studentów „pierwszego pokolenia” sięga tam 56,8 proc.). Państwo to nie zostało objęte siódmą falą badania. W szóstej odsetek ten wyniósł 38,7 proc. Jednakże na tle innych państw na uwagę zwraca znaczny wzrost odsetka osób legitymujących się najniższym wykształceniem (ISCED 0-2). W ósmej fali wyniósł on 10,6 proc., będąc zdecydowanie najwyższym spośród innych państw (w Czechach wynosił on 0,8 proc., a na Węgrzech 1,7 proc. [spadek z 8,2 proc. w fali VII]). Względem szóstej fali wzrost wyniósł aż 9,6 p.p. (z poziomu jednego procenta do 10,6 proc.). Na ten stan rzeczy wpływają dwa główne czynniki. Z jednej strony ze Słowacji emigrują wykwalifikowani pracownicy, którzy decydują się na założenie rodzin i pozostanie na obczyźnie, z drugiej zaś rośnie udział w społeczeństwie Romów, którzy zazwyczaj nie uzyskują wysokich szczebli edukacji. Z kolei to, że odsetek osób z najwyższym wykształceniem nie zmienia się tak bardzo, w dużej mierze wynika z masowego wyjeżdżania młodych ludzi na studia za granicę (głównie do sąsiednich Czech, co opisano powyżej). Problem jest dostrzegany przez władze państwowe. W październiku 2024 r. słowackie ministerstwo edukacji poinformowało o rozpoczęciu naboru do programu finansowanego ze środków unijnych pt. „Rozwój podstawowych umiejętności dorosłych – droga do włączenia społecznego i szansa na

zatrudnienie”. Jego wartość opiewa na 6 mln euro, a celem jest wsparcie osób dorosłych z niskim wykształceniem (ISCED 1-2). Realizowane projekty przyczynią się do zwiększenia szansy znalezienia przez te osoby pracy, a także wyrównywania szans i ograniczenia wykluczenia społecznego¹⁴. Z badań wynika także, że blisko 45 proc. uczniów po ukończeniu szkoły średniej planuje wyjazd za granicę. Niespełna co trzeci uczeń chciałby studiować na Słowacji (31,6 proc.). Rząd, by zatrzymać młodzież na Słowacji uruchomił stypendia (9 tys. euro na trzy lata), w ramach których istnieje możliwość pozyskania nawet 16,5 tys. euro.¹⁵

4.2 Sytuacja materialna rodziców

Ankietowanych studentów zapytano także o to, w jaki sposób określiliby sytuację materialną swoich rodziców. Punkt odniesienia stanowić miały inne rodziny. Możliwe odpowiedzi na to pytanie były następujące – ocena sytuacji materialnej jako zła lub bardzo zła, przeciętna oraz dobra lub bardzo dobra.

Biorąc pod uwagę średnią, to w większości państw, które objęto badaniem EUROSTUDENT VIII, ankietowani oceniali sytuację materialną swoich rodzin jako „przeciętną” (47 proc.). Mniej więcej 1/3 (34 proc.) uważała swoje rodziny za dobrze sytuowane, w dobrej sytuacji materialnej, a ok. 1/5 za gorzej sytuowane.

Na tle wszystkich uczestników polscy studenci w większości deklarowali, że sytuacja finansowa ich rodziców jest dobra lub bardzo dobra (44,4 proc.), ewentualnie przeciętna (43,4 proc.). Na tle innych państw regionu Polska jest jedynym państwem, w którym liczba odpowiedzi pozytywnych (dobra/bardzo dobra) była niemal tożsama z liczbą odpowiedzi „przeciętna”.

W Czechach sytuację materialną rodziców jako dobrą lub bardzo dobrą oceniali 37,1 proc., a jako przeciętną 49,9 proc. (różnica 12 p.p. w porównaniu do Polski). Na Węgrzech sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą postrzegano 38 proc., a jako przeciętną

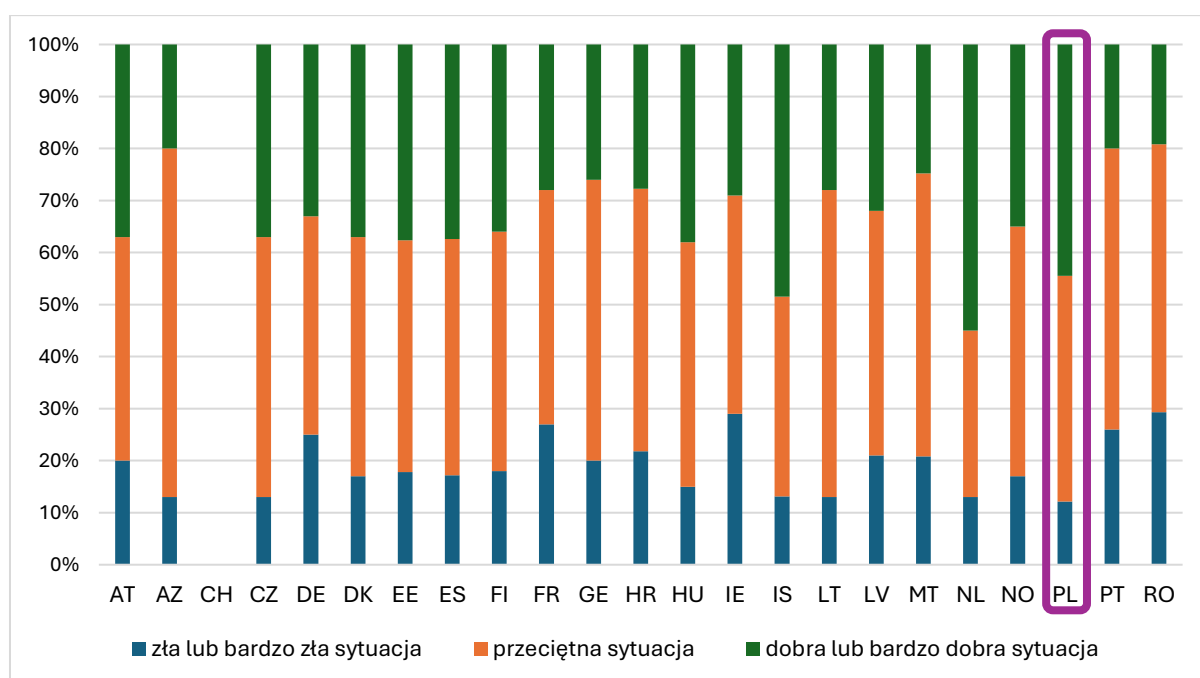
¹⁴ *Uľahčujeme ľuďom prístup k vzdelaniu v každom veku*, <https://www.minedu.sk/ulahcujeme-ludom-pristup-k-vzdelaniu-v-kazdom-veku/>

¹⁵ *Prieskum súčasného stredoškolača 2024 priniesol zaujímavé výsledky: Dve tretiny stredoškolačov plánujú študovať na vysokej škole*, <https://www.minedu.sk/prieskum-sucasneho-stredoskolaka-2024-priniesol-zaujimave-vysledky-dve-tretiny-stredoskolakov-planuju-studovat-na-vysokej-skole/>

47,2 proc (różnica 9,2 p.p.). Z kolei na Słowacji sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą oceniło 35,1 proc., a jako przeciętną 48 proc. (różnica 12,9 p.p.).

Zaledwie 12,0 proc. polskich studentów postrzegało sytuację materialną swoich rodziców jako złą lub bardzo złą. W Czechach odsetek ten wynosił 13,0 proc., na Węgrzech 14,6 proc., a na Słowacji 16,9 proc.

Rysunek 12 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną ocenę statusu materialnego rodziców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat B: Pochodzenie społeczno-ekonomiczne. Brak danych dla Szwajcarii.

Porównanie tych danych z siódmą falą przynosi następujące wnioski. Postrzeganie sytuacji materialnej rodziców wśród polskich studentów nie zmieniło się znacząco. W czasie poprzedniej fali zaledwie 12 proc. badanych postrzegała sytuację finansową swoich rodziców jako złą/bardzo złą. Za „przeciętną” uważało ją 43,4 proc. To, co wyróżniało polskich studentów na tle innych w regionie, to fakt, że 44,6 proc. uważało sytuację materialną rodziców za dobrą bądź bardzo dobrą. W tamtym czasie wśród Czechów odsetek ten sięgał 36,2 proc., na Węgrzech 34,6 proc., a Słowacja nie brała udziału w VII fali badania.

Z kolei w czasie szóstej fali najwyższy odsetek polskich studentów uważał sytuację materialną rodziców za dobrą bądź bardzo dobrą (43,3 proc.). Za „przeciętną” uważało ją 40,5 proc. badanych, a za złą/bardzo złą – 16,2 proc. Wówczas negatywna ocena była częsta także wśród Słowaków (24 proc.). Jako przeciętną sytuację finansową rodziców określało 63,4 proc. studentów z tego kraju.

Zasadnym jest postawienie pytania dotyczącego tego, czy sytuacja materialna rodziców wpływa na podjęcie przez młodych ludzi decyzji o odwołaniu decyzji o kontynuowaniu nauki i szybszym pójściu do pracy zarobkowej.

Opóźnienie w podjęciu edukacji na poziomie wyższym definiuje się jako okres przejścia (po raz pierwszy danego ucznia) między ukończeniem edukacji szkolnej a rozpoczęciem studiów. Uczniowie, którzy podjęli studia w ciągu 24 miesięcy od zakończenia szkoły, są określanymi mianem osób dokonujących bezpośredniego przejścia (ang. *direct transition*). Z kolei, jeśli okres ten przekracza 24 miesiące, mówimy o opóźnionym przejściu (ang. *delayed transition*).

We wszystkich badanych państwach w VIII edycji EUROSTUDENT ponad 8 na 10 ankietowanych rozpoczęło studia w ciągu dwóch lat od ukończenia szkoły. Średni odsetek osób, które opóźniły rozpoczęcie studiów o ponad dwa lata, wynosił 17 proc.

W Polsce odsetek ten wynosił 11,6 proc., w Czechach był nieco niższy (10,2 proc.), natomiast na Węgrzech nieznacznie wyższy – 12 proc. Najwyższy odsetek osób, które zdecydowały się na przerwę dłuższą niż dwa lata, odnotowano na Słowacji (15,1 proc.).

Porównując te dane do wyników z siódmej edycji badania, odsetek rozpoczynających studia po ponad dwóch latach wzrósł w Polsce o 0,7 p.p. W Czechach wzrost ten wyniósł 2,2 p.p., natomiast na Węgrzech odnotowano spadek o 3,5 p.p. Słowacja nie brała udziału w tej edycji badania. W odniesieniu do szóstej edycji badania w Polsce odsetek osób rozpoczynających studia po ponad dwóch latach wzrósł o 4,5 p.p. (z 7,1 proc. do 11,6 proc.). Na Węgrzech spadł o 4,2 p.p. (z 16,2 proc.), w Czechach zmniejszył się jedynie o 0,2 p.p., a na Słowacji spadł o 1,1 p.p.

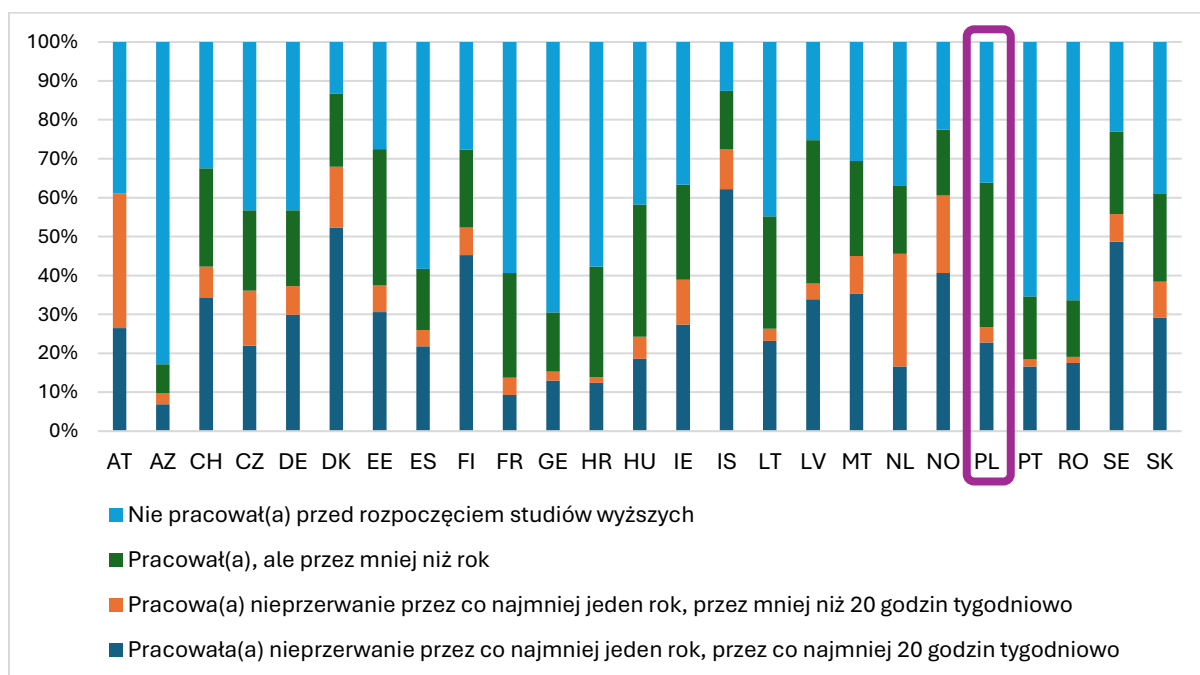
5 Sytuacja finansowa studentów

5.1 Doświadczenia zawodowe przed podjęciem studiów

W zdecydowanej większości państw uczestniczących w badaniu EUROSTUDENT VIII osoby podejmujące studia miały już doświadczenie zawodowe. Średni odsetek dla wszystkich badanych krajów wynosił 59 proc. W tej grupie 22 proc. studentów posiadało doświadczenie zawodowe trwające do roku. Kolejne 9 proc. studentów pracowało nieprzerwanie powyżej roku, ale do 20 godzin tygodniowo. Natomiast 28 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku przez ponad 20 godzin tygodniowo.

W ósmej edycji badania doświadczenie zawodowe zadeklarowało 63,8 proc. studentów z Polski. Spośród nich 37,1 proc. posiadało doświadczenie zawodowe trwające do jednego roku; 3,9 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku, ale nie przekraczało 20 godzin tygodniowo; a 22,8 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku przez więcej niż 20 godzin tygodniowo.

Rysunek 13 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na podjęcie płatnej pracy przed rozpoczęciem studiów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat B: Zatrudnienie.

W ósmej edycji badania doświadczenie zawodowe zadeklarowało 61 proc. badanych studentów ze Słowacji. Spośród nich 22,7 proc. posiadało doświadczenie zawodowe trwające do jednego roku (o 14,4 p.p. mniej niż w Polsce); 9,3 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze do 20 godzin tygodniowo; a 29,1 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze przekraczającym 20 godzin tygodniowo (o 6,3 p.p. więcej niż w Polsce).

Na Węgrzech doświadczenie zawodowe zadeklarowało 58 proc. badanych studentów, co jest wynikiem poniżej średniej dla badanych krajów. Spośród nich 33,9 proc. posiadało doświadczenie zawodowe trwające do jednego roku (wartość zbliżona do wyniku w Polsce); 5,7 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze do 20 godzin tygodniowo; a 27,8 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze przekraczającym 20 godzin tygodniowo (o 5 p.p. więcej niż w Polsce).

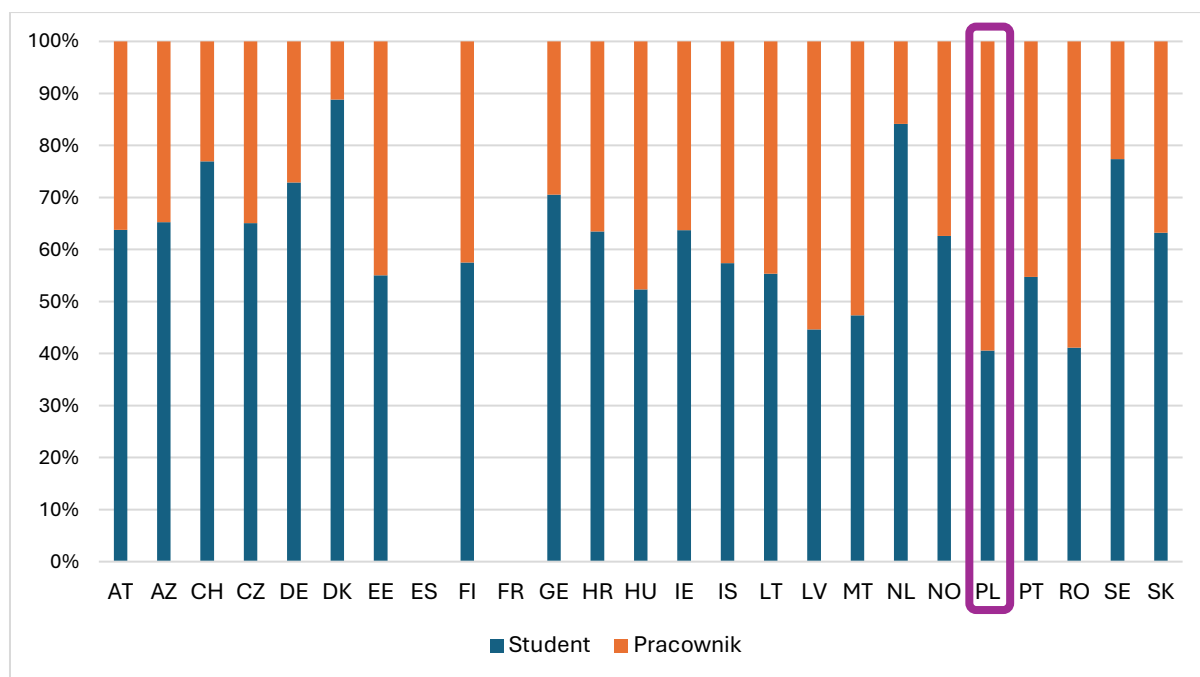
W Czechach doświadczenie zawodowe zadeklarowało 57 proc. studentów, co również stanowi wynik poniżej średniej z badania. W tej grupie 20,6 proc. miało doświadczenie zawodowe trwające do jednego roku (o 16,5 p.p. mniej niż w Polsce); 14,2 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze do 20 godzin tygodniowo, a 21,9 proc. pracowało nieprzerwanie powyżej roku w wymiarze przekraczającym 20 godzin tygodniowo (o 0,9 p.p. więcej niż w Polsce).

Pracujących studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII zapytano również o to, czy bardziej identyfikują się jako studenci, czy pracownicy. W Polsce występuje najsilniejsza samoidentyfikacja jako pracownika (59,4 proc.), biorąc pod uwagę państwa z Grupy Wyszehradzkiej. W pozostałych dominuje samookreślenie jako studenta (w Czechach 65,1 proc.), na Słowacji (53,2 proc.). Na tym tle niemal „równo na pół” rozdarte są Węgry. 52,3 proc. studentów z Węgier identyfikuje się jako studenci, a 47,7 proc. jako pracownicy.

W porównaniu do siódmej fali badania dostrzec można, iż w Polsce poczucie samoidentyfikacji jako pracownika wzrosło o 3,7 p.p., a względem szóstej fali o 11 p.p. Z kolei na Węgrzech od siódmej przez ósmą falę spadła identyfikacja jako pracownika na korzyść studenta. Niemal stałe poczucie samoidentyfikacji jako studenta występuje na Słowacji, a także w Czechach.

Podjęcie pracy przed rozpoczęciem studiów nie przekłada się bezpośrednio na samoidentyfikację jako pracownika bądź studenta. Przykładem jest tutaj Szwecja, w której najwyższy odsetek spośród badanych państw (blisko dwie trzecie) studentów ma już doświadczenie zawodowe przed pierwszym rokiem studiów. Mimo to, w państwie tym dominuje silne identyfikowanie się jako student, a nie pracownik (77 proc.).

Rysunek 14 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną identyfikację jako studenta lub pracownika

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie. Brak danych dla Hiszpanii i Francji.

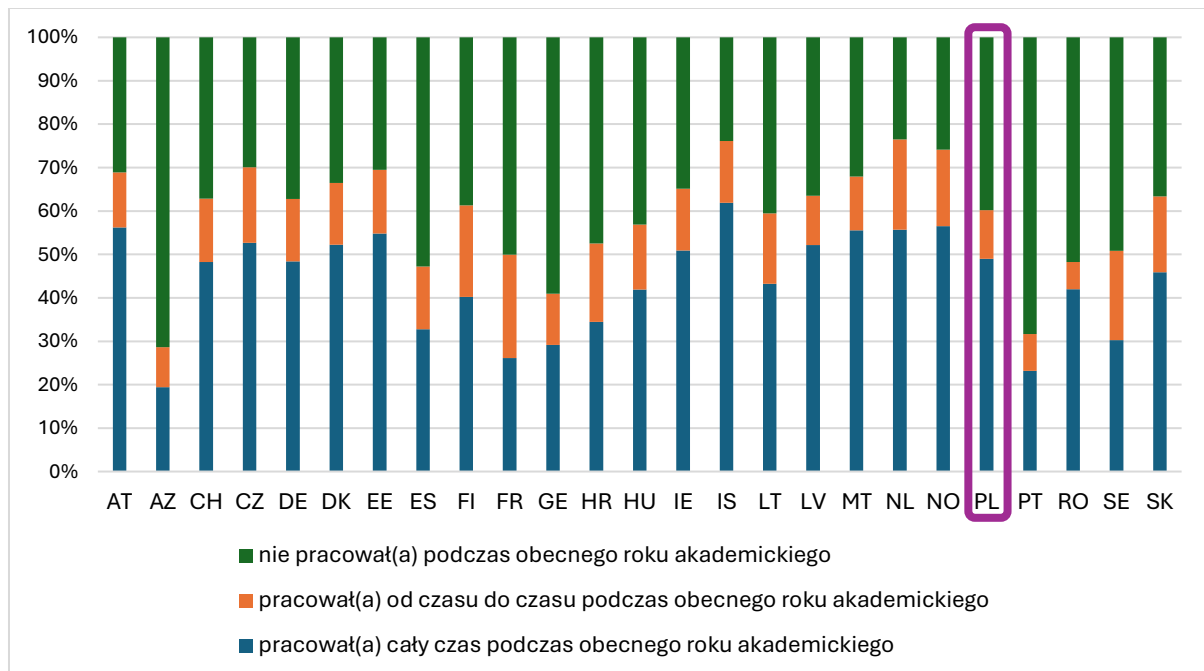
5.2 Praca zawodowa w trakcie studiów

Jak wskazano wcześniej, większość Polaków (63,9 proc.), Słowaków (61,1 proc.), Węgrów (58,2 proc.) i Czechów (56,8 proc.) idąc na studia miało już doświadczenie zawodowe. Praca, także na studiach, staje się nieodzownym elementem studenckiej rzeczywistości. Przestanki, które stoją za podjęciem pracy jest wiele. Od chęci usamodzielnienia, przez rozwój osobisty, konieczność opłacenia studiów czy pomocy finansowej rodzinie. Im wyższy wiek studentów, tym częściej łączą oni pracę ze studiami. Jednocześnie to kobiety częściej pracują niż mężczyźni. Istotny wpływ na decyzję o

podjęciu pracy ma pochodzenie danej osoby - im wyższy status materialny rodziny, tym częściej student może skoncentrować się na studiach i zapewne celebrowaniu studenckiego życia.

W VIII edycji badania EUROSTUDENT odsetek studentów biorących udział w badaniu, i pracujących wynosił przeciętnie 59 proc. Przy czym, 44,1 proc. spośród nich pracowało przez cały rok akademicki, a 19,9 proc. od czasu do czasu. Pracy w czasie badanego roku akademickiego nie podejmowało łącznie 41 proc. respondentów. Wśród badanych państw najczęściej pracę w trakcie roku akademickiego (stałą bądź dorywczą) wykonywali studenci w Holandii (77 proc.) i w Islandii (po 76 proc.). Islandczycy częściej pracowali na stałe w trakcie studiów (62 proc.) - była to najwyższa notowana wartość spośród badanych państw. W Finlandii odsetek studentów pracujących na stałe (40 proc.) i od czasu do czasu (39 proc.) – jest praktycznie taki sam. Z państw UE najniższy odsetek pracujących wystąpił w Portugalii (32 proc.).

Rysunek 15 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na zatrudnienie w trakcie obecnego roku akademickiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie

Jak na tym tle wypadają polscy studenci? Mieszczą się niemal idealnie w średniej. Pracę w czasie studiów podejmowało łącznie 59,9 proc. respondentów, w tym 49 proc. spośród nich pracowało przez cały semestr, a 11,2 proc. od czasu do czasu. Oznacza to, że studenci w Polsce nieco częściej decydują się na stałą pracę. Z drugiej strony 39,8 proc. ankietowanych studentów nie wykonywało żadnej pracy zarobkowej.

W Polsce względem siódmej edycji badania zmniejszył się odsetek studentów niepracujących o 1,3 p.p., a względem edycji szóstej o 0,3 p.p. Wzrósł natomiast udział studentów, którzy pracują na stałe – względem siódmej fali badania o 2,2 p.p., a względem szóstej edycji badania o 5,2 p.p.

W państwach naszego regionu pracę najczęściej podejmowali studenci z Czech - 71,1 proc. i jest to wartość najwyższa nieprzerwanie od szóstej edycji. Jednakże odsetek Czechów podejmujących pracę zmalał względem siódmej fali badania o 3,3 p.p., a względem szóstej o 1,3 p.p. Większość Czechów pracuje na stałe – 52,7 proc., aczkolwiek jest to wartość mniejsza o 1,4 p.p. względem siódmej edycji. Po zauważalnym spadku zainteresowania pracą „od czasu do czasu”, które widzialne było w czasie siódmej fali badania (26,6 proc.) wobec 28,6 proc. notowanego w fali szóstej, nastąpił w fali ósmej wzrost zainteresowania tym typem pracy – o 3,3 p.p. do poziomu 29,9 proc.

W Słowacji pracę podejmuje 64,4 proc. studentów. Jest to wartość wyższa o sześć p.p. względem szóstej edycji badania. Studenci ze Słowacji, podobnie jak ich koleżanki i koledzy z innych państw, częściej decydują się w trakcie semestru na pracę stałą (45,9 proc. – wzrost o 7,4 p.p. względem szóstej edycji), aniżeli „od czasu do czasu” – 17,5 proc. wobec 19,6 proc. w fali szóstej. W porównaniu z Polską na Słowacji niższy jest odsetek studentów niepodjmujących pracy (36,6 proc. vs. 39,8 proc.).

Najmniej studentów pracuje na Węgrzech – 43,1 proc. Wartość ta jest wyższa od notowanej w czasie siódmej fali badania o 1,4 p.p., ale niższa o 3,5 p.p. od wartości z szóstej fali. Podobnie jak w innych państwach, studenci na Węgrzech częściej decydują się w trakcie semestru na pracę stałą (41,9 proc. – spadek o 2,5 p.p. względem siódmej edycji), ale wzrost względem szóstej o 3 p.p.), aniżeli „od czasu do czasu” – 15 proc. Jest to wzrost względem siódmej edycji badania o 1,3 p.p. i względem szóstej edycji o 0,6 p.p.

5.3 Motywacja do pracy

Warto przeanalizować, jakie przesłanki leżą u podstaw decyzji o podjęciu pracy.

W badaniu wyróżniono cztery kategorie:

- a) Pracuję, żeby zdobyć doświadczenie na rynku pracy.
- b) Pracuję, żeby pokryć swoje koszty utrzymania.
- c) Pracuję, aby było mnie stać na studiowanie.
- d) Pracuję, ponieważ muszę finansowo wspierać innych.

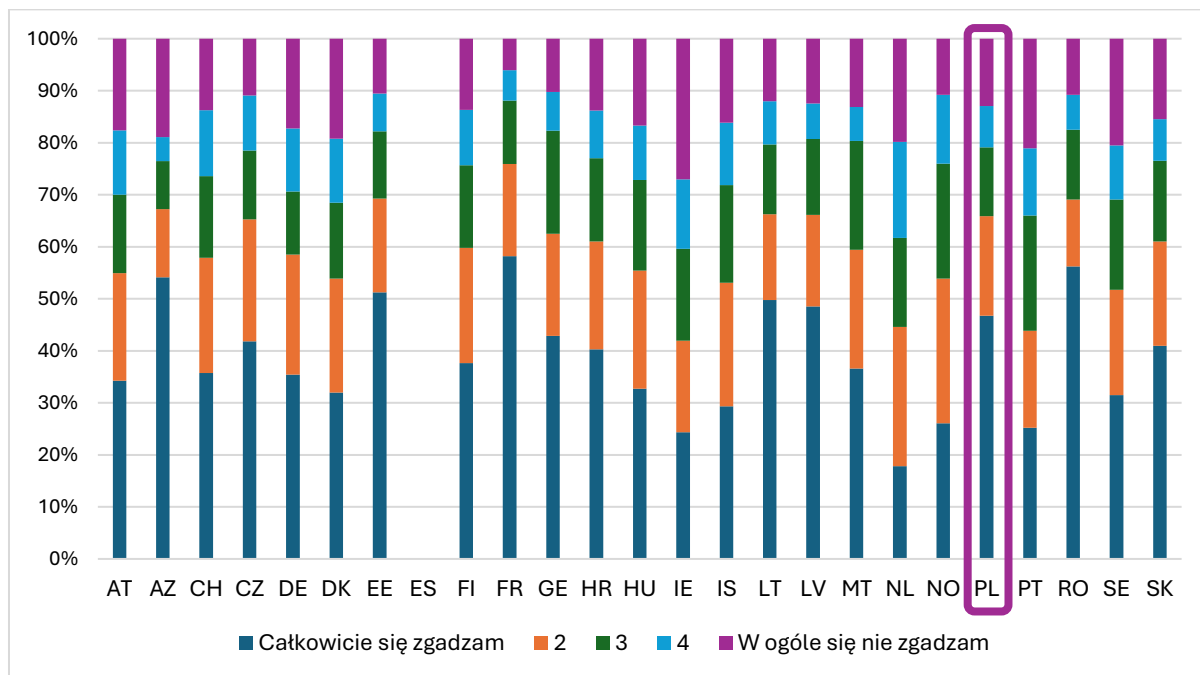
Odpowiedzi udzielano z wykorzystaniem skali Likerta.

W ósmej fali badania EUROSTUDENT motywacja związana ze zdobywaniem doświadczenia zawodowego jako powód podjęcia pracy (*pracuję, żeby zdobyć doświadczenie na rynku pracy*) była istotna dla znacznego odsetka studentów z Grupy Wyszehradzkiej. Najwięcej respondentów wskazało na tę przyczynę w Czechach (65 proc.), a następnie w Polsce (63 proc.), na Słowacji (61 proc.) oraz na Węgrzech (56 proc.).

Porównując te wyniki do wcześniejszych edycji badania, widać pewne zmiany. W stosunku do siódmej fali poparcie dla tej motywacji spadło w Czechach i na Węgrzech o 1 p.p. Z kolei w Polsce nastąpił wzrost o 2 p.p., a na Słowacji wartości pozostały stabilne.

W dłuższej perspektywie, względem szóstej fali badania, motywacja ta zyskała na znaczeniu w Czechach (wzrost o 8 p.p.) i na Węgrzech (o 6 p.p.). Natomiast w Polsce i na Słowacji zauważono spadek – odpowiednio o 3 p.p. i 2 p.p. Zmiany te mogą wynikać z różnic w warunkach rynkowych, dostępności praktyk zawodowych czy oczekiwań studentów wobec rynku pracy w poszczególnych krajach.

Rysunek 16 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję żeby zdobyć doświadczenie na rynku pracy

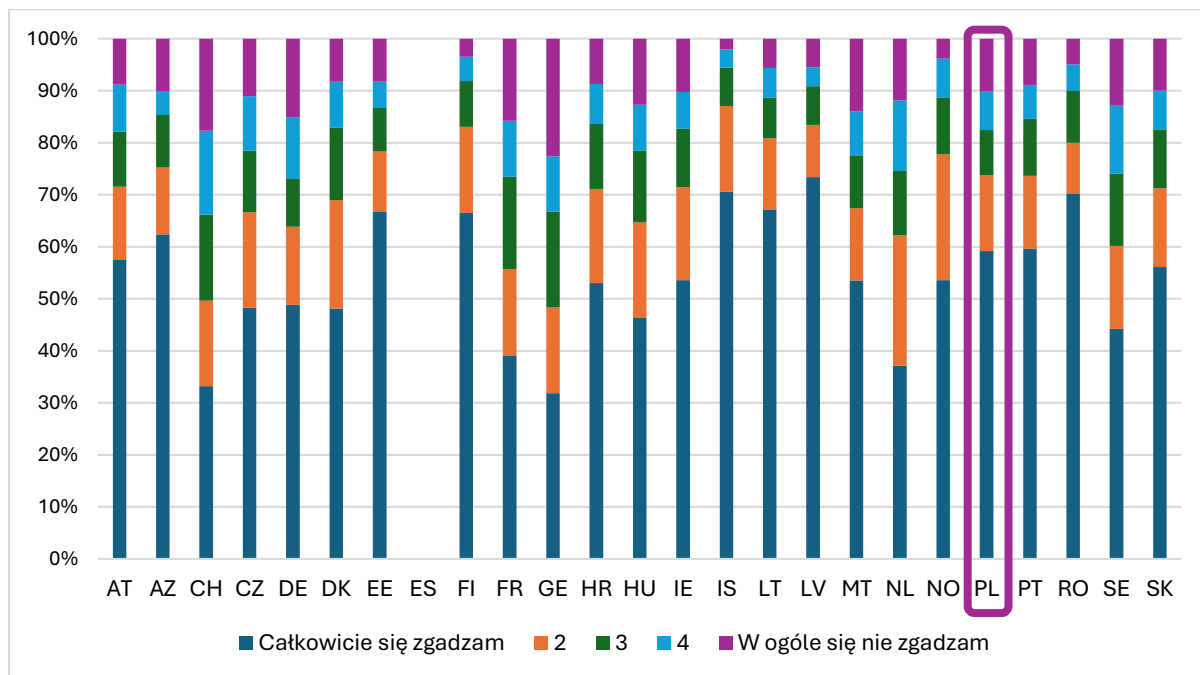

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie. Brak danych dla Hiszpanii.

Pracuję, żeby pokryć swoje koszty utrzymania – w ósmej fali badania z tym czynnikiem jako motywującym do pracy zgodziło się: 66 proc. studentów z Czech i Węgier, 71 proc. studentów ze Słowacji i 74 proc. z Polski. Względem VII edycji zauważyć można, że w Czechach poparcie dla tej motywacji pozostało w zasadzie bez zmian (+ 1 p.p.), na Węgrzech i w Polsce wzrosło – odpowiednio o 4 p.p. i 3 p.p. Natomiast względem VI edycji badania znaczenie tego motywatora zmalało w Czechach o 5 p.p., na Węgrzech wzrosło o 5 p.p., w Polsce wzrosło o 6 p.p., a na Słowacji wzrosło o 2 p.p.

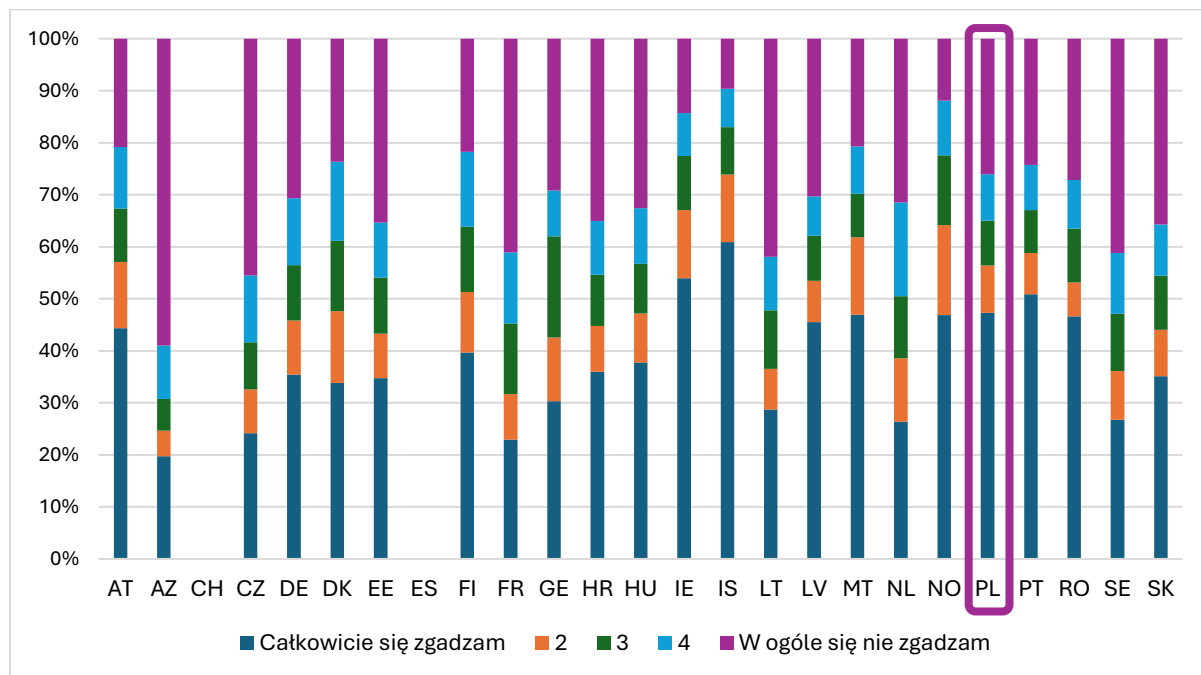
Rysunek 17 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, żeby pokryć swoje koszty utrzymania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie. Brak danych dla Hiszpanii.

Pracuję, aby było mnie stać na studiowanie - w ósmej fali badania z tym czynnikiem jako motywującym do pracy zgodziło się: 32 proc. studentów w Czechach, 47 proc. studentów na Węgrzech, 56 proc. studentów z Polski i 44 proc. studentów ze Słowacji. Względem VII edycji daje się zauważyć, że odsetek zgadzających się z tym twierdzeniem wzrósł wśród czeskich studentów o 3 p.p., natomiast zmalał wśród studentów węgierskich (o 6 p.p.) oraz polskich (o 1 p.p.). Natomiast względem szóstej fali badania wśród studentów czeskich poparcie dla tej motywacji zmalało o 4 p.p., wśród węgierskich wzrosło o 7 p.p., wśród polskich wzrosło o 23 p.p., a wśród studentów słowackich nie uległo zmianie.

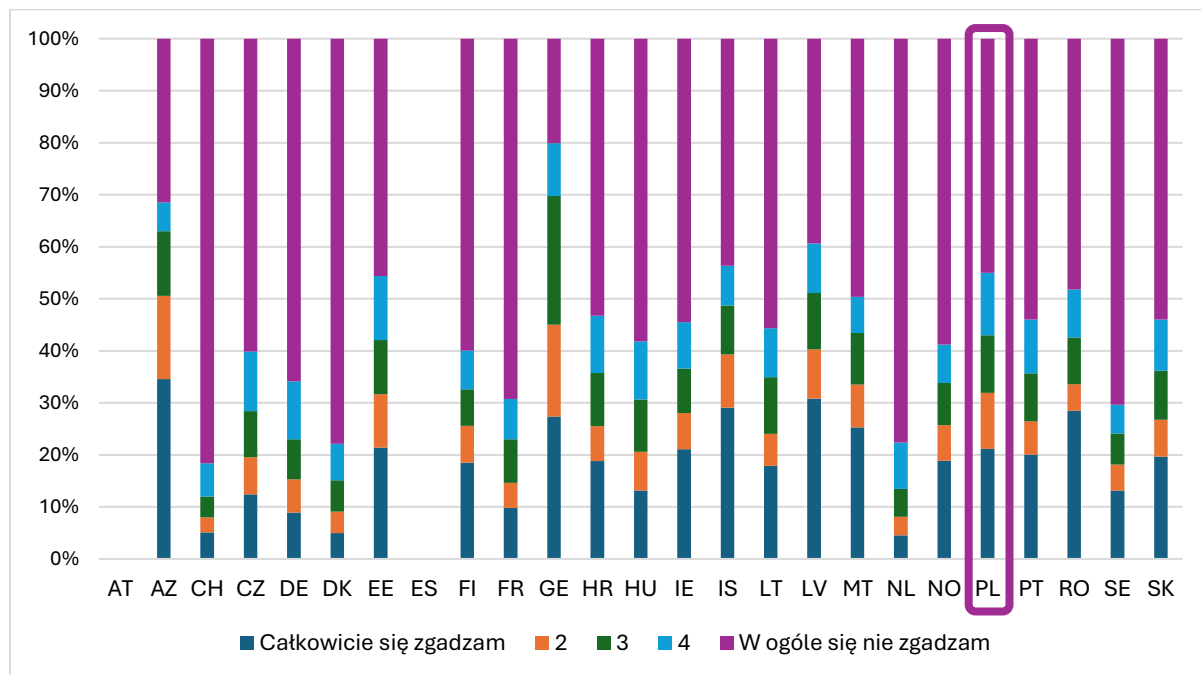
Rysunek 18 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, aby było mnie stać na studiowanie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie. Brak danych dla Hiszpanii i Szwajcarii.

Motywacja do pracy wynikająca z potrzeby wsparcia innych osób (*pracuję, ponieważ muszę finansowo wspierać innych*) w ósmej fali badania najczęściej, w porównaniu do państw regionu, dotyczyła polskich studentów – 32 proc., następnie słowackich (27 proc.), węgierskich (20 proc.) i czeskich (19 proc.). Względem siódmej fali badania podawane wartości zmieniły się w sposób następujący: wśród czeskich studentów ta motywacja wzrosła o 3 p.p., a w Polsce o 2 p.p. Natomiast na Węgrzech spadła o 2 p.p. Z kolei względem szóstej fali w Czechach odsetek zgadzających się z tą motywacją pozostał bez zmian, na Węgrzech odnotowano wzrost o 2 p.p., na Słowacji o 6 p.p., a w Polsce o 1 p.p. Warto zwrócić uwagę na stabilność odpowiedzi notowanych w Polsce (każdorazowo poparcie to jest najwyższym pośród analizowanych państw), wykluczając wpływ wojny i studentów z Ukrainy na polskich uczelniach, także z uwagi na fakt, iż badanie realizowane było od maja do lipca 2022 r.

Rysunek 19 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, ponieważ muszę finansowo wspierać innych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie. Brak danych dla Austrii i Hiszpanii.

5.4 Źródła dochodów studentów

Do głównych źródeł dochodów studentów zaliczono w badaniu:

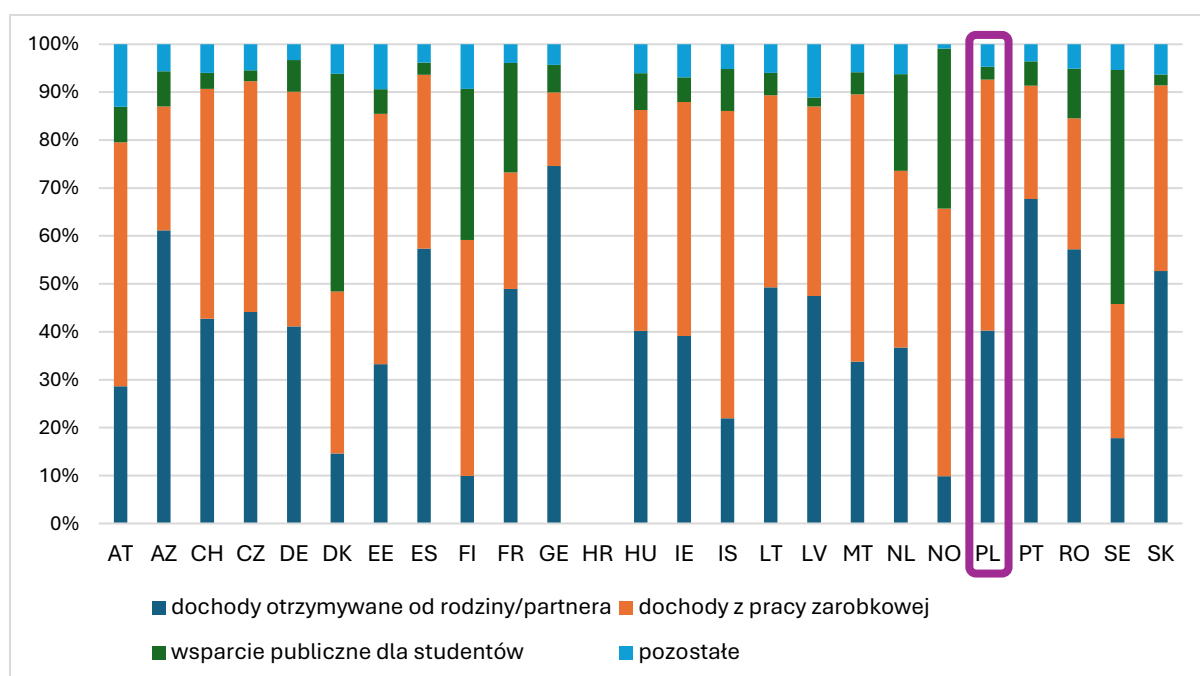
- dochody otrzymywane od rodziny bądź partnera (zarówno finansowe, jak i rzeczowe),
- dochody z pracy zarobkowej,
- wsparcie publiczne.

Do dochodów otrzymywanych od rodziny bądź partnera zalicza się wszelkie wsparcie finansowe i rzeczowe. O ile wsparcie finansowe trafia bezpośrednio do studentów, o tyle wsparcie rzeczowe dotyczy wsparcia, które trafia bezpośrednio do wierzyciela studenta (np. płatność za czynsz, rachunki czy czesne). Do wsparcia publicznego zaliczane są wszelkie instrumenty typu dotacje, pożyczki czy stypendia.

Przeciętna struktura źródeł dochodów studentów biorących udział w ósmej fali badania EUROSTUDENT jest następująca: 40,4 proc. ich dochodu stanowi wsparcie rodziny bądź partnera, 41,3 proc. – dochody własne. Wsparcie państwa stanowiło 12,3 proc. dochodu, a 5,9 proc. stanowiły dochody „inne”.

Jak na tym tle wypada Polska? Udział źródła dochodu, jakim jest wsparcie rodziny bądź partnera, jest tożsamy z wartością na poziomie średniej europejskiej (40,2 proc.). Warto wspomnieć, że najwyższy udział wsparcia ze strony rodziny bądź partnera notowany jest w Portugalii (67,7 proc.), a najniższy w Finlandii (9,9 proc.).

Rysunek 20 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na źródła dochodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat G: Dochody studentów. Brak danych dla Chorwacji. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: FR, CH, SE. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

W Polsce udział dochodów własnych, pochodzących z pracy wynosi 52,4 proc., jest zatem istotnie wyższy niż w przypadku średniej europejskiej. Co więcej – wartość ta pozostaje jedną z najwyższych notowanych wśród badanych państw. Podobna osiągnięta jest w Estonii (52,2 proc.), wyższa na Malcie (55,7 proc.) i w Norwegii (55,9 proc.). Najwyższy

udział dochodów pochodzących z pracy ma miejsce na Islandii – 64,1 proc. Natomiast z państw UE na wspomnianej Malcie. Najniższa wartość notowana jest w Gruzji (15 proc.), a spośród państw UE – w Szwecji (28 proc.). W tym państwie z kolei notowany jest najwyższy udział pomocy państwa dla studentów – 48,8 proc. Na miejscu drugim jest Dania (45,4 proc.). W Polsce odsetek pomocy państwa w dochodzie studentów wynosi 2,65 proc. i jest jednym z najniższych notowanych w państwach UE. Podobna wartość występuje w Hiszpanii, 2,53 proc., w Czechach (2,3 proc.), Słowacji (2,25 proc.), Litwie (1,86 proc.).

Różnica w wagach poszczególnych składowych budżetu zmienia się wraz z wiekiem studentów. Im starsi studenci, tym częściej podejmują pracę, a tym samym zwiększa się w ich budżecie udział dochodu pochodzącego z pracy zarobkowej, a jednocześnie zmniejsza udział wsparcia ze strony rodziny.

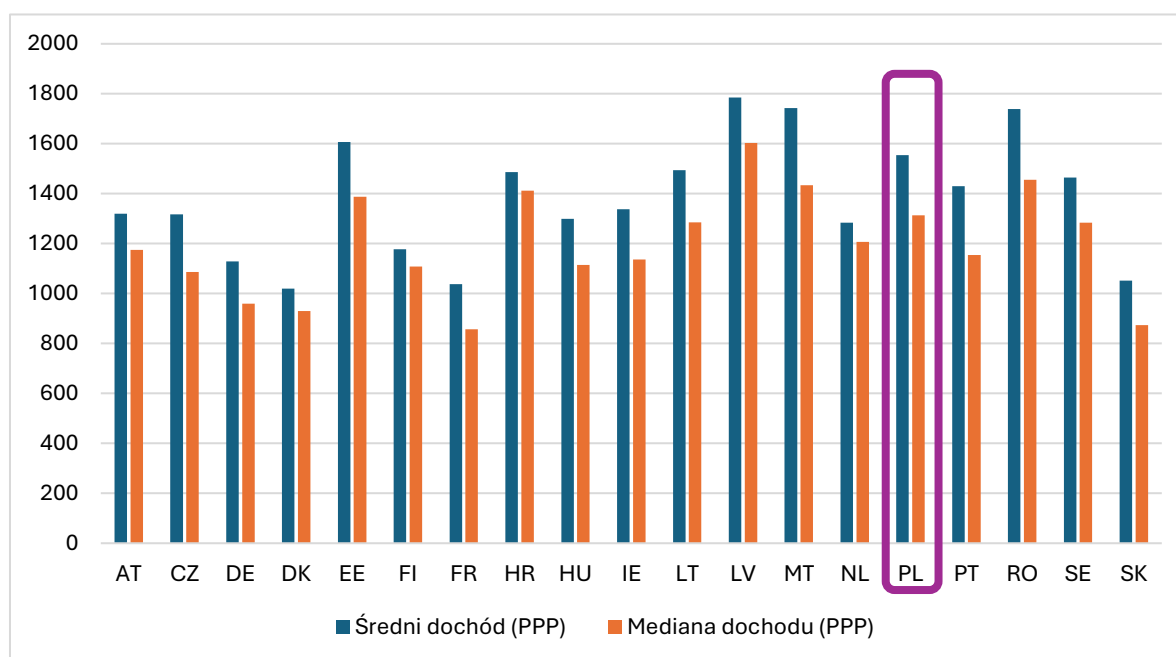
5.5 Wysokość dochodów

Biorący udział w badaniu EUROSTUDENT studenci reprezentowali państwa o różnym stopniu rozwoju gospodarczego, zamożności czy walutach. Wartości w walutach krajowych, które podawali w trakcie badań studenci, zostały przeliczone, przy użyciu waluty Euro jako punktu odniesienia, a następnie zastosowany został współczynnik Parytetu Siły Nabywczej walut (PPP, *ang. Purchasing Power Parity*), czyli wskaźnik poziomu różnic w cenach pomiędzy krajami.

Zebranie wartości charakteryzujących wszystkie (całkowite) dochody, którymi mogą dysponować studenci, pozwala na przeanalizowanie sytuacji występujących w poszczególnych państwach. Zgodnie z metodologią przeprowadzoną w badaniu EUROSTUDENT VIII, za całkowity dochód uznaje się wszelkie wsparcie (finansowe/rzeczowe) otrzymywane od rodziny/partnera, wsparcie uzyskane ze strony państwa, środki z innych źródeł publicznych i prywatnych (np. zasiłki na dzieci, zysk z kapitału [np. odsetki, dywidendy]) oraz wsparcie ze źródeł pozakrajowych: zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego, jak i instytucji międzynarodowych (np. UE).

Najwyższą wartość mediany całkowitych miesięcznych dochodów¹⁶, biorąc pod uwagę kraje w rejonie Europy Środkowej, odnotowano w Polsce (1313,1 PPP¹⁷), natomiast najniższą wartość na Słowacji (873,2 PPP). Na Węgrzech wyniosła ona 1114,6 PPP, natomiast w Czechach – 1085,9 PPP.

Rysunek 21 Miesięczny dochód studentów z państw EUROSTUDENT VIII – parytet siły nabywczej (PPP)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat G: Dochody studentów. Brak danych dla Azerbejdżanu, Szwajcarii, Grecji, Islandii, Norwegii, Hiszpanii.

Względem siódmej fali najwyższy wzrost mediany dochodów nastąpił w Polsce – 55,5 proc., następnie na Węgrzech 38,75 proc. i w Czechach 32,46 proc. Słowacja nie brała udziału w siódmej fali badania. Z kolei względem VI edycji badania wartości są

¹⁶ Uwzględniających dochody otrzymywane od rodziny bądź partnera (zarówno finansowe, jak i rzeczowe), dochody z pracy zarobkowej oraz wsparcie publiczne.

¹⁷ Jednostka Parytetu Siły Nabywczej.

następujące: Polska – 74,9 proc., Węgry 59 proc., Czechy – 46,9 proc. i Słowacja – 35,2 proc.

Odnosząc się do wyników innych państw biorących udział w VIII edycji EUROSTUDENT, to najwyższe łączne dochody osiągnęli studenci na Łotwie (1602,2 PPP), następnie w Rumunii (1455,4 PPP), na Malcie (1433,2 PPP) i w Chorwacji (1412,1 PPP). Z kolei najniższe wartości zostały odnotowane w Niemczech (959,3 PPP), Danii (929,7 PPP), na wspomnianej już Słowacji, i we Francji (856,4 PPP).

5.6 Waga poszczególnych źródeł finansowania

Jak wskazano wcześniej, wartość udziału wsparcia od rodziny/partnera studentów w całej puli dochodów stanowi wśród państw uczestniczących w badaniu EUROSTUDENT VIII – ok. 40 proc. W Europie średnio 76 proc. studentów (wzrost względem siódmej edycji badania o 6 p.p.) otrzymywało wsparcie (nawet minimalne) od bliskich. Jak już wspomniano, udział tego typu transferów największe znaczenie ma dla studentów w Portugalii (67,7 proc.), a najmniejsze w Finlandii (9,9 proc.).

W państwach Europy północnej najwyższy udział w dochodach ma wsparcie ze strony państwa – w Szwecji (48,9 proc.), Danii (45,5 proc.), Norwegii (34,4 proc.) i Finlandii (31,5 proc.). Kraje te mają rozbudowane państwowe agencje zarządzające wsparciem studentów – tak pracujących, jak i koncentrujących się tylko na nauce. Wsparcie to możliwe jest również dla studentów z zagranicy. Szczególną opieką obejmowani są studenci posiadający dzieci, co znajduje odzwierciedlenie w odsetku studentów posiadających dzieci w krajach północnoeuropejskich. Np. w Szwecji rolę tę pełni Swedish Board of Student Finance (*Centrala studiestödsnämnden*, CSN). Oprocentowanie pożyczki studenckiej w Szwecji wynosi 1,23 proc. Jej spłata możliwa jest po studiach i może być rozłożona na dłuższy okres, nie wymaga także zabezpieczenia.

Biorąc pod uwagę kraje Grupy Wyszehradzkiej, to mediana wartości wsparcia dla studentów ze strony państwa była najwyższa w Polsce – w ósmej fali wyniosła 353 PPP. Na Węgrzech wartość ta była o połowę niższa (151,9 PPP), na Słowacji wyniosła - 118 PPP, a w Czechach - 30,9 PPP. Analizując te wartości w odniesieniu do siódmej fali zauważyć można, że w Polsce mediana wzrosła o 40 proc., a na Węgrzech o 16,4 proc. W Czechach zaś zmalała o 11 proc. Słowacja nie brała udziału w VII fali badania. Z kolei

odnosząc się do VI fali zauważyć można, że: w Polsce mediana wsparcia ze strony państwa wzrosła o 56,6 proc., na Węgrzech o 32,2 proc., a na Słowacji o 30 proc. Natomiast w Czechach zmalała o 31,7 proc. Przyczyn tego stanu rzeczy w Czechach doszukiwać się można w niewaloryzowanych od lat wysokościach stypendiów, a także w tym, że stypendium jest przyznawane raz na cały semestr, a nie w wymiarze miesięcznym. Jednocześnie gwałtowny wzrost kosztów życia (przede wszystkim kosztów wynajmu mieszkań) sprawia, że studenci nie poszukują możliwości uzyskania wsparcia stypendialnego, a częściej decydują się na podjęcie pracy zarobkowej.

5.7 Ocena kondycji finansowej studentów

Studenci w ósmej edycji badania wskazywali, że sytuacja finansowa ich rodziców jest na ogół dobra/bardzo dobra, ewentualnie przeciętna (por. rozdział 4.2 Sytuacja materialna rodziców). Pytanie zatem, jak postrzegają własną kondycję finansową. Prowadzący badanie wskazali w raporcie głównym¹⁸, że liczba państw, w których studenci deklarowali poważne/bardzo poważne trudności finansowe zmniejszyła się między piątą a ósmą falą o 60 proc.

Studentów poproszono o odpowiedź na pytanie: *W jakim stopniu doświadczasz obecnie trudności finansowych?* Mogli oni umieścić swoje odpowiedzi na skali Likerta, wybierając między kategoriami: w bardzo poważnym stopniu, poważnym stopniu, umiarkowanym stopniu, nieznacznym stopniu, wcale.

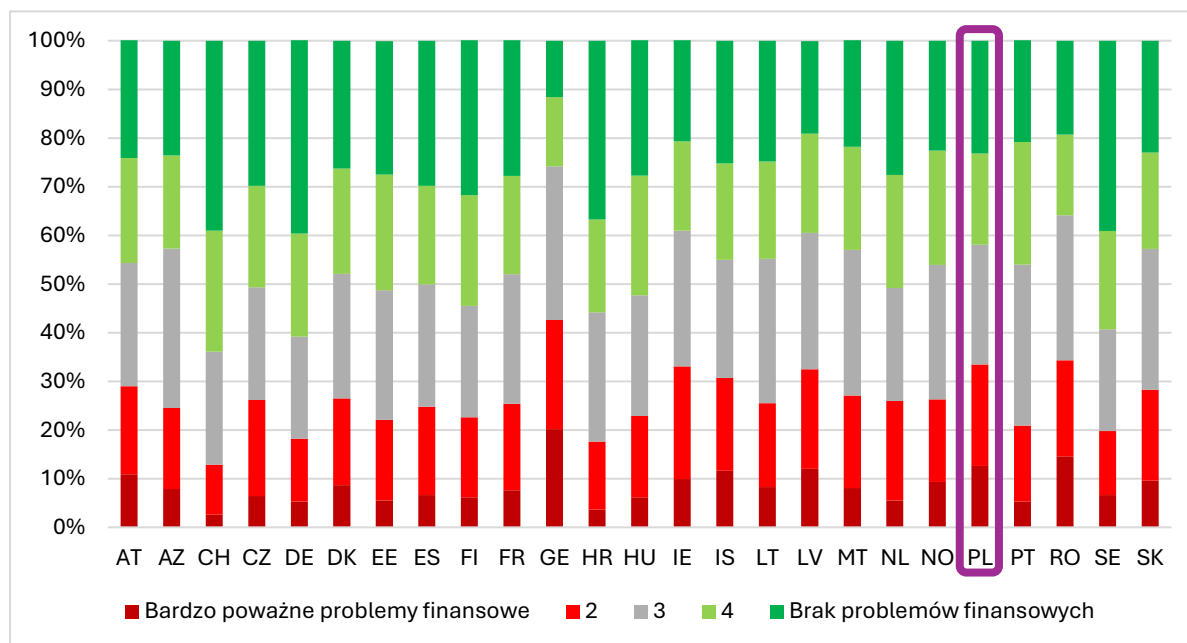
Dominującą wartością dla wszystkich państw biorących udział w ósmej edycji badania EUROSTUDENT są odpowiedzi „nieznacznie” i „wcale” – 47,3 proc. Wartość umiarkowaną wskazało 26,5 proc. badanych, a bardzo poważnie i poważnie doświadczana trudności finansowych – 26,4 proc.

---

¹⁸ Raport pt. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024.

Rysunek 22 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną ocenę sytuacji finansowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat G: Dochody studentów.

Na trudności najczęściej wskazują studenci z Grecji (42,6 proc.), następnie Rumuni (34,3 proc.), Polski (33,5 proc.), Łotwy (33,5 proc.) i Islandii (30,7 proc.). Z regionu Europy Środkowej przytoczyć warto jeszcze dane dla Słowacji (28,3 proc.), Czech (26,2 proc.) i Węgier (22,9 proc.). Szczególnie pozycja Węgier jest tu interesująca. Odsetek ten wydaje się bowiem nader niski, tym bardziej, że to na Węgrzech zaobserwować można najwolniejszy wzrost mediany całkowitych miesięcznych dochodów. To Węgry borykały się także z najwyższą w Unii Europejskiej inflacją w latach 2022-2023. Odpowiedzią na te wątpliwości może być fakt, iż badanie przeprowadzono w okresie 2 maja 2022-15 czerwca 2022 r., kiedy konsekwencje związane z wysoką inflacją nie zdążyły się jeszcze w pełni ujawnić.

Względem VII edycji w Polsce doszło do wzrostu odsetka studentów deklarujących doświadczanie trudności finansowych – wartość ta wzrosła o ok. 5,5 p.p. Ponadto odsetek odczuwających trudności w stopniu „zdecydowanym” wzrósł o 1,5 p.p. Natomiast odnosząc wartości notowane w fali VIII do fali VI wskazać można, że w

przypadku Polski odsetek deklarujących problemy finansowe spadł o 5 p.p. z wartości 38,5 proc. do 33,5 proc., przy czym zmalał też odsetek deklarujących bardzo poważne problemy (o 1,5 p.p.).

W czasie siódmej fali badania w Czechach trudności zgłaszało 19,7 proc. studentów, o 6,5 p.p. mniej niż przy okazji ósmej fali. W stopniu bardzo dużym trudności doświadczało – 4,4 proc. badanych (w ósmej fali wzrost wyniósł 2 p.p. do 6,4 proc.). Na Węgrzech odsetek studentów odczuwających trudności w czasie VIII fali badania był niższy od notowanego w czasie VII fali badania o 2,4 p.p. (spadek z 25 proc. do 22,9 proc.). Jednakże wzrósł, aczkolwiek zaledwie o 0,8 p.p., odsetek studentów zgłaszających bardzo duże trudności finansowe.

Po drugiej stronie skali, to jest tych studentów, którzy trudności finansowych nie mają, znajdują się studenci z Niemiec (60,3 proc.), Szwecji (59,3 proc.) i Chorwacji (55,8 proc.). Są to wartości istotnie wyższe od średniej notowanej we wszystkich państwach biorących udział w badaniu – 47,4 proc. Jak na tym tle wypadają studenci z Polski? Poniżej średniej i najgorzej w regionie. Jedynie 41,9 proc. studentów z Polski zadeklarowało, że trudności finansowe odczuwa w stopniu nieznacznym bądź wcale. Chociaż warto zauważyć, że w porównaniu do wcześniejszych edycji badania, przybywa w Polsce studentów, którzy odczuwają co najwyżej nieznaczące problemy finansowe (o 0,2 p.p. więcej niż w czasie VII fali i o 5,7 p.p. więcej odnosząc się do fali VI).

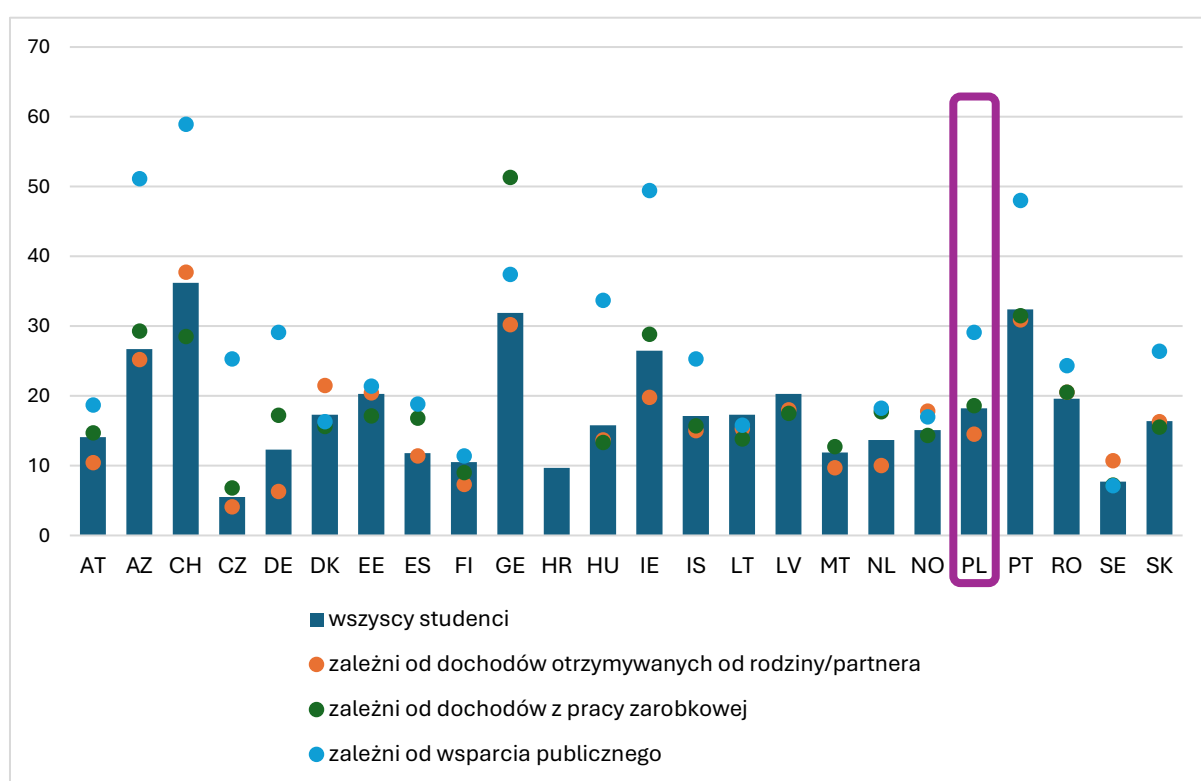
Na Węgrzech ponad połowa studentów (52,4 proc.) deklaruwała, że doświadcza trudności finansowych w stopniu nieznacznym lub wcale. Co interesujące, jest to znaczący wzrost – aż o 8 p.p. w porównaniu do siódmej fali badania - mimo trudności związanych z pandemią COVID-19. Z kolei w Czechach, sytuacja wygląda odmiennie. W ósmej edycji badania 50,7 proc. studentów stwierdziło, że problemy finansowe ich nie dotyczą, co oznacza spadek o 7 p.p. względem siódmej fali i o 6,1 p.p. w porównaniu z falą szóstą.

Na Słowacji, gdzie w ósmej edycji badania wartość ta wyniosła 42,8 proc., również odnotowano spadek. W porównaniu do szóstej fali, jest to zmniejszenie o 7,7 p.p.

Różnice te mogą odzwierciedlać zróżnicowaną sytuację gospodarczą, dostępność wsparcia finansowego oraz różne strategie adaptacyjne przyjęte przez studentów w poszczególnych państwach.

Około 18 proc. wszystkich studentów nie byłoby w stanie samodzielnie pokryć niespodziewanych dodatkowych wydatków. Problem dotyczy głównie studentów, którzy pozostają w wyższym stopniu uzależnieni od państwowego wsparcia. Jednakże taka prosta zależność nie zachodzi w odniesieniu do uzależnienia od wsparcia ze strony rodziny/partnera. W poszczególnych państwach czasem ta wartość jest wyższa, a czasem wyższe jest uzależnienie od dochodów pochodzących z pracy własnej.

Rysunek 23 Niezdolność studentów do pokrycia nieoczekiwanego, wymaganego, dużego wydatku ze względu na zależność od źródła dochodu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat G: Dochody studentów. Brak danych dla Francji. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, SK, SE. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Niezdolność do pokrycia nieoczekiwanego i dużego wydatku dotyczyła w Polsce 18,2 proc. studentów. Problem dotyczył 29,1 proc. studentów zależnych od wsparcia

państwowego, 14,5 proc. od wsparcia partnera/rodziny i 18,6 proc. zależnych od dochodów z pracy własnej.

Odsetek studentów, którzy mogliby nie poradzić sobie z nagłym wydatkiem jest najwyższy w Polsce, w porównaniu do innych państw Grupy Wyszehradzkiej. Na Słowacji wskaźnik ten wyniósł 16,4 proc. W przypadku osób zależnych od wsparcia rodziny/partnera i tych, którzy zależni są od własnych dochodów notowane wartości są tożsame. Dominująca jest grupa osób zależnych od wsparcia państwowego – 26,4 proc.

Na Węgrzech odsetek studentów, którzy mogliby nie poradzić sobie z nagłym wydatkiem jest niższy niż na Słowacji o 0,6 p.p. i wynosi 15,8 proc. Odsetek studentów zmagających się z tego typu problemem, a zależnych od wsparcia państwowego wynosi 33,7 proc. i jest to jedna z najwyższych wartości notowanych w badaniu. W przypadku osób zależnych od wsparcia rodziny/partnera i tych, którzy zależni są od własnych dochodów notowane wartości są niemal tożsame (odpowiednio 13,7 proc. i 13,3 proc.).

Najniższy odsetek studentów, którzy mogliby nie poradzić sobie z nagłym wydatkiem tak wśród państw Grupy Wyszehradzkiej, jak i w ogóle w całym badaniu, notowany jest w Czechach – 5,5 proc. Rzadziej występuje on w przypadku studentów, którzy pozostają zależni od wsparcia partnera rodziny (4,1 proc.), aniżeli wśród tych, którzy zależni są od dochodów z pracy własnej (6,8 proc.). Podobnie jak w innych państwach, dominujący udział stanowią osoby zależne od pracy wsparcia ze strony państwa 25,3 proc. Jednakże z dalszej części analizy wynika, iż mediana wsparcia udzielanego przez państwo studentom jest w Czechach zdecydowanie najniższą ze wszystkich państw V4, co więcej – wartość ta z edycji na edycję badania spada.

5.8 Przeciętne miesięczne koszty życia studentów

Autorzy badania wskazali, że średnio 23 proc. studentów deklaruwało (bardzo) negatywny wpływ pandemii na finansowanie ich studiów. Grupy studentów, które zostały dotknięte pandemią w ponadprzeciętnym stopniu, to te, których rodzice (w ocenie studentów) mają bardzo trudną sytuację finansową (35 proc.), studenci uzależnieni od państwowego wsparcia (25 proc.) oraz studenci z niepełnosprawnościami (30 proc.).

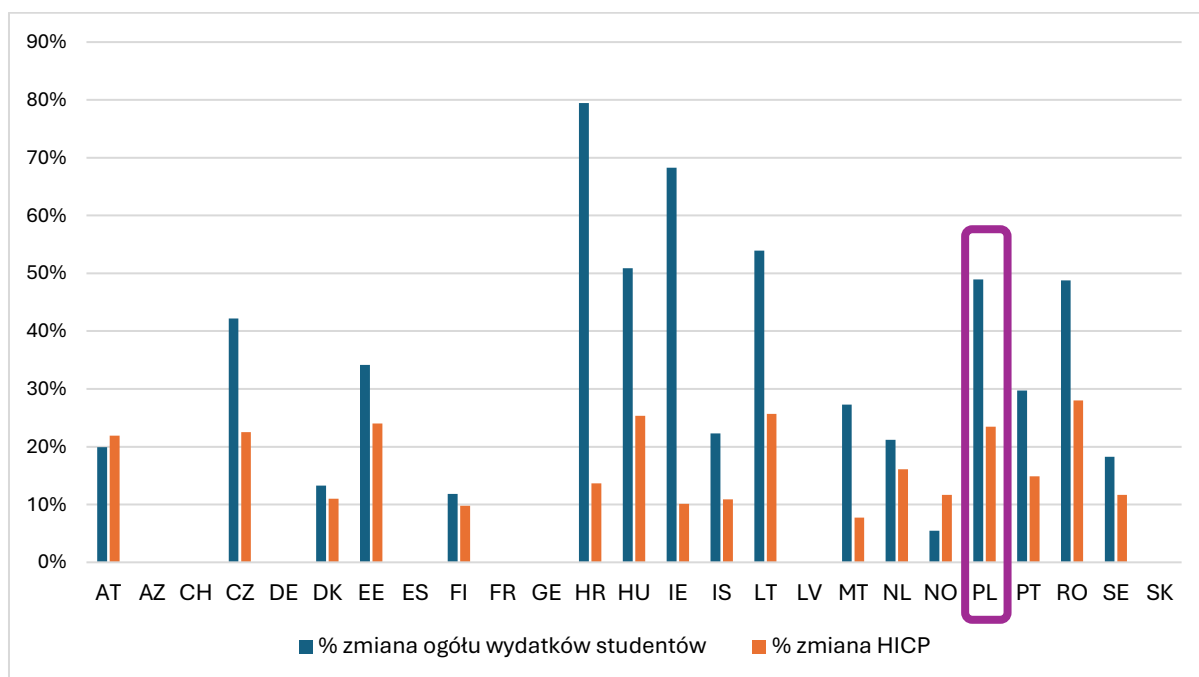
Do całkowitych miesięcznych kosztów życia organizatorzy badania EUROSTUDENT zaliczyli dziesięć kategorii kosztów:

- a) zakwaterowanie (czynsz lub kredyt hipoteczny i media),
- b) wyżywienie,
- c) transport,
- d) komunikacja (telefon, internet itp.),
- e) zdrowie (np. lekarstwa, ubezpieczenie medyczne),
- f) koszty związane z utrzymaniem dzieci,
- g) koszty związane z aktywnościami towarzyskimi oraz rekreacją,
- h) koszty związane z obsługą zadłużenia (z wyjątkiem kredytu hipotecznego),
- i) inne regularne koszty (np. wydatki związane z zakupem odzieży, przyborów toaletowych, utrzymania zwierząt)
- j) opłaty związane ze studiami (czesne, składki na ubezpieczenie społeczne, materiały naukowe oraz i inne regularne wydatki).

W prezentowanych wartościach uwzględniono również wszelkie transfery rzeczowe, które omówiono wcześniej.

Autorzy badania EUROSTUDENT VIII wskazali, że porównując zmiany w całkowitych miesięcznych wydatkach ponoszonych przez studentów (ang. *total monthly expenses*), a stopą inflacji pomiędzy VII a VIII falą badania, to w przypadku 88 proc. państw, procentowa zmiana wydatków przewyższyła wskaźnik inflacji (HICP – zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych).

Rysunek 24 Kształtowanie się miesięcznych wydatków studentów ogółem oraz inflacja

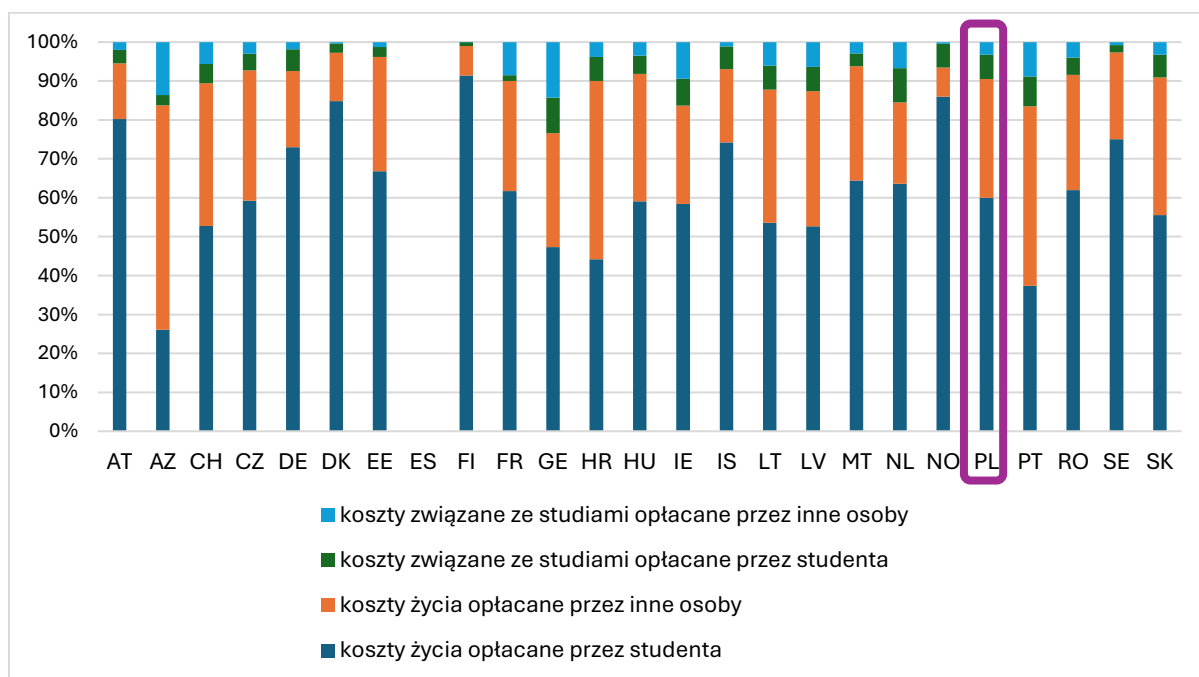
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych dla Azerbejdżanu, Szwajcarii, Niemiec, Hiszpanii, Francji, Grecji, Łotwy, Słowacji. Mediana całkowitych miesięcznych wydatków studentów, w tym transferów rzeczowych i HICP, dane roczne (zmiana procentowa pomiędzy edycją VII i edycją VIII)

5.8.1 Struktura wydatków

Biorąc pod uwagę ogólne wyniki badania EUROSTUDENT VIII najwyższy udział w strukturze wydatków studentów przypadają na koszty utrzymania ponoszone przez samych studentów (62,0 proc.) i koszty ponoszone przez inne osoby (rodziców bądź partnera) na rzecz studentów (28,4 proc.). Koszty związane ze studiowaniem wynosiły 9,5 proc. łącznych wydatków: ich połowę ponosili sami studenci (4,9 proc.), a drugą połowę rodzice bądź partnerzy (4,6 proc.).

Średnio w krajach biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII studenci przeznaczają 7 proc. całkowitych miesięcznych wydatków, w tym transfery rzeczowe, na czesne, 1 proc. na inne opłaty i 2 proc. na inne regularne koszty związane ze studiami.

Rysunek 25 Struktura wydatków studentów państw EUROSTUDENT VIII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych dla Hiszpanii. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: DK, SE, FR, CH. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Wzrost całkowitych wydatków studentów pomiędzy siódmą a ósmą edycją badania był rekordowo wysoki w Chorwacji, Irlandii, na Litwie, Węgrzech, w Polsce, Rumunii i w Czechach. Sięgnął co najmniej 42 proc. Z kolei najniższy wzrost wydatków zanotowano w państwach Europy Północnej: w Szwecji - 18 proc., Danii - 13 proc., Finlandii - 12 proc. oraz Norwegii - 5 proc.

W Polsce wzrost wydatków ponoszonych przez studentów wyniósł 48,9 proc., przy czym wzrost inflacji HICP wyniósł 23,5 proc. W Czechach 42,2 proc. (wzrost inflacji 22,5 proc.). Najwyższy wzrost nastąpił na Węgrzech – 50,9 proc., przy wzroście inflacji na poziomie 25,4 proc. Z uwagi na fakt, że Słowacja nie brała udziału w siódmej fali badania, brak jest danych porównawczych dla tego państwa.

Jak na tle przedstawionej wcześniej średniej rozkładają się koszty życia polskich studentów? 60 proc. kosztów życia (2 p.p. mniej niż średnia z badania) ponoszonych jest przez studentów, a 30,6 proc. przez inne osoby (rodziców bądź partnera), to o 2,2 p.p. więcej, niż średnia z badania. Koszty związane ze studiowaniem wyniosły 9,5 proc.

łącznych wydatków, przy czym 6,3 proc. ponoszą studenci, a 3,2 proc rodzice bądź partnerzy (1,2 p.p. mniej niż średnia z badania).

W Czechach koszty życia ponoszone przez studentów wynoszą 59 proc. Wyższy jest natomiast odsetek wydatków ponoszonych przez inne osoby – 33,5 proc. Koszty związane z edukacją wynoszą łącznie 7,2 proc.: 4 proc. ponoszą studenci, 3,2 proc. inne osoby. Podobnie struktura wygląda na Węgrzech. Odsetek kosztów ponoszonych przez studentów jest tożsamy z tym notowanym w Czechach, a tych ponoszonych przez osoby trzecie jest niższy o 0,8 p.p. (32,7 proc.). Nakłady na naukę wynoszą 8,2 proc. (4,7 proc. leży w gestii studentów, a 3,5 proc. w gestii osób trzecich). Z kolei w przypadku Słowacji odsetek kosztów ponoszonych przez studentów wynosi 55,1 proc. Wartość ponoszona przez osoby trzecie jest najwyższą spośród badanych państw i wynosi 35,4 proc. Nakłady na edukację wynoszą 9 proc., przy czym po stronie studentów jest 5,8 proc., a po stronie osób trzecich 3,2 proc.

5.8.2 Koszty życia (zakwaterowania, jedzenia, transportu)

W przypadku studentów, którzy mieszkają poza domem rodzinnym, ich miesięczne wydatki są w dużej mierze związane z zakwaterowaniem, wyżywieniem i transportem. Z danych wynika, że 67 proc. tych wydatków obejmuje właśnie te trzy kategorie. Szczegółowo, ponad połowę tej wartości (37 proc.) stanowią koszty związane z zakwaterowaniem, 23 proc. wydatków generują koszty wyżywienia, a 7 proc. to wydatki na transport. Warto podkreślić, że w tych wydatkach uwzględniane są zarówno dochody własne studentów, jak i wszelkie transfery życiowe, które mogą pochodzić od rodziców, stypendiów czy innych form wsparcia.

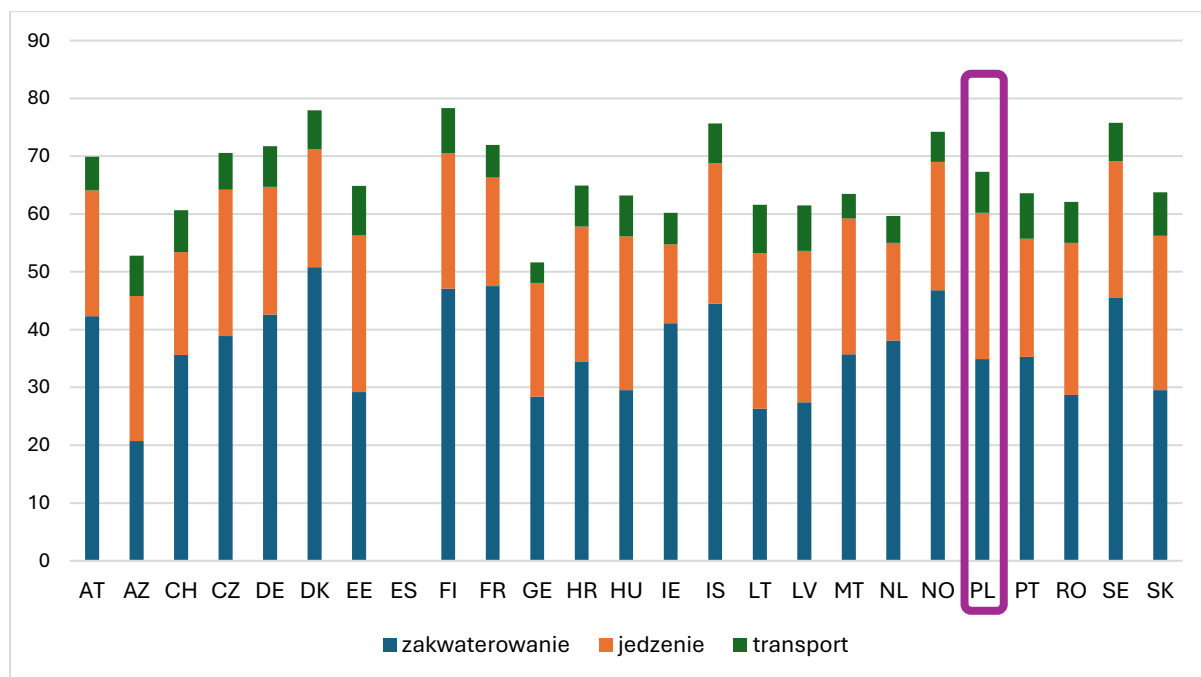
W Europie od kilku lat rosną koszty wynajmu mieszkań, co jest szczególnie widoczne w krajach, które przystąpiły do Unii Europejskiej po 2004 roku. Wzrost cen najmu w latach 2015-2023 wynosił średnio 58,4 proc., co wskazuje na znaczną presję na rynek mieszkaniowy w wielu państwach. W szczególności na Węgrzech ceny wynajmu wzrosły o 66,5 proc., w Czechach o 31 proc., a na Słowacji o 13,9 proc.

Zjawisko to jest związane z rosnącą luką czynszową – sytuacją, w której coraz więcej osób nie jest w stanie sobie pozwolić ani na zakup, ani na wynajem mieszkania. Ponadto, gwałtowny wzrost cen najmu, który miał miejsce w 2022 roku, był w dużej mierze wynikiem kryzysu migracyjnego, który wybuchł po ataku Rosji na Ukrainę. Miliony

uchodźców, którzy przeszli przez Polskę i inne państwa Europy, znacznie wpłynęły na rynek mieszkaniowy, zwiększając popyt na wynajem mieszkań i podnosząc ceny.

Rysunek 26 Koszty zakwaterowania, wyżywienia i transportu – studenci nie mieszkający z rodzicami

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych dla Hiszpanii. Wydatki poniesione przez studentów i inne osoby, wydatki miesięczne jako udział w wydatkach ogółem, w tym transfery rzeczowe (w proc.).

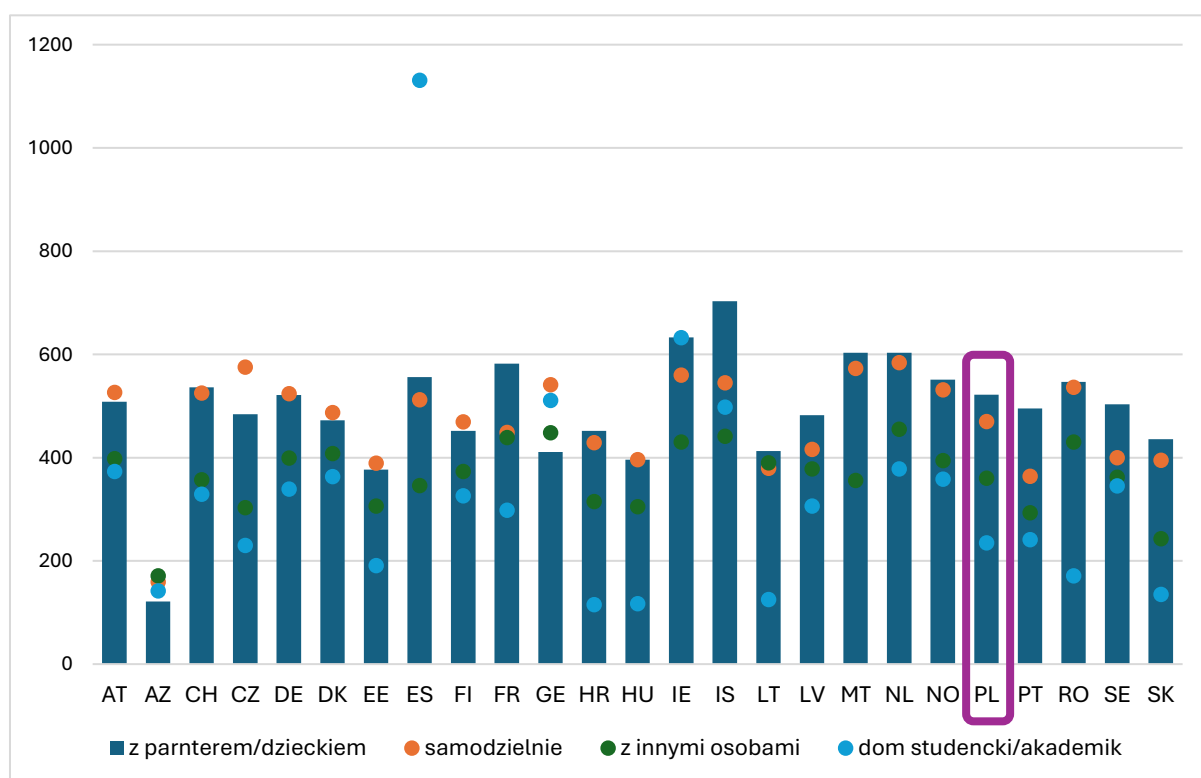
Nakłady ponoszone przez studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII na zakwaterowanie wyniosły średnio 469 PPP w przypadku osób, które mieszkały same, 494 PPP w przypadku studentów mieszkających z partnerem/dzieckiem. Tańsze było zamieszkanie z innymi osobami (364 PPP), a wariantem najtańszym było zamieszkanie w akademiku (329 PPP).

Jak na tym tle wypadają studenci w państwach Grupy Wyszehradzkiej? W Polsce koszt życia samemu wynosił 470 PPP (zatem jak średnia z badania; drożej było tylko w ośmiu innych państwach), jednakże koszty zakwaterowania w sytuacji życia z partnerem/dzieckiem wynosiły 522 PPP, czyli więcej, niż średnia. Koszty zakwaterowania

dzielonego z innymi osobami wynosiły 360 PPP (nieco poniżej średniej), a koszt zakwaterowania w akademiku był niższy od średniej z badania i wyniósł 235 PPP.

W Czechach koszty zakwaterowania w przypadku osób mieszkających samotnie wynosiły 575 PPP – jest to wartość najwyższa pośród wszystkich badanych państw. Koszt zamieszkania z partnerem/dzieckiem wynosił 484 PPP, czyli był niższy niż w Polsce. Zamieszkiwanie z innymi osobami to wydatek rzędu 303 PPP (poniżej średniej z badania), a w akademiku – 230 PPP.

Rysunek 27 Koszty zakwaterowania według formy zakwaterowania – studenci nie mieszkający z rodzicami (średnia, parytet siły nabywczej – PPP)

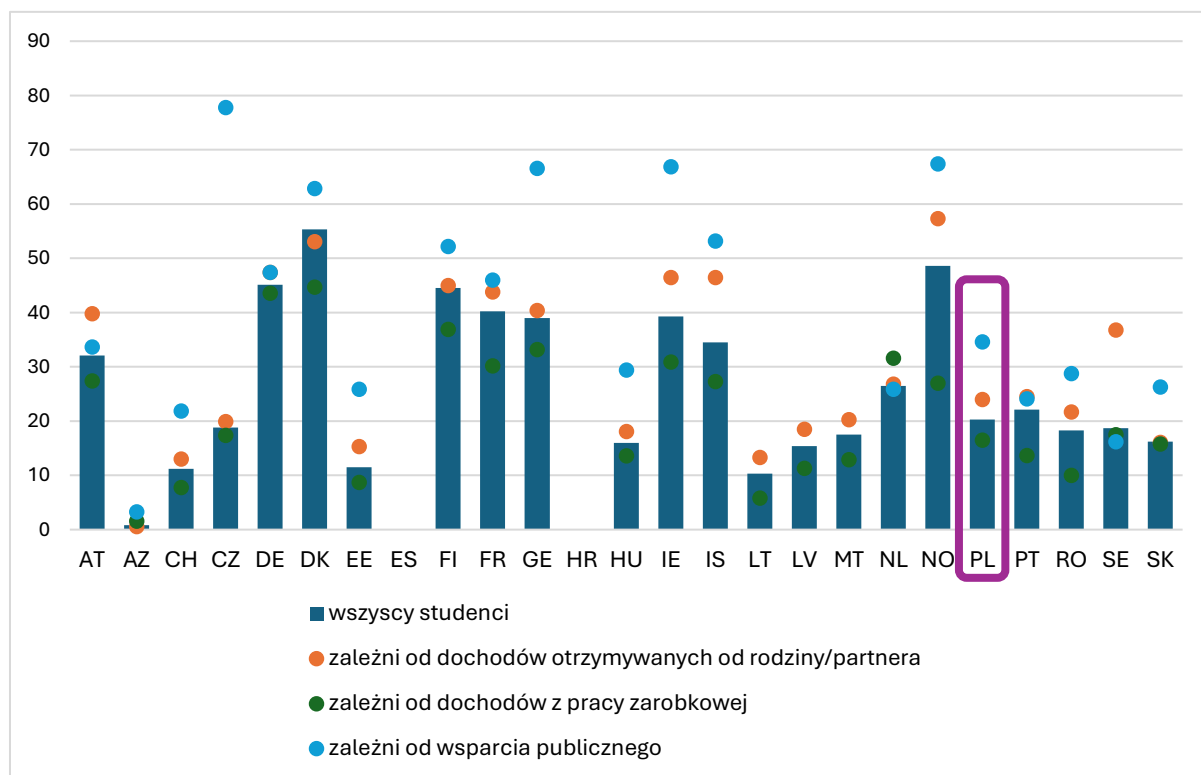

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Kwoty miesięczne opłacane przez studentów i inne osoby (średnia, parytet siły nabywczej - PPP). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: FR, CH, SE. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

W sąsiedniej Słowacji koszty samodzielnego zamieszkiwania wynosiły 395 PPP, a z dziećmi/partnerem – 436 PPP, z innymi osobami – 243 PPP, a w akademiku 135 PPP. Z

kolei na Węgrzech koszty życia samemu oraz z dziećmi/partnerem są tożsame – 396 PPP. Zamieszkiwanie z innymi osobami to wydatek rzędu 305 PPP, a w domu studenckim – 117 PPP – jest to wartość najniższa spośród porównywanych państw Grupy Wyszehradzkiej.

Rysunek 28 Nadmierne obciążenie kosztami zakwaterowania ze względu na zależność od źródła dochodu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych: Hiszpania, Chorwacja. Odsetek studentów, którzy wydają 40proc.lub więcej swojego całkowitego miesięcznego dochodu, łącznie z transferami rzeczowymi na zakwaterowanie (w proc.). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: FR, SE, CH. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Rosnące koszty życia spowodowane m.in. skokowo rosnącą w ostatnich latach inflacją, doprowadziły do przeciążenia kosztami zakwaterowania. W badaniu EUROSTUDENT VIII odsetek studentów żyjących samodzielnie, a doświadczających przeciążenia kosztami wynajmu (to jest sytuacją, w której na cel ten przeznaczanych jest

>40 proc. dochodu), wynosi wśród wszystkich studentów 26 proc. Problem dotyczy głównie osób, które zależne są od wsparcia rodziny/partnera (30 proc.), a także wsparcia instytucjonalnego od państwa (41 proc.). Z problemem tym częściej zmagają się studenci-obcokrajowcy (34 proc.), aniżeli studenci krajowi (25 proc.).

W Polsce przeciążenie kosztami zakwaterowania według wyników VIII edycji badania dotyczy 20 proc. studentów. Różnica pomiędzy studentami krajowymi (20 proc.) a cudzoziemcami (25 proc.), jest niższa niż w innych państwach.

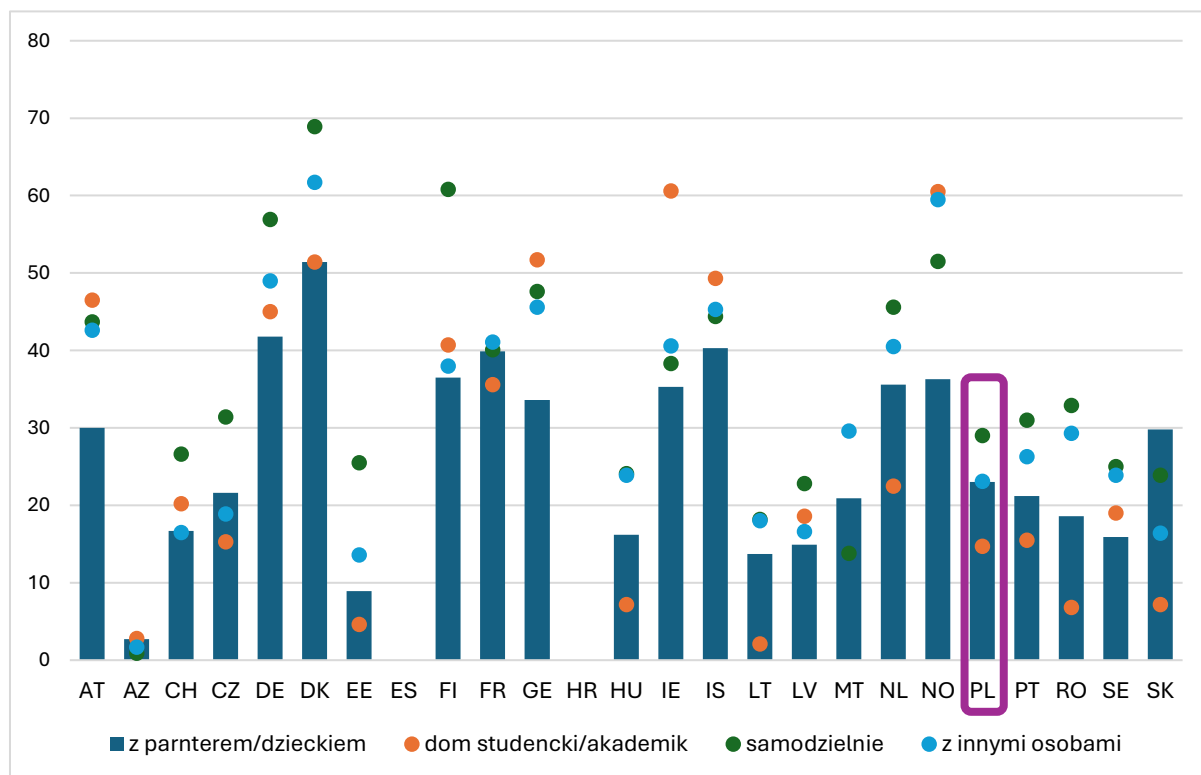
Natomiast wyraźnie dostrzec można, że przeciążenie kosztami zakwaterowania w Polsce wzrasta, gdy studenci wyprowadzają się z domu rodzinnego i mieszkają samotnie (poza domem studenckim). W Polsce z przeciążeniem kosztami zakwaterowania boryka się 29 proc. studentów mieszkających samemu, po 23 proc. tych, którzy mieszkają z partnerem/dzieckiem lub innymi współlokatorami oraz 15 proc. mieszkających w domu studenckim.

Na Węgrzech z przeciążeniem kosztami zakwaterowania boryka się po 24 proc. osób mieszkających samemu bądź współdzielących mieszkanie z innymi osobami, 16 proc. osób mieszkających z partnerem/dzieckiem i 7 proc. zamieszkujących akademiki.

Z kolei w Czechach z przeciążeniem kosztami zakwaterowania boryka się 31 proc. osób mieszkających samemu, 31 proc. współdzielących mieszkanie z innymi osobami, 27 proc. zamieszkujących akademiki i 26 proc. mieszkających z partnerem/dzieckiem.

Natomiast w przypadku Słowacji najczęściej z problemem przeciążenia kosztami zakwaterowania boryka się 30 proc. osób mieszkających z partnerem/dzieckiem, 24 proc. mieszkających samemu, 16 proc. współdzielących mieszkanie z innymi osobami i 7 proc. zamieszkujących w akademiku.

Rysunek 29 Nadmierne obciążenie kosztami zakwaterowania ze względu na formę zakwaterowania – studenci nie mieszkający z rodzicami

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych: Hiszpania, Chorwacja. Odsetek studentów, którzy wydają 40proc.lub więcej swojego całkowitego miesięcznego dochodu, łącznie z transferami rzeczowymi na zakwaterowanie (w proc.). Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

5.8.3 Wydatki związane bezpośrednio ze studiami

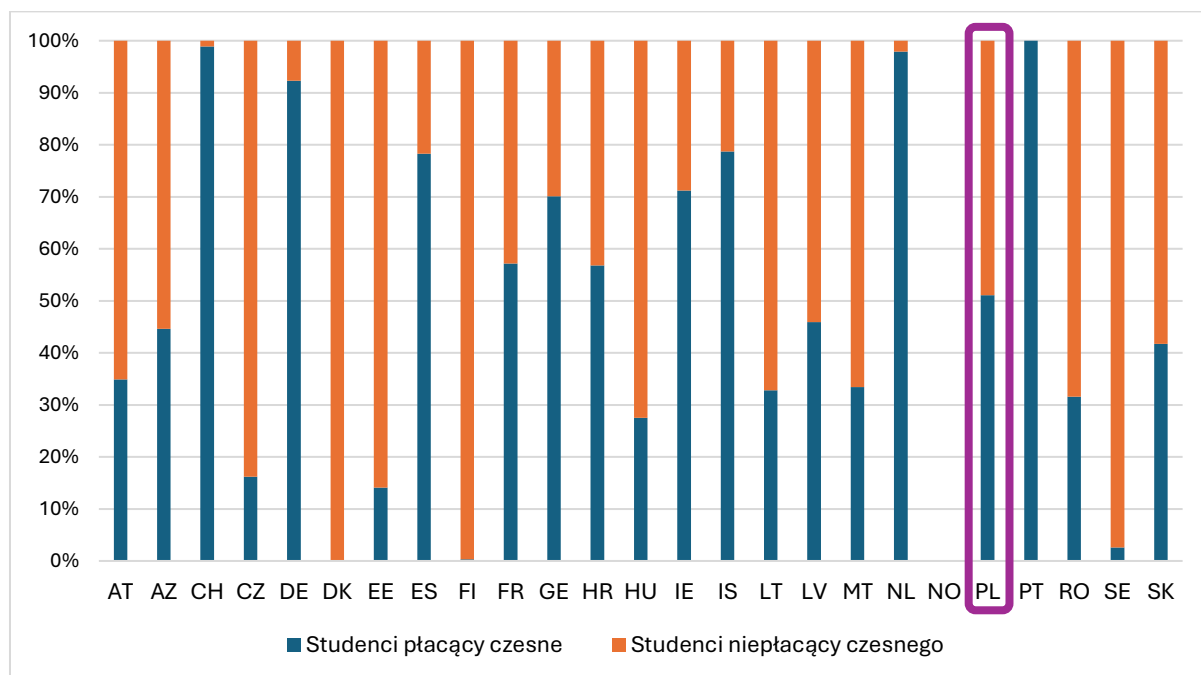
Za koszty związane ze studiami uważa się nakłady ujęte w trzech kategoriach:

- a) czesne,
- b) inne opłaty, takie jak opłaty związane z rejestracją i administracją, oraz
- c) inne regularne koszty związane ze studiami – np. zakup książek, kserowanie, korepetycje, wyjazdy terenowe czy składki związane z uczestnictwem w organizacjach studenckich.

Jak zaznaczyli autorzy ogólnego raportu dotyczącego ósmej edycji badania EUROSTUDENT, w kwestionariuszu pytano o wydatki semestralne, jednakże przeliczono je na wydatki miesięczne tak, aby można było odnosić je do innych miesięcznych kosztów życia. Udział wydatków na studia został omówiony w rozdziale 5.8.1 Struktura wydatków.

Analiza przeprowadzona w krajach Grupy Wyszehradzkiej pokazuje, że z edycji na edycję udział kosztów związanych ze studiami stopniowo maleje. W ósmej edycji badania średni udział tych wydatków w ogólnych kosztach wyniósł 5,8 proc. W Czechach było to 7,5 proc. na Węgrzech, 8,9 proc. w Polsce do 9,1 proc. na Słowacji 9,0 proc. W porównaniu do VII edycji udział tego typu wydatków spadł w Czechach o 4,8 p.p., a na Węgrzech o 3,6 p.p. Natomiast względem VI edycji spadł o 2,3 p.p. w Czechach, 1,4 p.p. na Węgrzech i 4,1 p.p. w Polsce. W przypadku Słowacji przeprowadzić można porównanie jedynie VI i VIII edycji. Koszty studiów spadły w tym państwie o 1,7 p.p.

Rysunek 30 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na opłatę czesnego na rzecz instytucji szkolnictwa wyższego

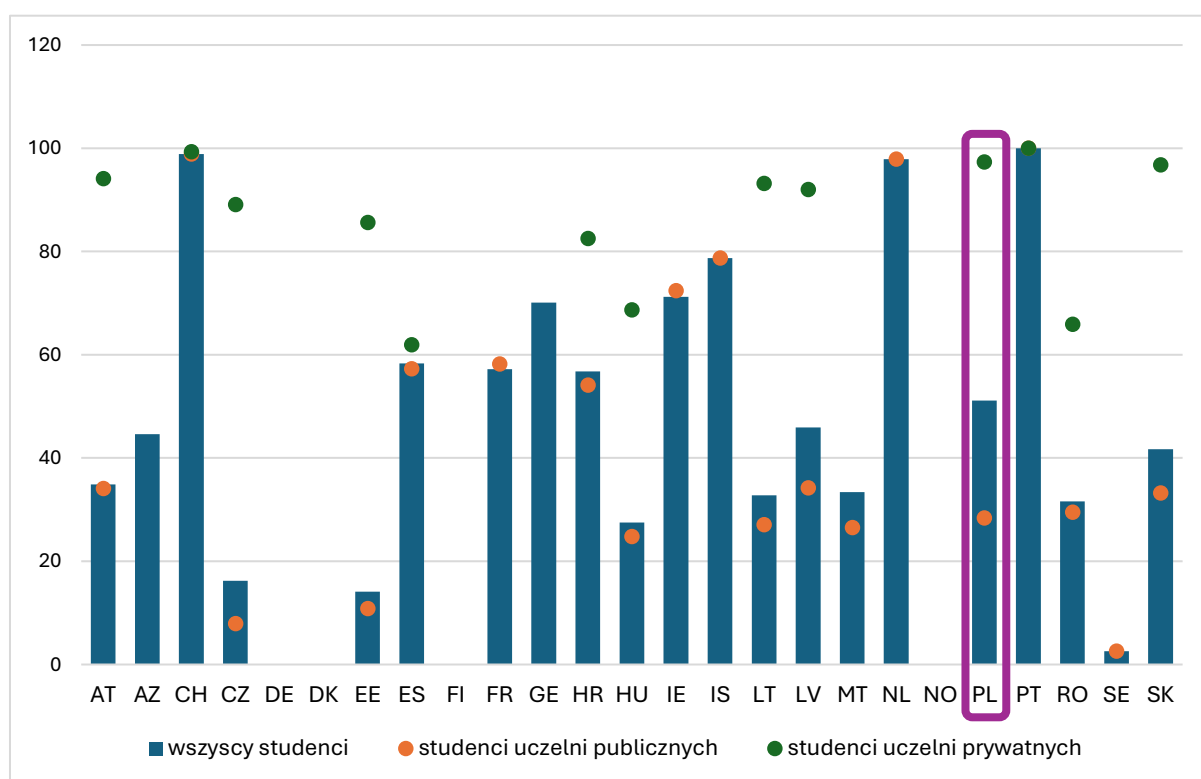

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych dla Norwegii.

W Polsce czesne płaci 51,1 proc. studentów. Wartość ta jest wyższa od notowanej w VII fali o 2,7 p.p., ale niższa (o 8,9 p.p.) względem VI fali. Jak wygląda sytuacja w innych

państwach naszego regionu? Wyniki przedstawiono kolejno w ósmej, siódmej i szóstej fali. W przypadku Czech jest ona następująca: 16,2 proc., 43 proc. i 22,9 proc. Oznacza to, że między siódmą a ósmą falą odsetek płacących za studia zmalał aż o 26,8 p.p. W przypadku Węgier w ósmej fali 27,5 proc. studentów płaci za studia, co oznacza spadek względem siódmej edycji o 26,7 p.p. (54,2 proc.). W czasie VI za studia płaciło 52,5 proc. studentów, oznacza to, że między VI a VII edycją nastąpił wzrost płacących czesne o 1,7 p.p.

Rysunek 31 Studenci płacący czesne według rodzaju uczelni

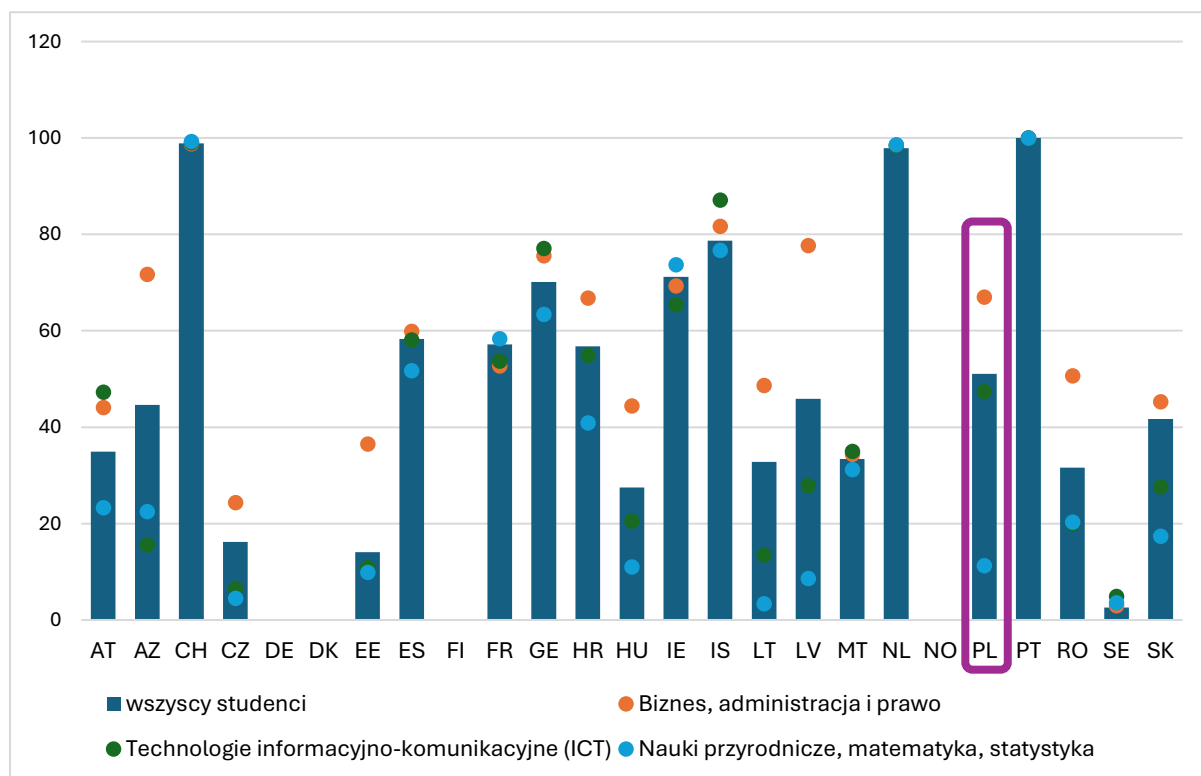

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych: Niemcy, Dania, Finlandia, Norwegia. Udział studentów (w proc.). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, AT, DK. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Średnio mniej więcej połowa (46 proc.) studentów z państw, w których przeprowadzono badanie EUROSTUDENT VIII, płaci czesne na rzecz instytucji szkolnictwa wyższego. Częściej dotyczy to osób podejmujących studia na uczelniach

prywatnych oraz studentów kierunków biznesowych, administracji i prawa. Najwyższe opłaty za studia obowiązują w Finlandii i Szwecji, jednakże konieczność ich regulowania dotyczy jedynie 3 proc. studiujących w Szwecji i 0,3 proc. w Finlandii.

Rysunek 32 Studenci płacący czesne według kierunku studiów

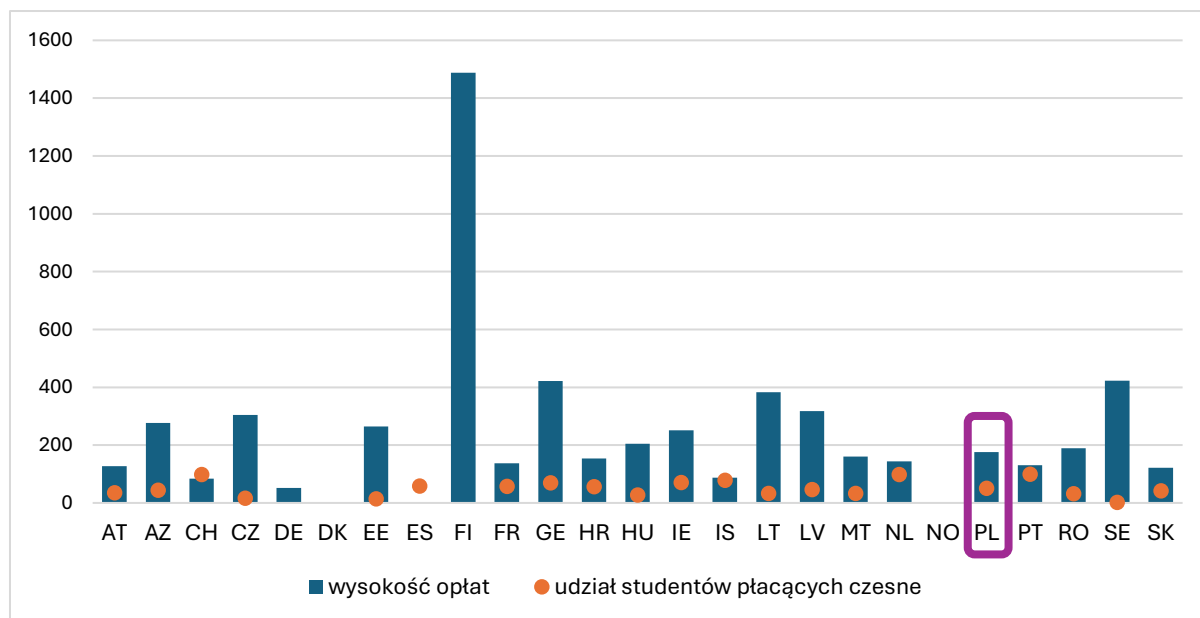

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych: Niemcy, Dania, Finlandia, Norwegia. Udział studentów (w proc.). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, AT, DK. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Jak już wspomniano wcześniej, średnio za studia płaci 46 proc. wszystkich studentów. Ci, których takie zobowiązanie finansowe dotyka, wydają średnio 256 PPP miesięcznie na ten cel.

Rysunek 33 Wysokość czesnego wnoszonego do uczelni i udział studentów płacących czesne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat F: Wydatki studentów. Brak danych: Dania, Norwegia. Miesięczna wysokość czesnego wnoszonego przez studentów i inne osoby – wyłącznie studentów płacących – (średnia w PPP) oraz udział płatników (w proc.). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, AT, DK, DE. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Najwyższe wartości notowane są w Finlandii (1488 PPP), jednakże, co wskazano wcześniej, koszty te dotyczą zaledwie 0,3 proc. studentów. Kolejne wartości notowane są w Szwecji (423 PPP) i Gruzji (421 PPP – czesne płaci 70,1 proc. studentów). Z kolei w Holandii, Portugalii, Islandii czy Szwajcarii wartości wyrażone w PPP nie są wysokie, jednakże relatywnie wysoki odsetek studentów musi je regulować: w Portugalii 100 proc. studentów (131 PPP), w Szwajcarii 98,9 proc. (84 PPP), w Holandii 97,9 proc. (144 PPP), na Islandii 78,7 proc. (87 PPP).

W Polsce 51,1 proc. studentów płaci czesne w wysokości 176 PPP. W państwach Grupy Wyszehradzkiej wartości są następujące. Na Słowacji koszt czesnego jest niższy

niż w Polsce (122 PPP), wyższy natomiast jest na Węgrzech (205 PPP) i w Czechach (305 PPP).

Mediana średniej wysokości czesnego na uczelniach, w którym uwzględniono zarówno koszty ponoszone przez samych studentów, jak i opłacane przez inne osoby, osiąga w VIII fali badania EUROSTUDENT następujące wartości w państwach Grupy Wyszehradzkiej. W Czechach 223 PPP, na Węgrzech 177,9 PPP, w Polsce 152 PPP i na Słowacji 94,4 PPP. Odnosząc te wartości do siódmej fali, zauważyć można znaczący wzrost opłat na rzecz uczelni.

6 Warunki zakwaterowania studentów

6.1 Miejsce zamieszkania studentów

Studentów zapytano o miejsce ich zamieszkania – czy w domu rodzinnym, czy poza nim. W przypadku osób mieszkających poza domem rodzinnym istnieje kilka możliwości zamieszkiwania: samemu – w akademiku bądź poza nim; z partnerem/dziećmi, a także z innymi osobami – tak w akademiku, jak i poza nim. Pytanie o sposób zamieszkania studentów jest pytaniem wielokrotnego wyboru, stąd – co podkreślili badacze, procenty z tabel nie sumują się do 100 proc. Poszczególne kategorie interpretowane są bardzo szeroko. Jako zamieszkanie z rodzicami/opiekunami uważa się zarówno rodziców własnych, jak i zastępczych, za partnera/matłonka uznaje się osobę niezależnie od oficjalnego statusu cywilnego oraz płci.

Pytanie dotyczyło sytuacji mieszkaniowej studentów w ciągu tygodnia (od poniedziałku do piątku) w okresie wykładów.

W 84 proc. państw dominuje zamieszkanie poza domem rodzinnym, jednakże to właśnie dom rodzinny pozostaje dalej najczęstszą formą zamieszkania w poszczególnych państwach (34 proc.). Z państw UE najwyższy odsetek mieszkających z rodzicami występuje na Malcie (59 proc.) i w Hiszpanii (51 proc.).

Mieszkanie z partnerem/dzieckiem jest drugą najczęstszą formą zakwaterowania. We wszystkich państwach biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII średnio 26 proc. studentów mieszka razem ze swoim partnerem i/lub dziećmi. Ta forma

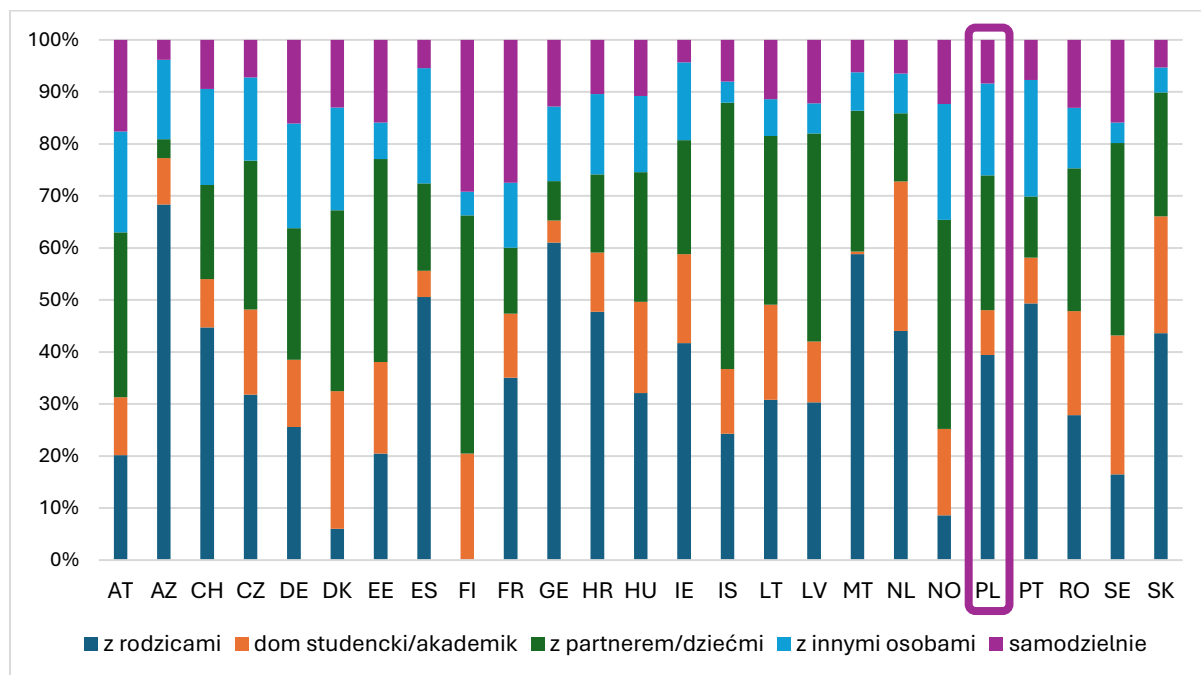
zamieszkania dominuje w państwach bałtyckich, skandynawskich i nordyckich, a także w Austrii. Z kolei w Islandii w ten sposób mieszka najwyższy odsetek studentów – 51 proc.

W domach studenckich mieszka średnio 15 proc. studentów. Wartości powyżej 20 proc. notowane są na Słowacji (22 proc.), w Danii i Szwecji (po 27 proc.) oraz w Holandii (29 proc.).

Dzielenie zakwaterowania z innymi osobami, takimi jak znajomi, jest formą zakwaterowania, którą średnio we wszystkich krajach wybrało 13 proc. studentów.

Na samotne zamieszkanie poza akademikiem decyduje się najniższy odsetek studentów – średnio 12 proc.

Rysunek 34 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: AT. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Z badania wynika, że w poszczególnych państwach studenci najczęściej mieszkają wspólnie z innymi osobami – różnice dotyczą natomiast tego, kim są te osoby. W przypadku Finlandii (45,7 proc.), Łotwy (41,7 proc.), Szwecji (41 proc.) wysoki odsetek studentów mieszka wspólnie z partnerem. Najwyższy odsetek osób mieszkających z

dziećmi notowany jest na Łotwie (16,6 proc.), w Estonii (14,4 proc.), w Szwecji (13,6 proc.) i na Malcie (13,3 proc.). Najwyższy odsetek mieszkających samotnie notowany jest w Finlandii (40,9 proc.), we Francji (37,7 proc.) i w Szwecji (34,9 proc.). Z kolei z rodzicami najczęściej mieszkają studenci na Malcie (58,8 proc.), w Hiszpanii (51,2 proc.), w Portugalii (49,1 proc.) i Chorwacji (47,4 proc.). Najwyższy odsetek mieszkających z innymi osobami notowany jest w Czechach (40,8 proc.), co jest konsekwencją kosztów samodzielnego zamieszkania, które w Czechach są najwyższe spośród badanych państw. Poza Czechami wysoki odsetek studentów mieszkających z innymi osobami notowany jest także w Holandii (39,8 proc.), w Portugalii (36,4 proc.) i na Węgrzech (35,8 proc.).

W Polsce studenci biorący udział w ósmej fali badania najczęściej zamieszkiwali z rodzicami (39,5 proc.) bądź innymi osobami (30,6 proc.). Z partnerami mieszkało 28,2 proc. studentów, samemu 9,8 proc., a 7,5 proc. z dziećmi (swoimi bądź partnera). W porównaniu do VII edycji odsetek mieszkających z rodzicami zmalał o 2,9 p.p. Odsetek zamieszkujących z innymi osobami zmalał o 0,5 p.p., a z partnerem o 0,3 p.p. Odsetek studentów mieszkających z dziećmi zmalał o 0,2 p.p. Z kolei tych, którzy mieszkali sami spadł o 0,7 p.p. Natomiast względem szóstej edycji badania odsetek studentów mieszkających z rodzicami zmalał o 0,9 p.p., żyjących z partnerem wzrósł o 2,7 p.p., mieszkających z innymi osobami zmniejszył się o 3,9 p.p., a mieszkających z dziećmi wzrósł o 1,7 p.p. Z kolei tych, którzy mieszkali sami wzrósł o 2,9 p.p. Oznacza to, że wewnątrz poszczególnych kategorii nie zachodziły radykalne zmiany, a w większości przypadków takie, które mieściłyby się w granicach błędu statystycznego.

W Czechach studenci biorący udział w ósmej edycji badania przeważnie mieszkali z innymi osobami (40,8 proc.). Rzadziej niż Polacy mieszkali z rodzicami (31,8 proc.), a częściej mieszkali z partnerem – 34 proc.. Z kolei z dziećmi mieszkało – 7,4 proc., a na mieszkanie samemu zdecydowało się 9,2 proc. studentów. Względem siódmej edycji spadł odsetek studentów mieszkających z rodzicami/opiekunami (o 2,7 p.p.), a także partnerem (o 2,2 p.p.). Natomiast wzrosły wartości w przypadku osób mieszkających z dziećmi (o 1 p.p.) lub z innymi osobami (o 4,6 p.p.). Porównując z kolei VIII i VI edycję badania wskazać można, że odsetek mieszkających z rodzicami wzrósł o 1,5 p.p., mieszkających z innymi osobami wzrósł o 3,3 p.p., a z partnerem o 4 p.p. Natomiast odsetek mieszkających samemu w zasadzie nie zmienił się (zmalał o 0,2 p.p.).

Na Węgrzech studenci biorący udział w ósmej fali badania najczęściej zamieszkiwali z innymi osobami (35,8 proc.) bądź z rodzicami (32,1 proc.) Z partnerami mieszkało 26,8 proc. studentów, a samemu 11,7 proc. – jest to najwyższa wartość notowana pośród państw z Grupy Wyszehradzkiej. Z kolei z dziećmi (swoimi bądź partnera) mieszkało 7,6 proc. studentów. W porównaniu do VII fali badania odsetek mieszkających z rodzicami wzrósł o 2,1 p.p., z innymi osobami o 3,4 p.p., a samodzielnie o 1 p.p. Odsetek studentów mieszkających z dziećmi zmniejszył się o 1,4 p.p., a tych mieszkających z partnerem spadł o 2,6 p.p. W porównaniu z szóstą edycją badania, liczba studentów mieszkających z rodzicami zmalała o 4,9 p.p., a tych mieszkających z dziećmi o 0,9 p.p. Jednocześnie wzrosły inne wskaźniki: odsetek studentów mieszkających z partnerem zwiększył się o 2,9 p.p., z innymi osobami o 4,7 p.p., a samotnie o 1,8 p.p.

Na Słowacji najwyższy odsetek studentów mieszkał z rodzicami, co stanowiło 43,7 proc. To wartość niemal niezmienna w porównaniu z VI falą badania, gdzie spadek wyniósł jedynie 0,5 punktu procentowego. Jednocześnie zauważalny jest spadek liczby studentów mieszkających z innymi osobami, która wyniosła 31,1 proc., co oznacza znaczący spadek o 8,1 punktu procentowego.

Wzrost odnotowano natomiast w grupie studentów mieszkających z partnerem – ich odsetek wzrósł do 27,4 proc., co stanowi przyrost o 5,1 punktu procentowego względem poprzedniej edycji badania. Nieznacznie zwiększył się również odsetek osób mieszkających samotnie – wyniósł on 7,7 proc., czyli o 0,8 punktu procentowego więcej niż w VI fali. Szczególną uwagę zwraca odsetek studentów mieszkających z dziećmi, zarówno własnymi, jak i partnera. Wartość ta osiągnęła 9,8 proc., co jest najwyższym wynikiem spośród wszystkich analizowanych form zakwaterowania na Słowacji i oznacza wzrost o 3,5 punktu procentowego w porównaniu z poprzednią falą badania.

W Polsce studenci biorący udział w ósmej fali badania w większości żyją poza domem (60,5 proc.). Dominującym sposobem zamieszkania jest jednakże zamieszkanie z rodzicami (39,5 proc.) bądź innymi osobami (30,6 proc.). Z partnerami mieszkało 28,2 proc. studentów, samemu 9,8 proc., a 7,5 proc. z dziećmi (swoimi bądź partnera). W porównaniu do badania VII odsetek mieszkających z rodzicami zmalał o 2,9 p.p. Odsetek zamieszkujących z innymi osobami zmalał o 0,5 p.p., a z partnerem o 0,3 p.p. Odsetek

studentów mieszkających z dziećmi zmałał o 0,2 p.p. Z kolei tych, którzy mieszkali sami spadł o 0,7 p.p. Natomiast względem szóstej edycji badania odsetek studentów mieszkających z rodzicami zmałał o 0,9 p.p., żyjącymi z partnerem wzrósł o 2,7 p.p., mieszkających z innymi osobami zmniejszył się o 3,9 p.p., a mieszkających z dziećmi wzrósł o 1,7 p.p. Z kolei tych, którzy mieszkali sami wzrósł o 2,9 p.p. Oznacza to, że wewnątrz poszczególnych kategorii nie zachodziły radykalne zmiany, a w większości przypadków takie, które mieściłyby się w granicach błędu statystycznego.

W Czechach studenci biorący udział w ósmej edycji badania w zdecydowanej większości (68,2 proc.) zamieszkiwali poza domem. Najczęściej studenci w Czechach mieszkali z innymi osobami (40,8 proc.). Rzadziej niż Polacy mieszkali z rodzicami (31,8 proc.), z kolei z partnerem mieszkali częściej – 34 proc., a z dziećmi – 7,4 proc. Z kolei na mieszkanie samemu decydowało się 9,2 proc. studentów. Względem siódmej edycji spadł odsetek studentów mieszkających z rodzicami/opiekunami (o 2,7 p.p.), a także partnerem (o 2,2 p.p.). Natomiast wzrosły wartości w przypadku osób mieszkających z dziećmi (o 1 p.p.), z innymi osobami (o 4,6 p.p.). Porównując z kolei VIII i VI edycję badania wskazać można, że odsetek mieszkających z rodzicami wzrósł o 1,5 p.p., mieszkających z innymi osobami wzrósł o 3,3 p.p., a z partnerem o 4 p.p., natomiast odsetek mieszkających samemu w zasadzie nie zmienił się (zmałał o 0,2 p.p.).

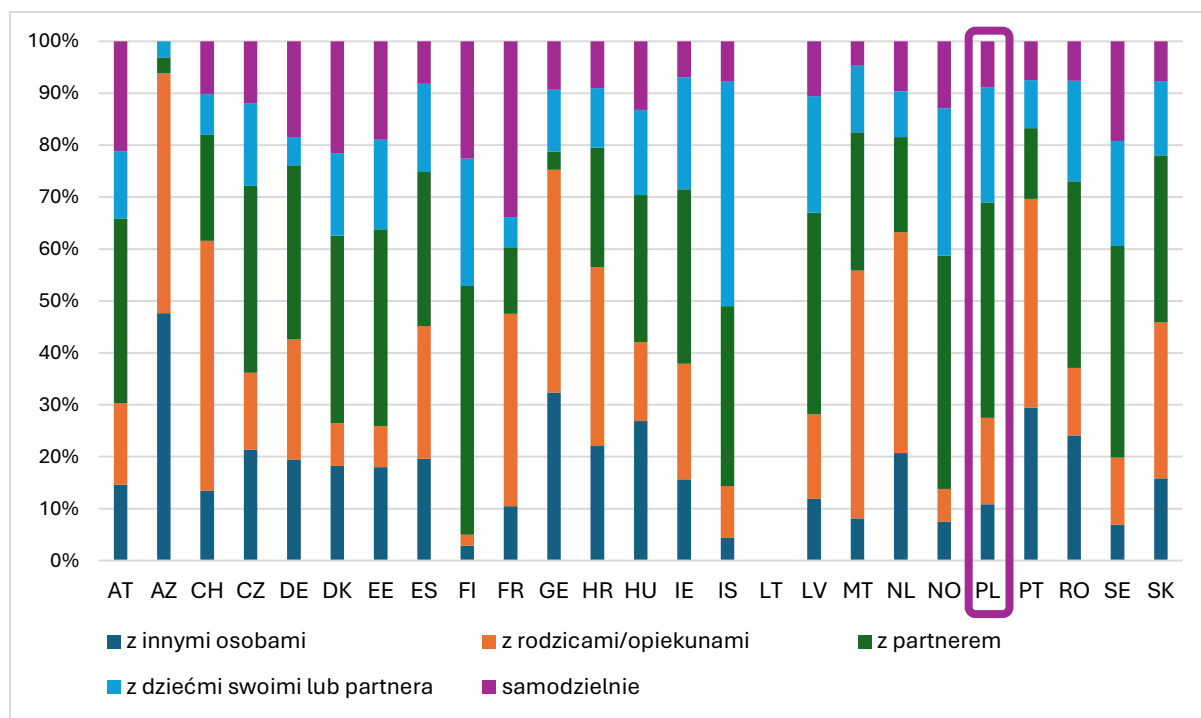
Na Węgrzech studenci biorący udział w ósmej także najczęściej mieszkali poza domem rodzinnym (67,9 proc.). Najpopularniejszą formą zamieszkania było dzielenie mieszkania z innymi osobami (35,8 proc.) bądź z rodzicami (32,1 proc.) Z partnerami mieszkało 26,8 proc. studentów, a samemu 11,7 proc. – jest to najwyższa wartość notowana wśród państw z Grupy Wyszehradzkiej. Z kolei z dziećmi (swoimi bądź partnera) mieszkało 7,6 proc. studentów. W porównaniu do badania VII odsetek mieszkających z rodzicami wzrósł o 2,1 p.p., z innymi osobami 3,4 p.p., a samodzielnie o 1 p.p. Natomiast odsetek studentów mieszkających z dziećmi zmałał o 1,4 p.p., a z partnerem 2,6 p.p. Natomiast względem szóstej edycji badania odsetek studentów mieszkających z rodzicami zmałał o 4,9 p.p., a z dziećmi o 0,9 p.p. Inne zaś wartości wzrosły: odsetek mieszkających z partnerem o 2,9 p.p., z innymi osobami o 4,7 p.p., samotnie o 1,8 p.p.

Na Słowacji poza domem rodzinnym mieszkało 56,3 proc. studentów, co stanowi najniższy odsetek spośród wszystkich badanych państw. Najpopularniejszą formą zakwaterowania pozostaje mieszkanie z rodzicami – taką opcję wybierało 43,7 proc. studentów. Warto podkreślić, że w porównaniu z VI falą badania odsetek ten spadł jedynie o 0,5 p.p. Znaczący spadek odnotowano w przypadku studentów mieszkających z innymi osobami – ich liczba wyniosła 31,1 proc., co oznacza spadek o 8,1 p.p. Natomiast liczba studentów, którzy zamieszkali z partnerem, wzrosła do 27,4 proc., czyli o 5,1 p.p. w porównaniu z wcześniejszą falą badania. Nieznacznie zwiększył się również odsetek studentów mieszkających samotnie – wyniósł on 7,7 proc., co stanowi wzrost o 0,8 p.p. Z kolei odsetek studentów mieszkających z dziećmi, zarówno własnymi, jak i partnera, osiągnął 9,8 proc. Jest to najwyższa wartość spośród wszystkich form zakwaterowania analizowanych na Słowacji i oznacza wzrost o 3,5 p.p. w porównaniu z VI falą badania.

6.2 Pochodzenie społeczno-ekonomiczne studentów a warunki zamieszkania

Jak wskazano we wcześniejszej części analizy (rozdział 4), wykształcenie rodziców jest wyraźnie skorelowane z ich statusem finansowym. Studenci, których rodzice legitymują się wykształceniem wyższym zdecydowanie częściej wskazują na to, że ich rodzicom powodzi się lepiej. Oznacza to, że „pozycja startowa” dzieci pochodzących z takich rodzin jest lepsza. Rodzice ci są także w stanie w większym stopniu wesprzeć swoje dzieci także na początku kolejnego etapu drogi edukacyjnej.

Rysunek 35 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli niższe wykształcenie (ISCED 0-2)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania. Dane dla Litwy: zbyt mało przypadków.

Studenci, których rodzice mieli wykształcenie najniższe, tj. na poziomie najniższym (ISCED 0-2), rzadziej mieszkali z rodzicami (28 proc. średniej), aniżeli ci, których rodzice legitymowali się wykształceniem średnim (ISCED 3-4) bądź wyższym (ISCED 6-8) – po 35 proc. Studenci tacy zdecydowanie częściej także mieszkają z partnerem/dzieckiem (38 proc.). W przypadku studentów, których rodzice mają wykształcenie średnie wartość ta wynosi 29 proc., a wykształcenie wyższe – 21 proc.

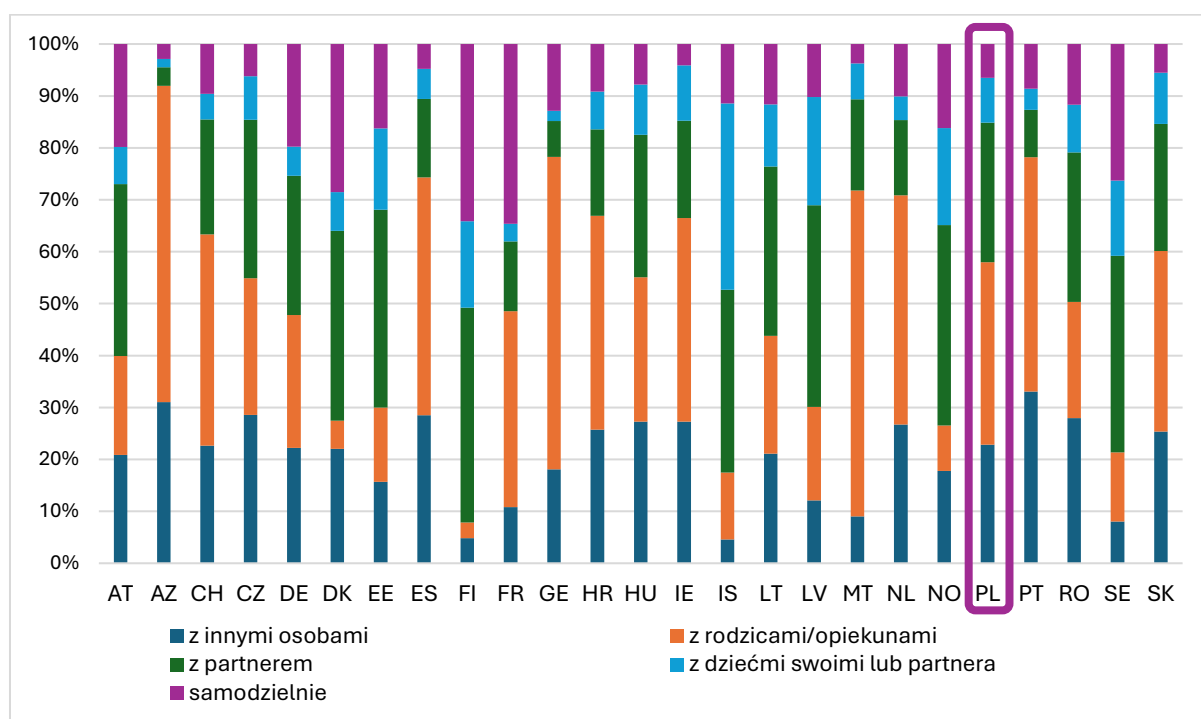
Poziom wykształcenia rodziców nie ma żadnego istotnego wpływu na to, czy mieszkają oni samodzielnie. Jest to 10 proc. w przypadku dzieci rodziców o najniższym wykształceniu, 11 proc. w przypadku wykształcenia średniego i 12 proc. w przypadku studentów, których rodzice mają wyższe wykształcenia. Podobnie rzecz ma się w przypadku zamieszkania w domach studenckich. Wartości wynoszą odpowiednio: 13 proc. w przypadku dzieci rodziców o najniższym wykształceniu; 13 proc. w przypadku

wykształcenia średniego i 16 proc. w przypadku studentów, których rodzice mają wyższe wykształcenie.

Taki sam brak zależności występuje w przypadku tego, czy student współdzieli mieszkanie z innymi osobami. Jest to 11 proc. w przypadku studentów, których rodzice mają najniższe wykształcenie, 12 proc. w przypadku wykształcenia średniego i 15 proc. w przypadku studentów, których rodzice legitymują się wykształceniem wyższym.

Rysunek 36 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli średnie wykształcenie (ISCED 3-4)

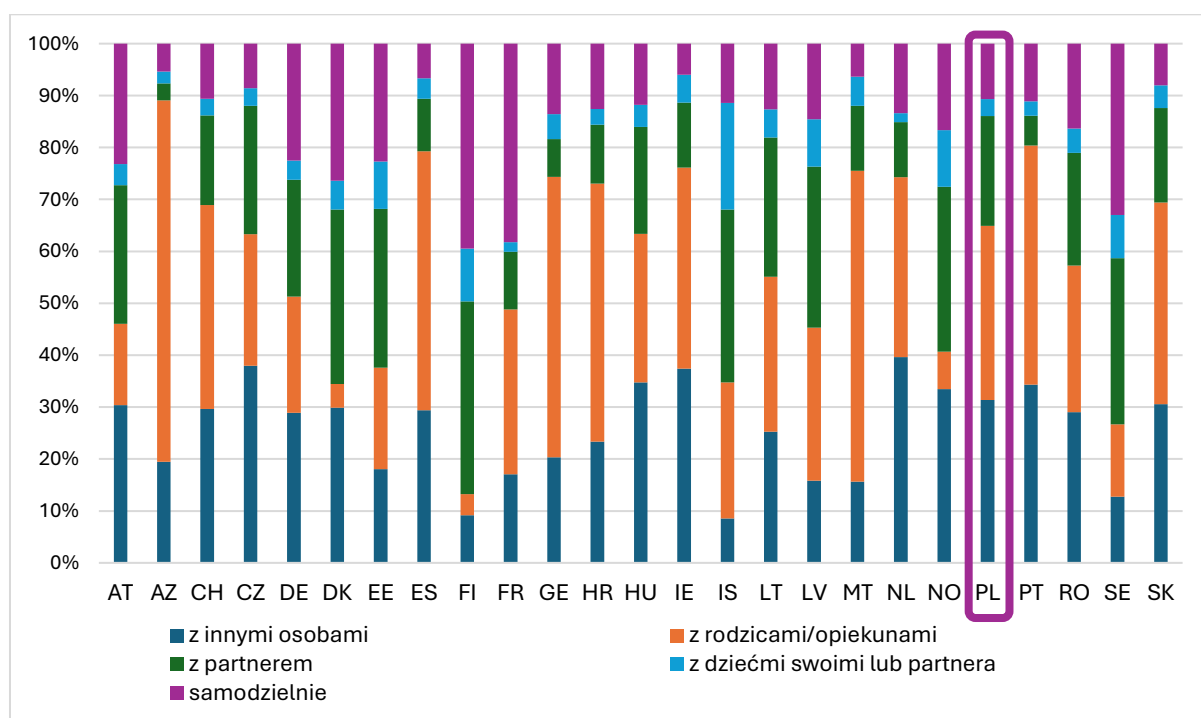

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania.

Jak na tym tle wypadają studenci w Polsce? W przypadku studentów, których rodzice mają najniższe wykształcenie, z rodzicami nadal mieszka 22 proc. z nich. Natomiast wśród studentów pochodzących z rodzin o średnim poziomie wykształcenia, odsetek osób mieszkających w domu rodzinnym wynosi 42 proc., czyli o 7 p.p. więcej od średniej. W rodzinach, gdzie rodzice legitymują się wykształceniem wyższym, odsetek studentów pozostających w domu rodzinnym wynosi 38 proc., co stanowi o 3 p.p. więcej niż średnia.

Rzadsze zamieszkiwanie z rodzicami w przypadku studentów pochodzących z rodzin o niskim poziomie wykształcenia można tłumaczyć ich częstszym zamieszkiwaniem na obszarach wiejskich. Aby zdobyć wykształcenie wyższe, młodzi ludzie z takich środowisk muszą zazwyczaj przeprowadzić się do większych ośrodków miejskich, gdzie znajdują się uczelnie wyższe.

Rysunek 37 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli wyższe wykształcenie (ISCED 6-8)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania.

Studenci, których rodzice legitymują się najniższym wykształceniem aż w 55 proc. mieszkają z partnerem/dzieckiem (to o 17 p.p. wyżej niż średnia), w przypadku studentów, których rodzice uzyskali wykształcenie średnie wartość ta wynosi 29 proc., a w przypadku dzieci rodziców z wykształceniem wyższym – 22 proc. Wykształcenie rodziców nie ma większego wpływu na decyzję o zamieszkiwaniu w domu studenckim. W przypadku studentów z rodzin z wyższym wykształceniem, nieco częściej (o 2-3 p.p.) wybierają oni zamieszkanie w akademiku. Duży wpływ wykształcenie rodziców ma na decyzję o współdzieleniu mieszkania z innymi osobami. W przypadku studentów z

rodzicami, którzy mają najniższe wykształcenie odsetek ten wynosi 8 proc., co tłumaczyć można bardzo wysokim odsetkiem studentów mieszkających z partnerem/dzieckiem. W przypadku studentów, których rodzice mają wykształcenie średnie – wartość ta sięga 16 proc., a wykształceniem wyższym – 21 proc.

Występujące w Polsce zależności wykształcenia rodziców i miejsca zamieszkania studentów na ogół występują również w innych państwach z Grupy Wyszehradzkiej. W Czechach w przypadku studentów, których rodzice mają najniższe wykształcenie, najczęściej deklarowano zamieszkiwanie z partnerem/dzieckiem (46 proc.). Mieszkanie w spółdzielni 13 proc. z nich, a samemu mieszka 6 proc. z nich. Na decyzję o samodzielnym zamieszkiwaniu nie ma wpływu wykształcenie rodziców studentów. W przypadku studentów, których rodzice legitymują się wykształceniem średnim, w Czechach 13 proc. mieszka w akademikach, a wśród tych, których rodzice mają wyższe wykształcenie – 20 proc. Wartości te są zdecydowanie wyższe od tych, które notowane są w Polsce.

W przypadku studentów, których rodzice mają wykształcenie średnie – to zarówno z rodzicami, jak i z partnerem/dzieckiem mieszka w Czechach po 33 proc. studentów; a kolejne 14 proc. w spółdzielni mieszkanie. Z kolei w przypadku studentów, których rodzice mają wykształcenie wyższe, z rodzicami mieszka 31 proc. z nich, a z partnerem/dzieckiem 24 proc. z nich.

Z kolei na Słowacji wśród studentów, których rodzice mają najniższe wykształcenie, po 38 proc. mieszka z rodzicami bądź partnerem/dzieckiem. W akademiku mieszka 13 proc. studentów. Co ciekawe, w przypadku Słowacji, to osoby z domów, w których rodzice mieli wykształcenie najniższe, odsetek mieszkających samemu jest najwyższy (7 proc.). Jednak zaledwie 4 proc. studentów w spółdzielni mieszkanie z innymi osobami. Jest to jedna z najniższych wartości notowanych w całym badaniu pośród wszystkich państw. W przypadku studentów, których rodzice mają wykształcenie średnie, z rodzicami mieszka 42 proc. z nich, a 27 proc. mieszka z partnerem/dzieckiem. Nieco ponad co piąty (22 proc.) korzysta z domów studenckich. Na zamieszkanie samemu decyduje się 5 proc., a na współdzielenie mieszkania z innymi osobami – 4 proc. W przypadku studentów, których rodzice legitymują się wykształceniem wyższym, z rodzicami mieszka 45 proc. z nich, 26 proc. korzysta z domów studenckich, a 16 proc. mieszka z partnerem/dzieckiem. Odsetek studentów,

którzy współdzielą mieszkanie z innymi osobami wynosi zaledwie 6 proc. Taki sam odsetek zdecydował się na zamieszkanie samemu.

W przypadku Węgier, odsetek studentów, których rodzice mają najniższe wykształcenie, wynosi 18 proc. Jest to wartość taka sama jak w Czechach. Spośród tej grupy, 37 proc. studentów mieszka z partnerem lub dzieckiem, 16 proc. współdzieli mieszkanie z innymi osobami, 15 proc. korzysta z domów studenckich, a 14 proc. mieszka samodzielnie. Podobnie jak na Słowacji, również na Węgrzech odsetek studentów mieszkających samotnie jest najwyższy właśnie w tej grupie. Zjawisko to można tłumaczyć koniecznością przeprowadzki do większych ośrodków miejskich w celu podjęcia studiów. Jest to szczególnie widoczne w krajach takich jak Słowacja i Węgry, gdzie stolice – Bratysława i Budapeszt – są dominującymi centrami akademickimi, a pozostałe miasta są znacznie mniejsze pod względem liczby ludności oraz dostępności uczelni wyższych.

W przypadku węgierskich studentów, których rodzice mają wykształcenie średnie, z rodzicami mieszka 33 proc. z nich, a 31 proc. mieszka z partnerem/dzieckiem. Z domu studenckiego korzysta 17 proc. takich studentów, a mieszkanie współdzieli 12 proc. z nich. Na zamieszkanie samemu decyduje się 8 proc. studentów.

Z kolei na Węgrzech wśród studentów, których rodzice mają najwyższe wykształcenie, 32 proc. mieszka z rodzicami, 21 proc. z partnerem/dzieckiem, 18 proc. w domu studenckim, a 17 proc. współdzieli mieszkanie z innymi osobami. Na zamieszkanie samemu decyduje się 12 proc. studentów.

6.3 Miejsce zamieszkania a zależność od różnych źródeł dochodu

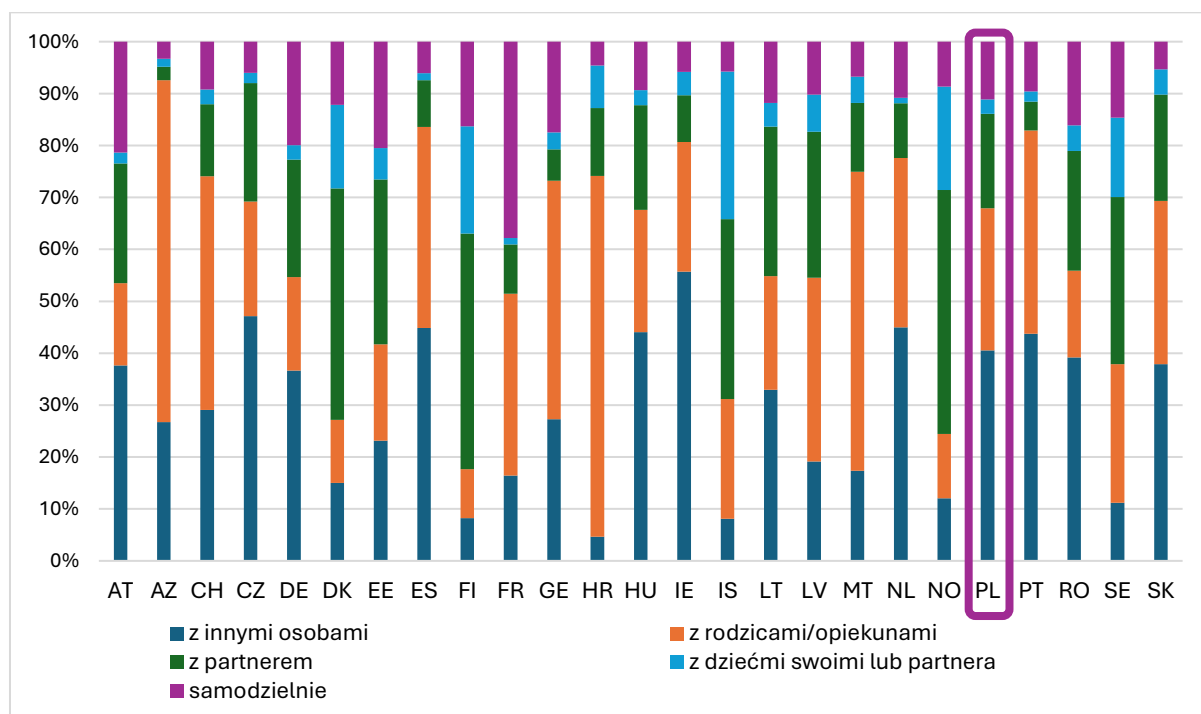
W ósmej edycji badania EUROSTUDENT w Polsce, studenci, których dochody są uzależnione od wsparcia rodziny, najczęściej współdzielili mieszkanie z innymi osobami – taką formę zamieszkania wybrało 45 proc. badanych. Kolejną grupą byli studenci mieszkający z rodzicami, którzy stanowili 30 proc., natomiast 20 proc. mieszkało z partnerem, 3 proc. z dzieckiem (własnym bądź partnera), a 12 proc. samodzielnie.

Porównując te wyniki z VII edycją badania, można zauważyć kilka istotnych zmian. Odsetek studentów współdzielących mieszkanie z innymi wzrósł o 5 p.p., natomiast odsetek mieszkających z rodzicami spadł o 7 p.p. Niewielki wzrost zanotowano w

przypadku studentów mieszkających z partnerem – o 1 p.p., a także wśród osób mieszkających samodzielnie, gdzie odsetek zwiększył się o 3 p.p. Studenci mieszkający z dzieckiem również odnotowali wzrost o 1 p.p.

Porównanie wyników VIII edycji z VI edycją pokazuje, że odsetek studentów współdzielących mieszkanie oraz mieszkających z partnerem lub dzieckiem pozostał na niezmiennym poziomie. Jednak liczba studentów mieszkających z rodzicami zmalała o 7 p.p, a odsetek osób mieszkających samodzielnie wzrósł o 6 p.p.

Rysunek 38 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny od rodziny

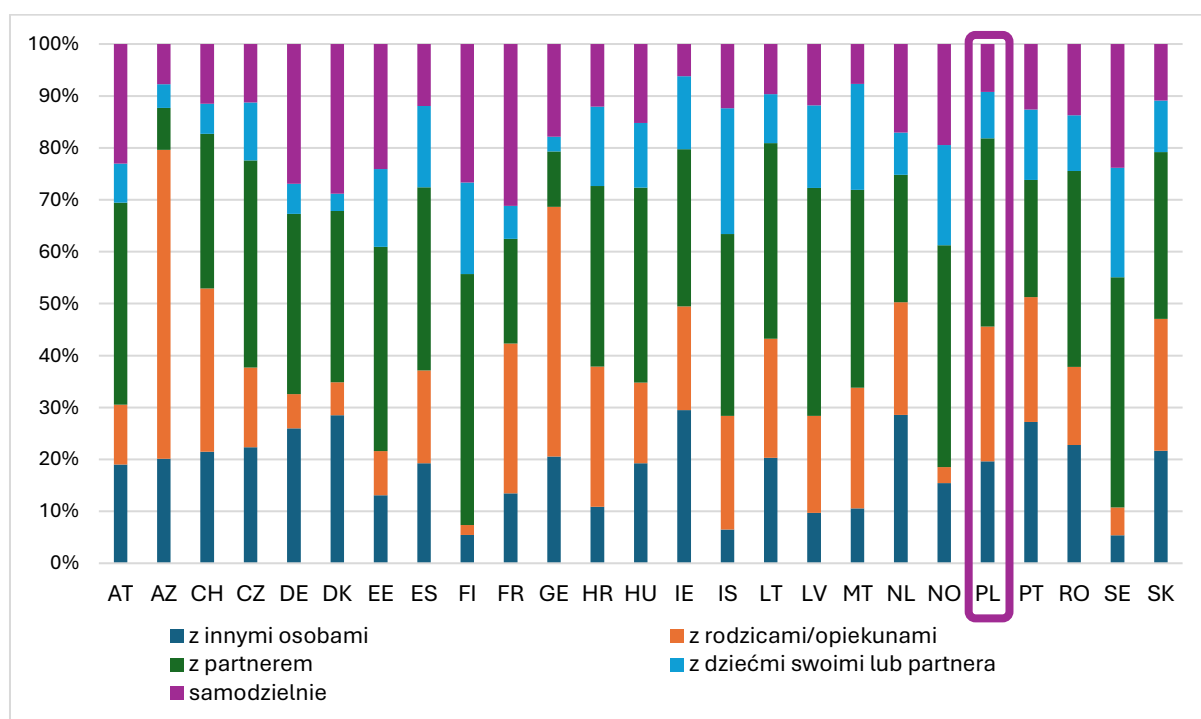

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania.

W Polsce w ósmej edycji badania studenci, których dochód zależny jest od zarobku z pracy własnej najczęściej mieszkali z partnerem (42 proc.). Kolejne 30 proc. z nich mieszkało z rodzicami, 23 proc. współdzieliło mieszkanie z innymi osobami, 11 proc. mieszkało samotnie, a 10 proc. z dzieckiem własnym bądź partnera. Względem VII edycji badania dostrzec można następujące zmiany: odsetek studentów mieszkających z rodzicami zmalał o 7 p.p. O 4 p.p. wzrósł odsetek współdzielących mieszkanie z innymi

osobami. Odsetek żyjących z partnerem wzrósł o 3 p.p., a mieszkających samemu – o 1 p.p. Odsetek mieszkających z dzieckiem nie zmienił się. Z kolei odnosząc wyniki ósmej do szóstej edycji dostrzec można następujące zmiany: odsetek studentów mieszkających z rodzicami zmalał o 15 p.p., a żyjących z partnerem wzrósł o 1 p.p. Odsetek współdzielących mieszkanie z innymi osobami wzrósł o 6 p.p., żyjących z dzieckiem swoim bądź partnera o 3 p.p., a samotnie o 4 p.p.

Rysunek 39 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny jest od pracy własnej

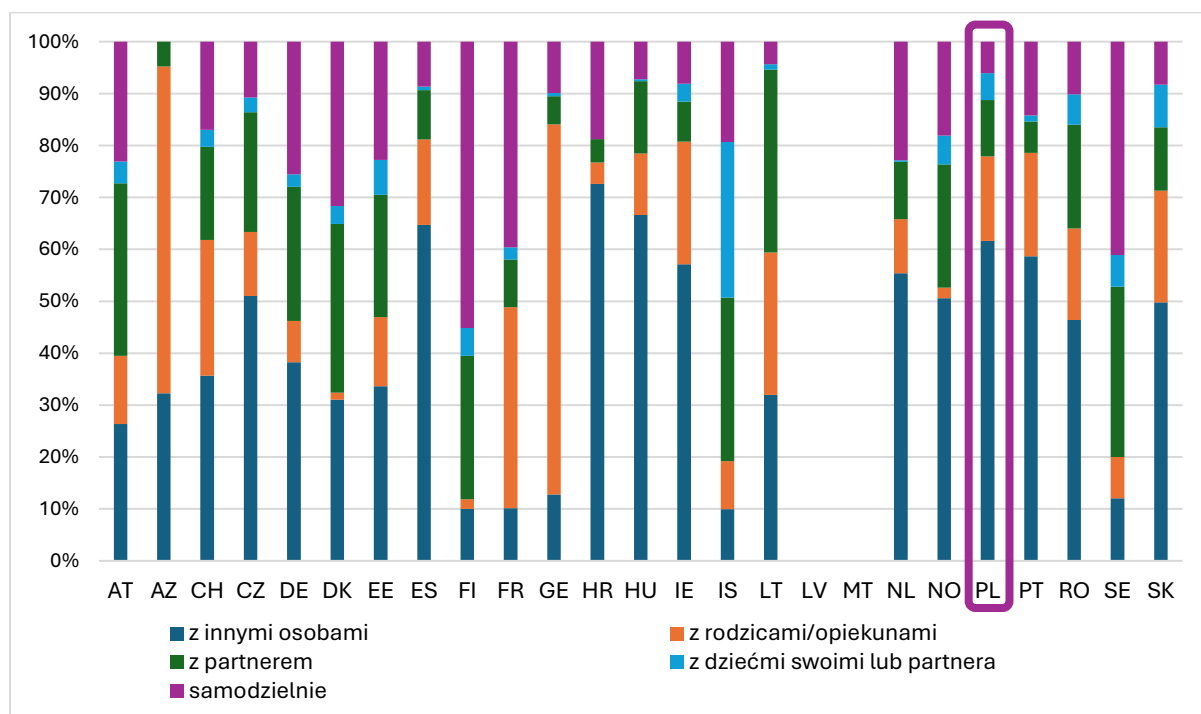

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania.

W Polsce w ósmej edycji badania studenci, których dochód zależny jest od wsparcia państwa, w większości współdzielili mieszkanie z innymi osobami (70 proc.). Jedynie 19 proc. mieszkało z rodzicami, 12 proc. żyło z partnerem, 7 proc. samotnie, a 6 proc. mieszkało z dzieckiem swoim bądź partnera. Względem VII edycji badania dostrzec można następujące zmiany: odsetek współdzielących mieszkanie z innymi osobami wzrósł o 21 p.p., mieszkających z rodzicami zmalał o 13 p.p., mieszkających z partnerem zmalał o 2 p.p., żyjących samotnie wzrósł o 1 p.p., a z dzieckiem swoim bądź partnera – 2

p.p. Tak gwałtowny przyrost odsetka osób współdzielących mieszkanie można tłumaczyć przede wszystkim odbudowaniem rynku najmu po pandemii COVID-19 i przywróceniem nauczania w trybie stacjonarnym bądź hybrydowym. Z kolei odnosząc wyniki ósmej do szóstej edycji dostrzec można następujące zmiany: odsetek studentów współdzielących mieszkanie z innymi osobami wzrósł o 9 p.p., mieszkających z rodzicami zmalał o 8 p.p., żyjących z partnerem zmalał o 3 p.p., żyjących samotnie wzrósł o 7 p.p., a mieszkających z dzieckiem swoim bądź partnera – o 9 p.p.

Rysunek 40 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny jest od wsparcia państwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat E: Warunki zakwaterowania. Dane dla Łotwy i Mołdawii: zbyt mało przypadków.

Jak sytuacja rozkładała się w innych państwach regionu? W ósmej edycji badania studenci, których dochód zależny jest od wsparcia rodziny najczęściej współdzielili mieszkanie z innymi osobami: w Czechach - 58 proc., na Węgrzech - 49 proc., a na Słowacji - 46 proc. Z rodzicami mieszkali: w Czechach 27 proc. studentów, których dochód zależny jest od wsparcia rodziny, na Słowacji - 38 proc., a na Węgrzech - 26 proc. Z partnerem mieszkali: w Czechach - 28 proc., na Słowacji - 25 proc., a na Węgrzech 22

- proc. Samotnie mieszkało: w Czechach - 7 proc., na Słowacji - 6 proc., a na Węgrzech - 10 proc. Z kolei z dzieckiem (swoim bądź partnera) mieszkało: w Czechach - 2 proc., na Słowacji - 6 proc., a na Węgrzech - 3 proc.

W państwach Grupy Wyszehradzkiej w ósmej edycji badania studenci, których dochód zależy jest od zarobku z pracy własnej najczęściej mieszkali z partnerem: w Czechach - 49 proc., na Słowacji - 39 proc., a na Węgrzech - 44 proc. Mieszkanie współdzieliło z innymi osobami: w Czechach - 27 proc., na Słowacji - 26 proc., a na Węgrzech - 22 proc. Z rodzicami mieszkało: w Czechach - 19 proc., na Słowacji - 31 proc., a na Węgrzech - 18 proc. Samotnie mieszkało: w Czechach - 14 proc., na Słowacji - 13 proc., a na Węgrzech - 18 proc. Z kolei z dzieckiem (swoim bądź partnera) mieszkało: w Czechach i na Słowacji po 14 proc. studentów, których dochód zależy jest od zarobku z pracy własnej, a na Węgrzech - 12 proc.

W państwach Grupy Wyszehradzkiej w ósmej edycji badania studenci, których dochód zależy jest od wsparcia państwa, najczęściej współdzielili mieszkanie z innymi osobami: w Czechach - 59 proc., na Węgrzech - 72 proc., a na Słowacji - 57 proc. W Czechach (27 proc.) i na Słowacji (15 proc.) na drugim miejscu ulokowało się zamieszkanie z partnerem (na Węgrzech jest to 14 proc.). Z kolei na Węgrzech na drugim miejscu znalazło się zamieszkanie z rodzicami (25 proc.). W Czechach ta kategoria zamieszkania wynosi 14 proc., a na Słowacji 13 proc. W Czechach samotnie mieszkało 12 proc. studentów, zależnych od wsparcia państwa, na Słowacji i na Węgrzech po 9 proc. Z kolei z dzieckiem (swoim bądź partnera) mieszkało na Słowacji - 9 proc., w Czechach - 3 proc., a na Węgrzech nie było takich studentów wśród osób zależnych od wsparcia państwa.

7 Budżet czasu studentów

Analizując budżet czasu studentów w ramach badania EUROSTUDENT VIII, badacze skupili się na trzech kluczowych aspektach:

- a) średni czas poświęcany na naukę na uczelni – obejmujący uczestnictwo w wykładach, ćwiczeniach, laboratoriach oraz innych zajęciach organizowanych przez uczelnię w ramach programu studiów,
- b) średni czas przeznaczany na naukę własną – czyli samodzielne przyswajanie wiedzy poza zajęciami na uczelni,
- c) średni czas pracy zarobkowej – dotyczący studentów podejmujących takie zatrudnienie.

Analizie poddano liczbę godzin spędzanych na tych aktywnościach w przeciętnym tygodniu, uwzględniając każdy dzień, w tym także weekendy.

7.1 Rozkład czasu studentów

Średni tygodniowy czas pozostający do dyspozycji studentów, niezależnie od tego, czy podejmują pracę zarobkową, czy studiują w trybie stacjonarnym lub niestacjonarnym, wynosi 48 godzin.

Łączna liczba godzin przeznaczanych na naukę na uczelni, naukę własną oraz pracę zarobkową różni się w poszczególnych krajach biorących udział w badaniu i waha się od:

- 41 godzin w Finlandii, Szwecji i Francji,
- przez średnią 48 godzin,
- do 54 godzin na Łotwie i w Polsce.

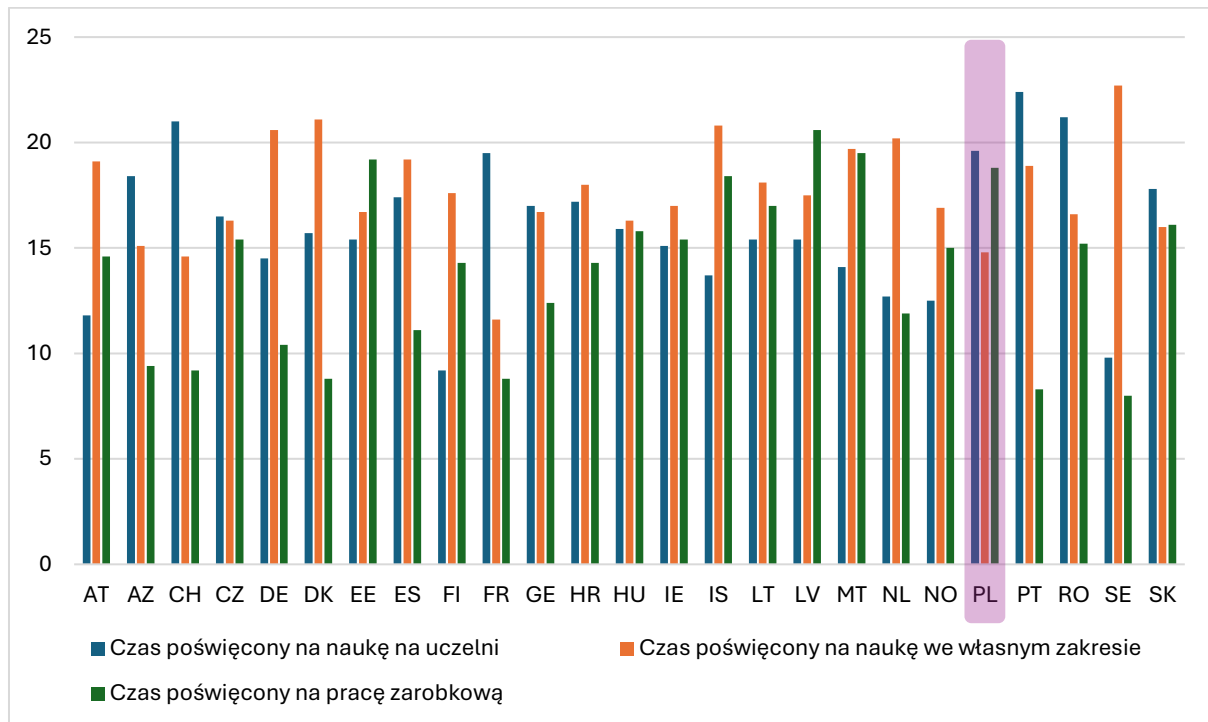
Różnica między krajami o najmniejszym i największym budżecie czasu wynosi zatem 13 godzin tygodniowo. W skali miesiąca daje to 52 godziny, czyli ponad „dodatkowy tydzień” czasu.

Jeśli chodzi o czas poświęcony na poszczególne aktywności:

- Samodzielna nauka zajmowała: od 12 godzin we Francji do 23 godzin w Szwecji i Portugalii (średnia wynosi 18 godzin).

- Nauka na uczelni: od 9 godzin w Finlandii do 22 godzin w Portugalii (średnia wynosi 16 godzin).
- Praca zarobkowa: od 8 godzin w Szwecji do 21 godzin na Łotwie (średnia wynosi 14 godzin).

Rysunek 41 Rozkład czasu studentów (w godzinach w tygodniu - średnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych dla Hiszpanii. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, FR. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

W Polsce przeciętne obciążenie osoby pracującej na pełen etat wynosi 40 godzin tygodniowo. To pozwala na przybliżone odniesienie wyników uzyskanych w badaniu EUROSTUDENT VIII do sytuacji osób, które już nie studiują, a pracują w pełnym wymiarze czasu pracy.

W populacji polskich studentów:

- na naukę na uczelni poświęcano 20 godzin tygodniowo – jest to jedna z najwyższych wartości spośród wszystkich badanych państw,
- na samodzielną naukę przeznaczano 15 godzin tygodniowo,

- na pracę zarobkową studenci poświęcali średnio 19 godzin tygodniowo.

Dla porównania:

- Czescy studenci przeznaczają średnio: 16 godzin tygodniowo na naukę na uczelni, tyle samo na naukę samodzielną, 15 godzin na pracę zarobkową.
- Słowaccy studenci poświęcają 18 godzin tygodniowo na naukę na uczelni, 16 godzin na naukę samodzielną, 16 godzin na pracę zarobkową.
- Węgierscy studenci natomiast dzielą swój tygodniowy czas równomiernie pomiędzy wszystkie aktywności, przeznaczając po 18 godzin na naukę na uczelni, naukę samodzielną i pracę zarobkową.

W Polsce, porównując dane z VIII edycji do wyników z edycji VII i VI, nie odnotowano istotnych zmian w poszczególnych elementach składających się na budżet czasu studentów:

- Nauka na uczelni: liczba godzin pozostała na tym samym poziomie co w VII edycji, jednak w porównaniu z VI edycją zmniejszyła się o 1 godzinę.
- Nauka własna: liczba godzin spadła o 1 godzinę zarówno w stosunku do VII, jak i VI edycji badania.
- Praca zarobkowa: liczba godzin wzrosła o 1 godzinę względem edycji VII i VI.

W rezultacie łączny budżet czasu studentów w VIII edycji badania wyniósł 54 godziny tygodniowo, co oznacza wzrost o 2 godziny w porównaniu z VII edycją oraz o 1 godzinę w stosunku do VI edycji.

Zmiany w budżecie czasu zaszły także wśród państw wchodzących w skład Grupy Wyszehradzkiej.

W Czechach odnotowano następujące zmiany:

- Nauka na uczelni: czescy studenci poświęcają o 1 godzinę mniej niż w VII edycji oraz o 1 godzinę mniej niż w VI edycji badania.
- Nauka własna: czas ten wzrósł o 1 godzinę względem VII edycji oraz o 2 godziny w porównaniu z VI edycją.
- Praca zarobkowa: liczba godzin spadła o 1 godzinę w odniesieniu zarówno do VII, jak i VI edycji.

W rezultacie łączny budżet czasu czeskich studentów w VIII edycji wyniósł 47 godzin tygodniowo – to wzrost o 1 godzinę w stosunku do VII edycji, jednak bez zmian w porównaniu z VI edycją badania.

Na Słowacji wyniki są następujące:

- Nauka na uczelni: liczba godzin pozostała bez zmian.
- Nauka samodzielna: czas wzrósł o 1 godzinę.
- Praca zarobkowa: czas poświęcony na pracę wzrósł o 2 godziny.

W rezultacie łączny budżet czasu studentów na Słowacji zwiększył się o 3 godziny w stosunku do VI edycji i wyniósł 50 godzin tygodniowo w VIII edycji badania.

Wyniki węgierskich studentów w porównaniu z VI edycją badania są następujące:

- Praca zarobkowa: studenci poświęcają na nią 3 godziny więcej.
- Nauka samodzielna: czas wzrósł o 4 godziny.
- Nauka na uczelni: liczba godzin spadła o 1 godzinę.

W porównaniu z VII edycją badania łączny budżet czasu studentów wzrósł o 2 godziny, zaś w odniesieniu do VI edycji budżet nie uległ zmianie i wyniósł 48 godzin tygodniowo w VIII edycji badania.

7.2 Budżet czasu według trybu studiów

Forma studiów (stacjonarne/niestacjonarne) znacząco wpływa na budżet czasu studentów. Jak wcześniej wskazano (Podrozdział 3.4.2 Tryb studiów), zdecydowana większość studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII – 84,7 proc. – kształciła się w trybie stacjonarnym (średnia ze wszystkich badanych krajów), podczas gdy 14,7 proc. wybrało studia niestacjonarne.

Studenci uczący się w trybie niestacjonarnym częściej podejmowali pracę zarobkową, co znacząco wpływało na budżet czasu. Jest to prawidłowość szczególnie istotna dla Polski, gdzie w VIII fali badania odnotowano znaczny odsetek studentów (aż 36,2 proc.) studiujących w trybie niestacjonarnym, podczas gdy 63,8proc.wybiera studia stacjonarne.

Budżet czasu studentów studiów niestacjonarnych:

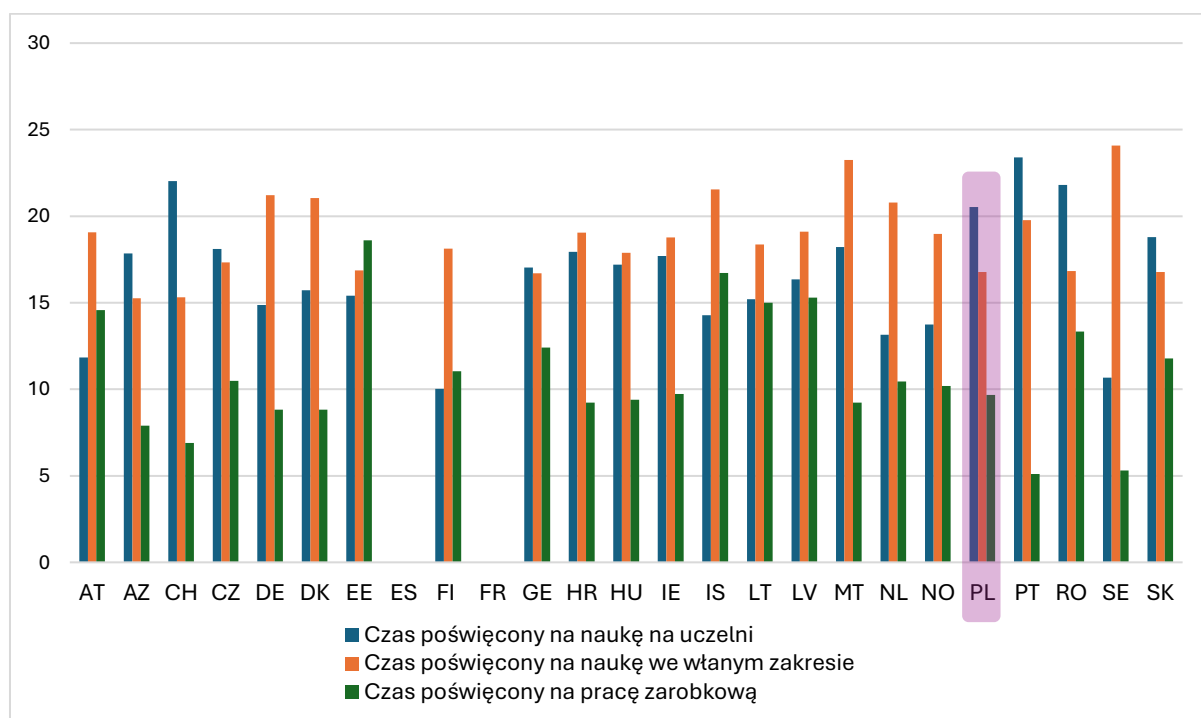
- Średnio we wszystkich badanych państwach wynosi on 57 godzin tygodniowo, czyli o 10 godzin więcej niż w przypadku studentów studiów stacjonarnych.

- W Polsce budżet ten jest jeszcze wyższy i wynosi 64 godziny tygodniowo.
- Na pracę zarobkową studenci studiów niestacjonarnych przeznaczają średnio 32 godziny tygodniowo. Najmniej czasu na pracę poświęcają studenci w Szwecji (24 godziny), a najwięcej na Malcie (40 godzin). W Polsce wartość ta wynosi 35 godzin tygodniowo.

Zaś budżet czasu studentów studiów stacjonarnych wygląda następująco:

- Średnio studenci na pracę zarobkową przeznaczają 11 godzin tygodniowo.
- Najmniej czasu na pracę poświęcają studenci w Szwecji (5 godzin), a najwięcej w Estonii (19 godzin).
- W Polsce studenci studiów stacjonarnych na pracę zarobkową przeznaczają 10 godzin tygodniowo.

Rysunek 42 Rozkład czasu studentów studiów stacjonarnych (w godzinach w tygodniu - średnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych dla Hiszpanii i Francji. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, FR. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

Porównując wyniki z wcześniejszą, VII edycją badania, budżet czasu studentów studiów niestacjonarnych wzrósł z 55 godzin do 57 godzin (o 2 godziny więcej). Czas poświęcony na pracę zarobkową wzrósł z 31 godzin do 32 godzin (o 1 godzinę więcej).

Studenci studiów niestacjonarnych przeznaczają na naukę na uczelni średnio 12 godzin tygodniowo, co stanowi wzrost o 1 godzinę w porównaniu z VII edycją badania. W VIII edycji najmniej czasu na naukę na uczelni poświęcają studenci w Szwecji (5 godzin), natomiast najwięcej spośród państw europejskich – w Polsce (18 godzin).

Oznacza to, że studenci studiów niestacjonarnych w Polsce nie tylko mają największy łączny budżet czasu spośród badanych krajów, ale także znajdują się w czołówce tych, którzy poświęcają najwięcej czasu zarówno na pracę zarobkową, jak i na naukę na uczelni.

Na samodzielne kształcenie studenci studiów niestacjonarnych przeznaczają średnio 13 godzin tygodniowo – wartość ta pozostała niezmienna względem VII edycji. Wśród państw UE najmniej na naukę własną poświęcają studenci na Węgrzech i w Polsce (po 11 godzin), natomiast najwięcej – na Litwie (16 godzin).

Studenci studiów niestacjonarnych w państwach regionu dysponowali następującym łącznym budżetem czasu:

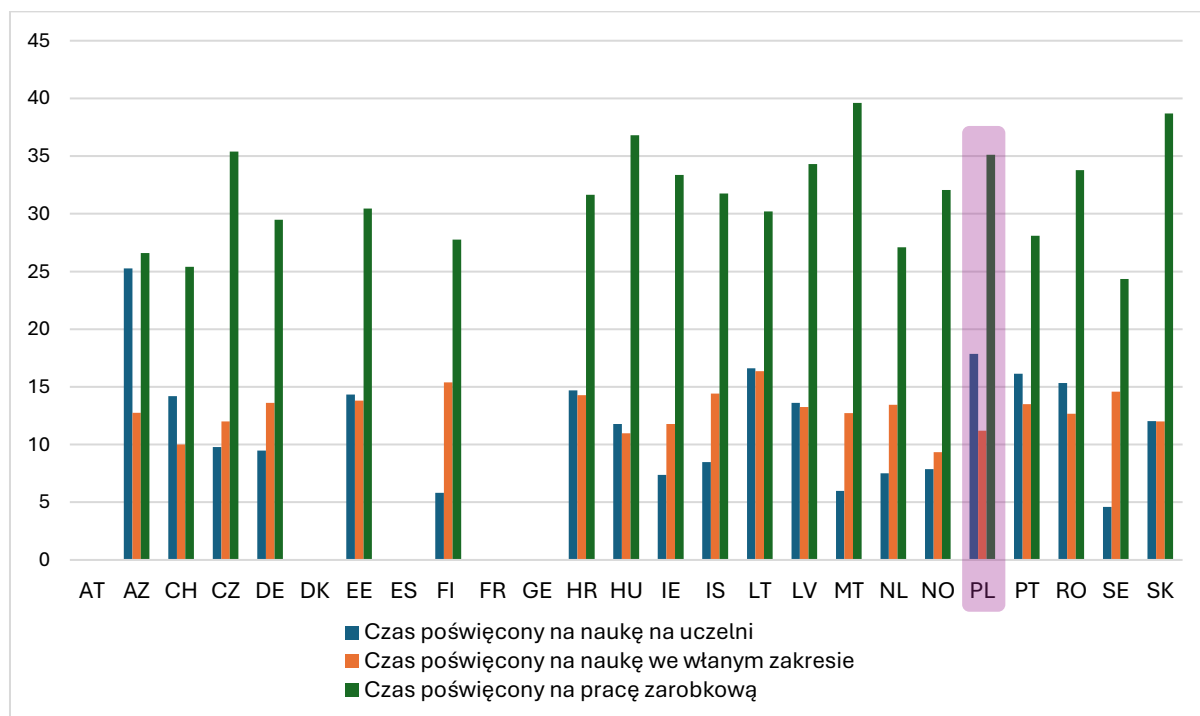
- Słowacja – 63 godziny (o 1 godzinę mniej niż w Polsce),
- Węgry – 60 godzin (aż o 4 godziny mniej niż w Polsce),
- Czechy – 57 godzin (najmniej spośród badanych państw).

Porównując te dane do VII edycji badania (w której nie uwzględniono Słowacji), można zauważyć, że w Czechach budżet czasu zmniejszył się o 2 godziny (z 59 do 57 godzin), zaś na Węgrzech budżet czasu wzrósł o 3 godziny (z 57 do 60 godzin).

Liczba godzin poświęconych na pracę zarobkową w VIII edycji badania wynosiła:

- Czechy – 35 godzin (spadek z 37 godzin w VII edycji),
- Polska – 35 godzin (bez zmian w porównaniu do VII edycji),
- Słowacja – 39 godzin (brak danych dla VII edycji),
- Węgry – 37 godzin (wzrost w stosunku do VII edycji).

Rysunek 43 Rozkład czasu studentów studiów niestacjonarnych (w godzinach w tygodniu - średnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych dla Hiszpanii, Francji i Danii. Brak studentów studiów niestacjonarnych w Austrii i Grecji. Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH, FR. Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

7.3 Stosunek studentów do studiów na podstawie budżetu czasu

Analiza danych zbiorczych wskazuje, że od piątej edycji badania EUROSTUDENT systematycznie maleje liczba godzin poświęconych na naukę na uczelni. Ten spadek jest częściowo rekompensowany wzrostem liczby godzin przeznaczanych na naukę własną oraz na pracę zarobkową. Jednakże nie jest to zjawisko przebiegające tak samo we wszystkich badanych krajach.

Jak wcześniej wskazano, studenci studiów niestacjonarnych zdecydowanie częściej podejmują pracę zarobkową, głównie z powodu konieczności opłacenia czesnego i zarobienia na swoje utrzymanie się (wybór tej formy studiowania, w wielu przypadkach najprawdopodobniej wynika z braku innych środków na finansowanie

studiów niż samodzielnie zarobione). Podejmowanie pracy przez studentów odbywa się kosztem zarówno czasu wolnego jak i czasu przeznaczonego na kształcenie.

Wyniki badania EUROSTUDENT VIII pokazują, że studenci, którzy pracują do 15 godzin tygodniowo, ograniczają głównie czas wolny, a nie czas przeznaczony na naukę (zarówno na uczelni, jak i na indywidualną edukację), ale wraz ze wzrostem liczby godzin pracy, brakujący czas studenci czerpią już nie tylko z czasu wolnego, ale także z czasu poświęcanego na samodzielną naukę poza zajęciami na uczelni.

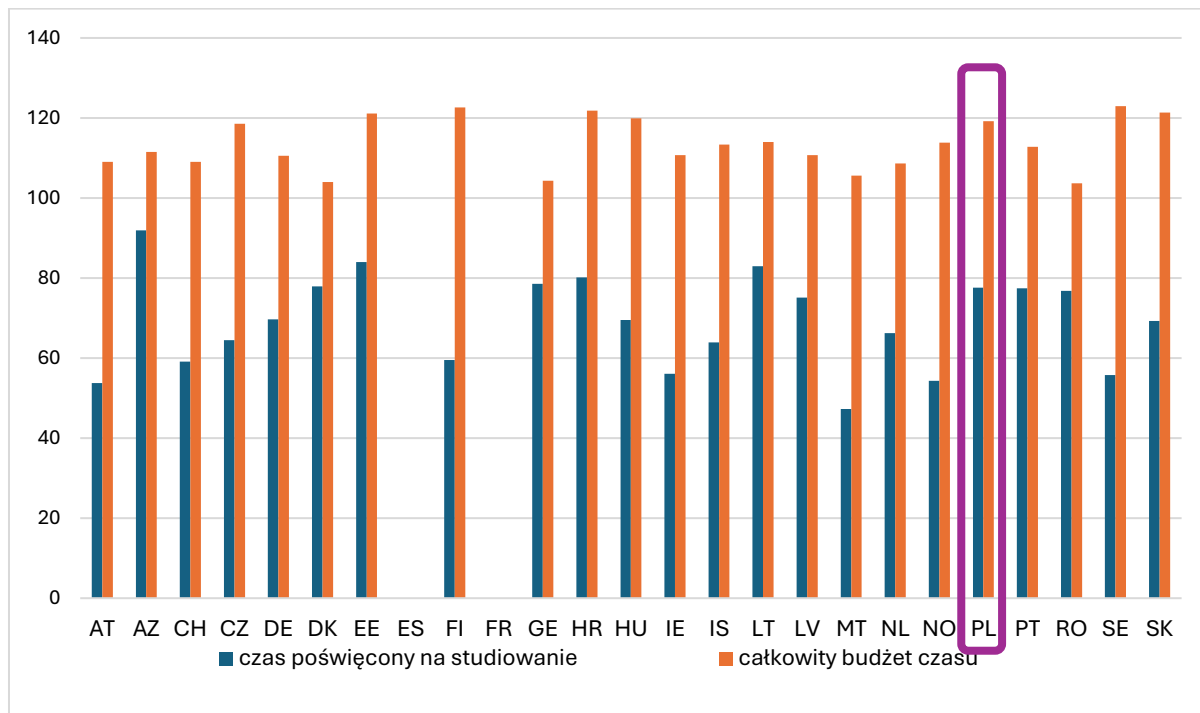
Zależność między wymiarem pracy a liczbą godzin poświęcanych na naukę prezentuje się następująco:

- Studenci niepracujący poświęcają na naukę 38 godzin tygodniowo.
- Pracujący 1–5 godzin tygodniowo poświęcają 37 godzin na naukę.
- Pracujący 6–10 godzin tygodniowo poświęcają 36 godzin na naukę.
- Pracujący 11–15 godzin tygodniowo poświęcają 34 godziny na naukę.
- Pracujący 16–20 godzin tygodniowo przeznaczają na naukę 32 godziny, czyli aż 6 godzin mniej niż ich niepracujący koledzy.
- Pracujący powyżej 20 godzin tygodniowo (odpowiednik polskiego pół etatu) na naukę przeznaczają zaledwie 26 godzin.

Łącznie edukacja i praca zajmują studentom pracującym powyżej 20 godzin tygodniowo aż 63 godziny tygodniowo, podczas gdy ich niepracującym kolegom i koleżankom – tylko 38 godzin.

Rysunek 44 Względny budżet czasu (czas nauki i całkowity budżet c godzczasu) pracujących studentów - uśredniony udział godzin spędzonych przez „pracowników” w stosunku do godzin spędzonych przez „studentów” (w proc.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych dla Hiszpanii, Francji. Brak studentów studiów niestacjonarnych w Austrii i Grecji. Uśredniony udział godzin spędzonych przez „pracowników” w stosunku do godzin spędzonych przez „studentów” (w proc.). Odstępstwa od konwencji badawczych EUROSTUDENT: CH Odchylenia od standardowej grupy docelowej EUROSTUDENT: IE, NL.

7.4 Praca zawodowa a studia – konflikt czy harmonia

Możliwość podjęcia pracy w czasie studiów w dużej mierze jest uzależniona od kierunku kształcenia. Studia medyczne (medycyna, stomatologia), farmaceutyczne oraz studia z zakresu architektury i urbanistyki należą do najbardziej wymagających pod względem liczby godzin poświęcanych nauce. Łączny czas przeznaczany na naukę na uczelni i samodzielną edukację wynosi na tych kierunkach:

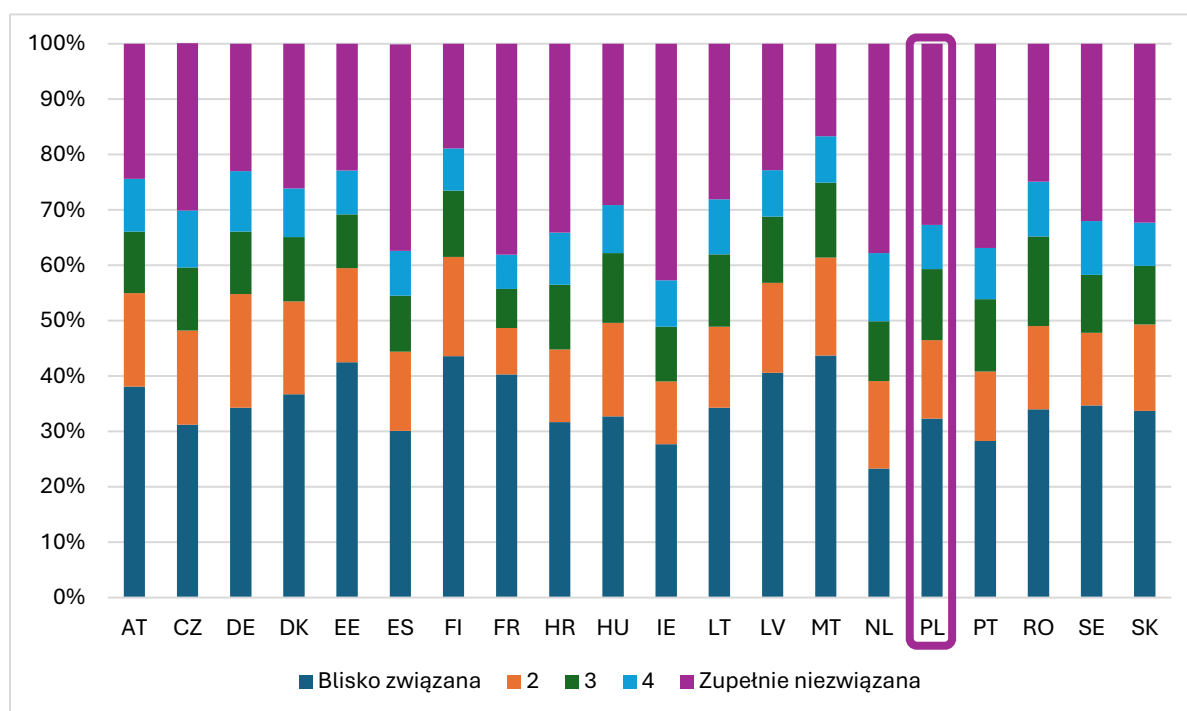
- 47 godzin w przypadku studiów medycznych,

- 43 godziny w przypadku studiów farmaceutycznych oraz architektury i urbanistyki.

Taka specyfika wymaga od studentów większej koncentracji na nauce, przez co liczba godzin przeznaczanych na pracę jest ograniczona: odpowiednio 6, 7 i 11 godzin tygodniowo. Podobnie niewielką liczbę godzin na pracę zarobkową (9 godzin tygodniowo) poświęcają studenci kierunków matematycznych i statystycznych.

W przeciwieństwie do nich studenci kierunków takich jak nauki polityczne, pedagogika, biznes i administracja poświęcają na pracę znacznie więcej czasu – średnio 19 godzin tygodniowo. Odbywa się to kosztem nauki, na którą przeznaczają odpowiednio 29 i 28 godzin. Ciekawe są dane dotyczące kierunków z obszaru nauk społecznych, dziennikarstwa i informacji. Mimo mniejszego obciążenia czasowego (29 godzin tygodniowo na naukę), studenci tych kierunków przeznaczają na pracę zarobkową 14 godzin tygodniowo – tyle samo co studenci nauk prawnych, które są bardziej wymagające pod względem czasu nauki.

Rysunek 45 Związek pracy podejmowanej w trakcie studiów z dziedziną studiów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat H: Zatrudnienie

W ramach badania EUROSTUDENT VIII zapytano studentów o stopień korelacji podejmowanej pracy zarobkowej z kierunkiem studiów. Im większa synergia pomiędzy pracą a studiami, tym szybciej można przełożyć zdobytą wiedzę na praktyczne doświadczenie zawodowe. Dla oceny tego aspektu wykorzystano skalę Likerta gdzie 1 oznacza, że praca „zdecydowanie koreluje” zaś 5, że praca „zdecydowanie nie koreluje” ze studiami.

W większości państw Unii Europejskiej biorących udział w badaniu dominuje wykonywanie pracy zawodowej związanej w większym bądź mniejszym stopniu ze studiowanym kierunkiem. Najniższy stopień korelacji odnotowano w Irlandii i Holandii (39 proc. studentów z tych krajów wskazało, że ich praca koreluje ze studiami, w tym odpowiednio 28 proc. i 23 proc. zadeklarowało „zdecydowaną korelację”). Najwyższy stopień synergii między studiami a pracą występuje na Malcie i w Finlandii (62 proc. studentów wskazało na korelację, z czego 44 proc. zadeklarowało „zdecydowaną korelację”).

Gdzie na tle innych państw Unii Europejskiej sytuują się państwa Grupy Wyszehradzkiej? W tych krajach wyniki są zróżnicowane, ale generalnie większość studentów w ósmej fali badania podejmuje pracę związaną z ich studiami.

Najmniej takich studentów jest w Polsce – 46 proc. (w tym 32 proc. „zdecydowanie koreluje”), a najwięcej na Słowacji 50 proc. (w tym 34 proc. „zdecydowanie koreluje”) i na Węgrzech – również 50 proc. (w tym 33 proc. „zdecydowanie koreluje”). W Czechach jest to 48 proc. (w tym 31 proc. „zdecydowanie koreluje”).

W Polsce w porównaniu z VII edycją badania odsetek studentów wykonujących pracę skorelowaną z kierunkiem studiów pozostał bez zmian, w zestawieniu z VI edycją odsetek studentów wykonujących pracę związaną z kierunkiem studiów wzrósł o 4 p.p. (z 42 proc.).

W Czechach odsetek studentów wykonujących pracę powiązaną z kierunkiem studiów pozostał na stabilnym poziomie. W porównaniu do VI edycji badania wartość ta wzrosła o 5 p.p. (z 43 proc.).

W przypadku Węgier w porównaniu z VII edycją badania odsetek studentów pracujących w zawodzie związanym z kierunkiem studiów spadł o 2 p.p. (z 52 proc. do 50

proc.). Jednak na przestrzeni VIII i VI edycji odnotowano znaczący wzrost – aż o 14 p.p. (z 36 proc.).

Na Słowacji możliwe jest porównanie jedynie VIII i VI edycji badania. W porównaniu z VI edycją odsetek studentów wykonujących pracę związaną z kierunkiem studiów nieznacznie zmniejszył się o 1 p.p.

7.5 Satysfakcja studentów ze swojego budżetu czasu

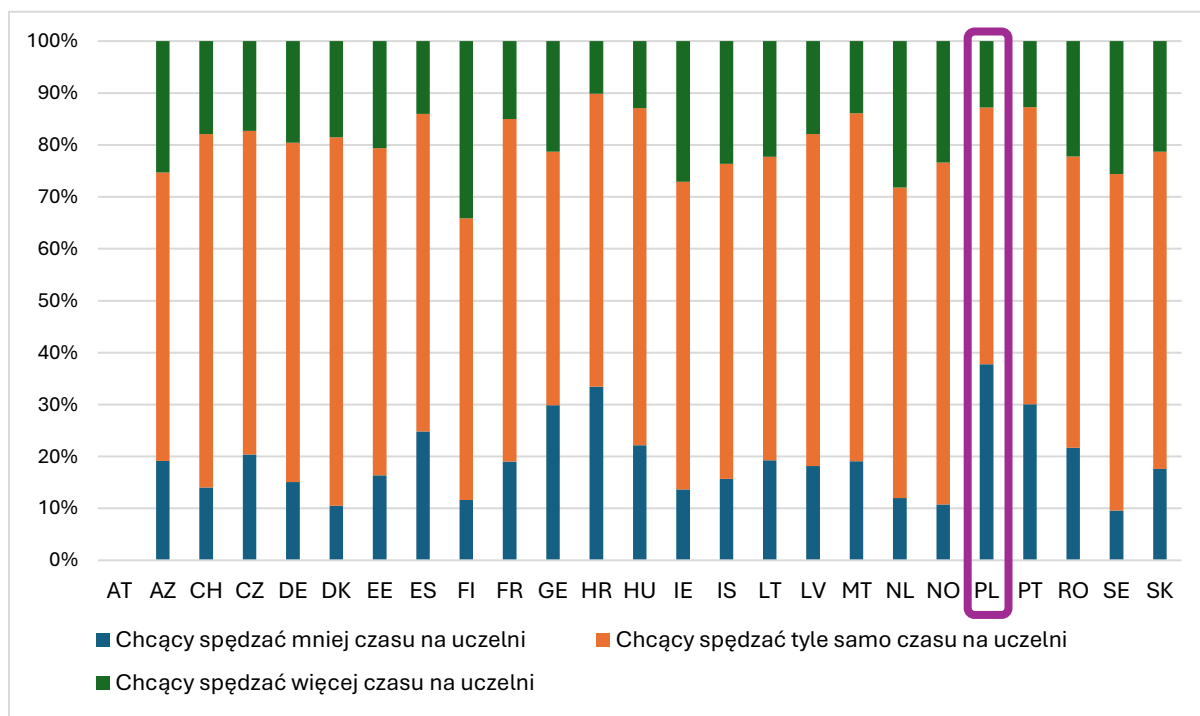
W Polsce 49 proc. studentów uważa, że czas spędzany na uczelni powinien pozostać bez zmian. Warto podkreślić, że na tle innych państw Unii Europejskiej jest on jednym z najwyższych. Jednak aż 38 proc. studentów chciałoby ten czas zmniejszyć, podczas gdy jedynie 13 proc. opowiada się za jego zwiększeniem. Warto zauważyć, że podobne wartości odnotowano już podczas VII edycji badania. W porównaniu do VI edycji odsetek studentów oczekujących zmniejszenia czasu spędzanego na uczelni wzrósł o 6 p.p.

Studenci w krajach Grupy Wyszehradzkiej wykazują generalne zadowolenie z liczby godzin spędzanych na uczelni:

- W Czechach, na Węgrzech i Słowacji od 61 do 65 proc. studentów chciałoby pozostawić rozkład czasu bez zmian.
- Za zmniejszeniem liczby godzin studiów na uczelni opowiedziało się 22 proc. studentów na Węgrzech, 18 proc. na Słowacji.
- Zwiększenia czasu spędzanego na uczelni oczekuje 21 proc. studentów na Słowacji, 17 proc. w Czechach.

Wyniki badania w krajach Grupy Wyszehradzkiej pozostają stabilne względem VII edycji. Wyjątkiem jest Słowacja, gdzie zaszły najbardziej znaczące zmiany w porównaniu z VI edycją: odsetek studentów chcących zmniejszenia czasu spędzanego na uczelni wzrósł o 4 p.p. (z 17 proc. do 21 proc.), jednocześnie odsetek studentów deklarujących, że nie powinno się wprowadzać zmian, spadł aż o 9 p.p. (z 70 proc. do 61 proc.).

Rysunek 46 Zadowolenie studentów z czasu spędzonego na uczelni

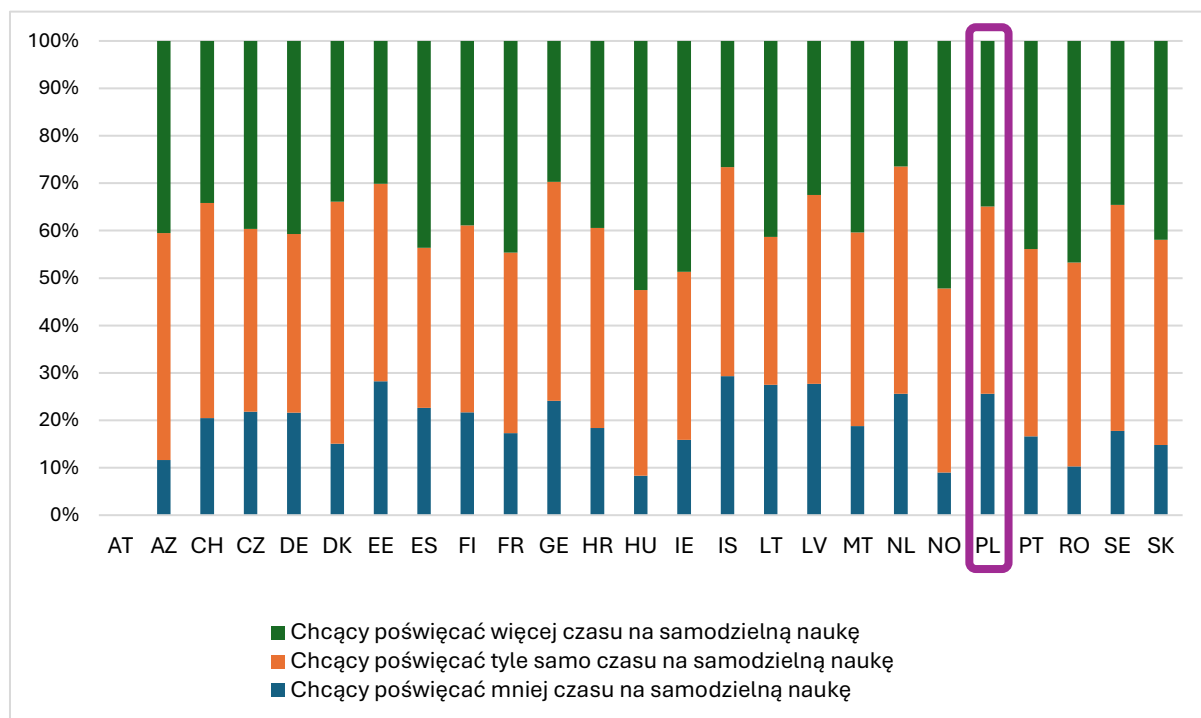
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych: Austria.

Studenci państw Grupy Wyszehradzkiej wyrażają zróżnicowane oczekiwania co do liczby godzin poświęcanych samodzielnej edukacji. Większość chciałaby utrzymać obecny poziom lub go zwiększyć - w największym stopniu takie oczekiwania formułują studenci na Węgrzech – 53 proc. W Polsce natomiast takie preferencje są najniższe w regionie - aż 26 proc. polskich studentów chciałoby zmniejszenia obciążenia samodzielnym kształceniem, co jest wartością wyższą niż na przykład w Czechach (gdzie wynosi 22 proc.).

Porównując wyniki VIII edycji badania z VII edycją, można zauważyć, że preferencje studentów pozostają stabilne. Jednak względem VI edycji dostrzec można istotne zmiany. Na Węgrzech odsetek studentów oczekujących zwiększenia liczby godzin na samodzielną naukę zmniejszył się o 7 p.p., w Czechach spadek ten wyniósł 9 p.p., w Polsce odsetek ten zmalał aż o 10 p.p. W Polsce zauważalna jest dodatkowa zmiana – o 10 p.p., wzrósł odsetek studentów deklarujących potrzebę zmniejszenia liczby godzin

spędzanych na samodzielnym kształceniu, co można interpretować jako sygnał rosnącego zmęczenia i obciążenia studentów samodzielną nauką.

Rysunek 47 Zadowolenie studentów z czasu poświęcanego na samodzielną naukę

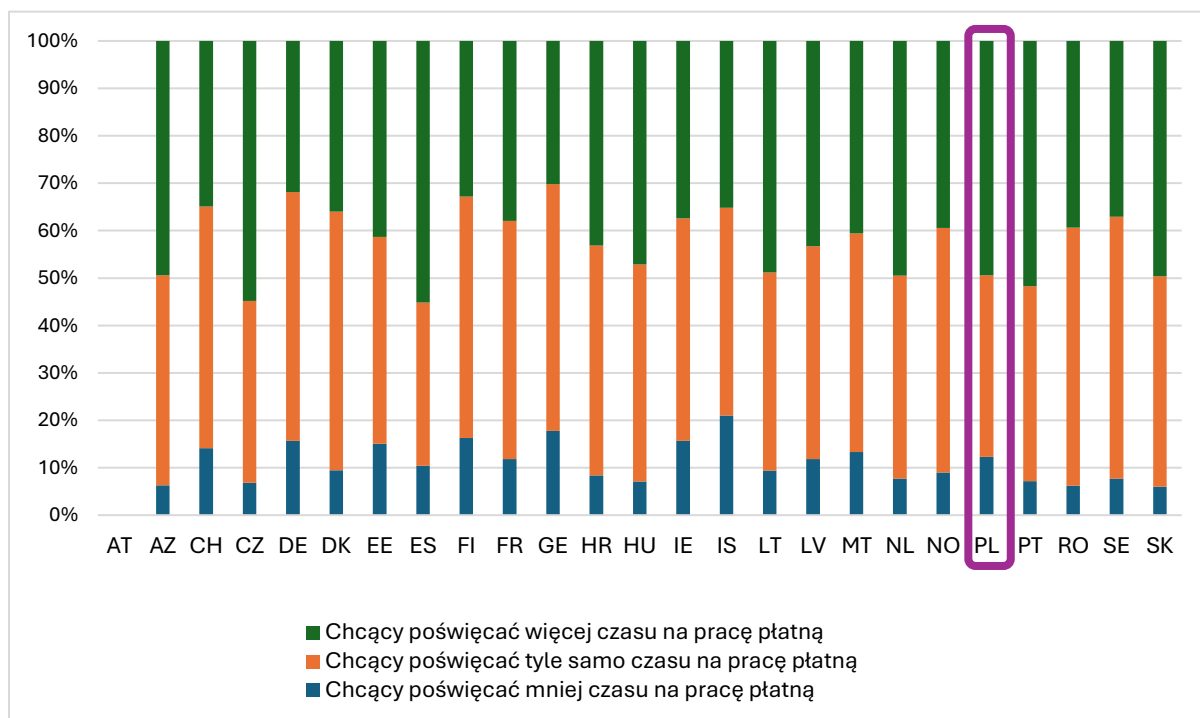
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych: Austria.

Na przestrzeni lat można dostrzec utrzymujące się oczekiwania studentów dotyczące zwiększania czasu przeznaczanego na pracę zawodową. W VIII edycji badania EUROSTUDENT w większości badanych krajów odsetek ten wynosi około 50 proc., w Polsce to 49 proc., w Czechach aż 55 proc. studentów chciałoby poświęcić więcej czasu pracy.

Co ciekawe, Polska wyróżnia się także najwyższym odsetkiem studentów, którzy oczekują zmniejszenia liczby godzin poświęcanych pracy zawodowej – wynosi on 12 proc. Taki wynik może budzić zainteresowanie, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że w Polsce liczba godzin pracy należy do najwyższych wśród badanych państw. Z drugiej strony, w Polsce, na przestrzeni kolejnych edycji badania, wyraźnie rośnie odsetek studentów,

którzy chcieliby poświęcać więcej czasu na pracę zarobkową. W porównaniu do VII edycji – wzrost wyniósł 4 p.p., w porównaniu do VI edycji – również odnotowano wzrost o 4 p.p.

Rysunek 48 Zadowolenie studentów z czasu poświęcanego na pracę płatną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat I: Budżet czasu. Brak danych: Austria.

Jednak szczególnie interesujący jest fakt, że studenci częściej oczekują zwiększenia czasu na prace nieskorelowane z ich kierunkiem studiów. W Polsce i na Węgrzech:

- 36–37 proc. studentów chciałoby poświęcić więcej czasu na prace związane z kierunkiem studiów, 47 proc. chciałoby zwiększyć czas na prace nieskorelowane – co oznacza wzrost o 6 p.p. w Polsce i 7 p.p. na Węgrzech.

W pozostałych krajach Grupy Wyszehradzkiej tendencje są jeszcze bardziej wyraźne:

- Na Słowacji: 43 proc. studentów oczekuje zwiększenia czasu na prace związane z kierunkiem studiów, a aż 52 proc. chciałoby więcej czasu na prace nieskorelowane – wzrost o 9 p.p.

- W Czechach: 48 proc. studentów chciałoby poświęcić więcej czasu na prace związane ze studiami, natomiast aż 53 proc. preferuje zwiększenie czasu na prace nieskorelowane – wzrost o 5 p.p..

Wyniki badania mogą sugerować, że studenci coraz częściej traktują pracę zawodową jako sposób na utrzymanie się lub zdobycie doświadczenia zawodowego, niezależnie od jej związku z kierunkiem studiów. Praca nieskorelowana, choć pozornie mniej wartościowa pod względem naukowym, może oferować większą elastyczność czasu pracy lub wyższe zarobki.

8 Międzynarodowa mobilność studentów

8.1 Skala międzynarodowej mobilności

Mobilność międzynarodowa studentów stanowi jeden z kluczowych filarów Procesu Bolońskiego. Wymiana doświadczeń między państwami, poznawanie i szanowanie odmiennych kultur oraz podejmowanie pracy w nowym środowisku nie tylko poszerzają horyzonty studentów, ale również poprawiają ich sytuację na rynku pracy.

Znaczenie mobilności międzynarodowej znajduje odzwierciedlenie w rekordowych funduszach przyznanych na program Erasmus+. W ramach finansowych Unii Europejskiej na lata 2021–2027 na jego realizację przeznaczono ponad 26 mld euro. Podniesienie mobilności studentów jest jednym z głównych celów programu, który przyczynia się do szeroko rozumianego umiędzynarodowienia uczelni wyższych.

Umiędzynarodowienie można mierzyć różnymi wskaźnikami, takimi jak:

- liczba studentów zagranicznych (omówiona w podrozdziale 3.2.4),
- odsetek studentów wyjeżdżających na studia za granicę,
- liczba projektów współpracy międzyuczelnianej oraz realizacji międzynarodowych inicjatyw,
- udział zagranicznych pracowników naukowych uczących na uczelniach,
- liczba pracowników naukowych podejmujących pracę za granicą.

Na szczególną uwagę zasługuje także program Horyzont Europa – kolejna flagowa inicjatywa Unii Europejskiej. W latach 2021–2027 na jego realizację przeznaczono 95,5

mld euro, wspierając przede wszystkim konsorcja szkół wyższych i międzynarodowe projekty badawcze.

Mobilność studentów można rozpatrywać także w wymiarze krajowym. W Polsce programem umożliwiającym realizację części studiów na innej uczelni krajowej jest MOST – Program Mobilności Studentów i Doktorantów, wprowadzony pod koniec lat 90. Dzięki niemu studenci I, II i III stopnia mogą spędzić semestr lub rok akademicki na innej uczelni w kraju.

Jednak w przeciwieństwie do programu Erasmus+, uczestnicy MOST-u nie otrzymują dodatkowego wsparcia finansowego. Program nie przewiduje stypendiów ani pokrycia kosztów podróży i pobytu na uczelni przyjmującej, co może ograniczać jego dostępność dla niektórych studentów. Mimo to 25 uczelni wyższych aktywnie uczestniczy w programie, dając możliwość rozwoju i poszerzenia doświadczeń akademickich.

Umiędzynarodowienie edukacji wyższej jest jednym z priorytetów Komisji Europejskiej na lata 2021–2027. Wspieranie mobilności studentów i pracowników naukowych odgrywa kluczową rolę w budowaniu konkurencyjności Unii Europejskiej, a także jej rozwoju poprzez promowanie badań naukowych i wdrażanie nowych technologii.

Mobilność studentów można rozpatrywać na dwóch głównych płaszczyznach:

1. Mobilność pozioma – polega na realizacji części programu studiów I lub II stopnia na innej uczelni, zarówno w kraju, jak i za granicą. Może to dotyczyć jednego semestru lub nawet całego roku akademickiego.
2. Mobilność pionowa – odnosi się do podjęcia kolejnego stopnia edukacji wyższej na innej uczelni, w kraju lub poza jego granicami.

System Boloński, poprzez podział studiów na dwa główne stopnie, aktywnie sprzyja mobilności studentów. Studia I stopnia (licencjackie lub inżynierskie) zazwyczaj trwają sześć semestrów (czasem siedem), natomiast studia II stopnia (magisterskie) obejmują cztery semestry (czasem trzy).

Co istotne, także w ramach jednolitych studiów magisterskich studenci mają dostęp do szerokiej oferty wyjazdów zagranicznych, co pozwala im zdobywać wiedzę i doświadczenie w różnych środowiskach akademickich.

Warto zauważyć, że stopień mobilności studentów zależy od wielu czynników, które nie zawsze wynikają wyłącznie z ich chęci i motywacji. Istnieje cały zestaw zmiennych socjogeograficznych, które odgrywają kluczową rolę w podejmowaniu decyzji o wyjeździe:

- Status finansowy rodziny – studenci z mniej zamożnych środowisk mogą napotykać trudności finansowe, które ograniczają ich możliwości uczestnictwa w programach mobilności.
- Kierunek studiów – bardziej wymagające kierunki (np. medycyna czy architektura) mogą utrudniać wyjazd ze względu na specyfikę programu nauczania.
- Potencjał badawczy uczelni – uczelnie aktywnie zaangażowane w projekty międzynarodowe często oferują szersze możliwości wyjazdów zagranicznych.
- Model finansowania uczelni – uczelnie lepiej finansowane są w stanie zapewnić studentom więcej wsparcia organizacyjnego i finansowego.

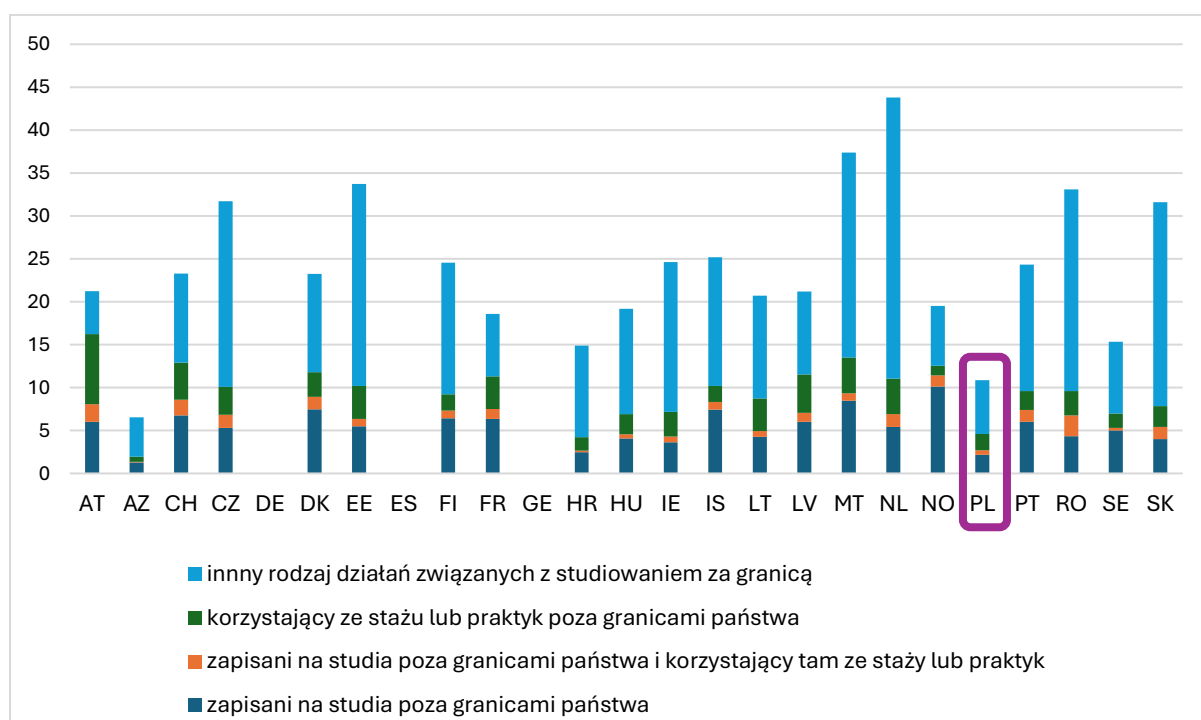
Mobilność studencka jest więc złożonym procesem, na który wpływa zarówno system edukacyjny, jak i uwarunkowania indywidualne. Elastyczność systemu Bolońskiego stwarza jednak szerokie możliwości dla studentów, którzy pragną poszerzać swoje doświadczenia edukacyjne i zdobywać międzynarodowe kompetencje.

W okresie od 1 stycznia 2014 roku do 1 listopada 2024 roku w programie studenckim Erasmus+ wzięło udział 4 079 227 osób. Wśród uczestników 60,1 proc. stanowiły kobiety, a 39,8 proc. mężczyźni. W tej grupie uwzględniono zarówno studentów (uczestników programu typu learner), jak i nauczycieli akademickich, którzy mają możliwość prowadzenia zajęć poza granicami swojego kraju, w krajach uczestniczących w programie Erasmus+. Czterech na pięciu uczestników stanowili jednak studenci.

W Polsce, w analizowanym okresie, z programu skorzystały 257 025 osoby, z czego 65,9 proc. to kobiety. W Czechach było to 371 282 osób, z których 64 proc. stanowiły kobiety. Na Słowacji liczba uczestników wyniosła 432 707, a na Węgrzech 507 747 osób, z czego 63,3 proc. to kobiety.

Według badań OECD (ostatnie dostępne dane pochodzą z roku 2020)¹⁹, w państwach należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, odsetek studentów studiujących za granicą wyniósł średnio 10,4 proc. Warto zwrócić uwagę, że pomimo pandemicznego roku, rok do roku wartość ta i tak wzrosła (z 10,1 proc.). W Polsce jest to 4,5 proc. (wzrost z 3,9 proc. r.r.). Wartość ta jest ponad dwupółkrotnie niższa niż notowana w pozostałych państwach Grupy Wyszehradzkiej. Najwyższa notowana jest w Czechach (15,0 proc.), następnie na Węgrzech (13,5 proc.) i na Słowacji (10,3 proc.).

Rysunek 49 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na rodzaj doświadczeń związanych z mobilnością międzynarodową

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów. Brak danych dla Niemiec, Hiszpanii i Grecji.

¹⁹ https://www.oecd.org/en/data/indicators/international-student-mobility.html?oecdcontrol-38c744bfa4-var1=OAVG_proc.7COECD_proc.7CHUN_proc.7CPOL_proc.7CSVK&oecdcontrol-712178cb81-var3=2020

Blisko co czwarty student (24 proc.) biorący udział w ósmej edycji badania EUROSTUDENT, zdecydował się na tymczasowy wyjazd zagraniczny w ramach mobilności międzynarodowej. W tej grupie 5 proc. podjęto studia w innym kraju, 3 proc. zdobywało doświadczenie zawodowe na stażach lub praktykach za granicą, a 1 proc. łączyło oba te doświadczenia, studiując i odbywając praktyki poza ojczyzną. Z kolei 14 proc. wzięło udział w innych działaniach związanych ze studiami za granicą. Pod tym terminem rozumiane są wszelkie działania podejmowane w ramach samokształcenia poza studiowaniem – kursy językowe, pobyty badawcze itp.

Jak zaznaczyli twórcy badania, szczyt mobilności międzynarodowej przypadł na lata 2012-2018. Wstępna lektura danych wskazuje na uprzywilejowaną pozycję studentów z rodzin, w których przynajmniej jeden z rodziców legitymował się wyższym wykształceniem, a sytuacja ekonomiczna rodziców była oceniana przez studentów jako lepsza. Tego typu studenci zdecydowanie częściej podejmowali działania związane z mobilnością międzynarodową.

Porównując wyniki ósmej fali badania EUROSTUDENT z wynikami siódmej fali, można zauważyć pewne istotne zmiany. Odsetek studentów korzystających z różnych form międzynarodowej mobilności wzrósł o 5 punktów procentowych, z 19 proc. w siódmej fali do 24 proc. w ósmej. Choć ten wzrost nie jest znaczący, biorąc pod uwagę wpływ pandemii COVID-19, która w dużej mierze ograniczyła możliwości podróżowania, zmiany te są warte uwagi.

W analizowanej wartości 19 proc. z siódmej fali uwzględniono 7 proc. studentów, którzy podjęli tymczasowe studia za granicą. W ósmej edycji odsetek ten zmniejszył się o 2 p.p. Natomiast 4 proc. studentów (o 3 p.p. w ósmej edycji) studiowało za granicą, jednocześnie uczestnicząc w stażach i praktykach. Z kolei 1 proc. studentów uczestniczyło tylko w stażach i praktykach, co stanowi spadek o 2 punkty procentowe w porównaniu z ósmą edycją.

Warto także zauważyć, że 7 proc. studentów (o 7 punktów procentowych mniej niż w ósmej edycji badania) brało udział w innych działaniach związanych ze studiami za granicą.

Odsetek studentów mających doświadczenie w różnych formach międzynarodowej mobilności w czasie szóstej fali badania był taki sam jak w siódmej, a

więc o 5 punktów procentowych niższy niż w ósmej fali. Niemniej jednak, w porównaniu do ósmej edycji, widać pewne różnice. Odsetek studentów podejmujących studia za granicą wzrósł o 1 punkt procentowy, osiągając wartość 6 proc. Ponadto 1 proc. studentów studiowało za granicą, jednocześnie uczestnicząc w stażach i praktykach (wartość ta pozostała niezmienną). Z kolei 4 proc. studentów brało udział jedynie w stażach i praktykach, co stanowi spadek o 1 p.p. w porównaniu z ósmą edycją.

Natomiast 9 proc. studentów (czyli tyle samo, co w siódmej edycji) brało udział w innych działaniach związanych ze studiami za granicą. Stanowi to spadek o 5 punktów procentowych w porównaniu do ósmej edycji badania.

Najwyższy wskaźnik mobilności międzynarodowej odnotowano w Holandii, gdzie łącznie 44 proc. studentów brało udział w różnych formach mobilności. W tym, aż 33 proc. stanowiły inne działania związane ze studiami za granicą, a 5 proc. to studenci, którzy wyjechali tylko w celu studiowania. Kolejne miejsce zajmuje Malta, z wynikiem 37 proc. (z czego 24 proc. przypada na inne działania związane ze studiami za granicą, a 8 proc. na samo studiowanie). Na trzecim miejscu znajduje się Estonia z wynikiem 34 proc. (w tym 24 proc. stanowiły inne działania związane ze studiami za granicą, a 5 proc. to studenci studiujący poza krajem).

Warto również zwrócić uwagę na trzy kolejne państwa, w tym dwa z Grupy Wyszehradzkiej, które wymagają szczególnej uwagi. Na czwartym miejscu uplasowała się Rumunia z wynikiem 33 proc. (23 proc. to inne działania związane ze studiami za granicą, a 5 proc. to osoby studiujące). Następne miejsce zajmują Czechy i Słowacja, które odnotowały niemal identyczny wynik, wynoszący 32 proc. Różnice pomiędzy tymi państwami tkwią w proporcjach studentów, którzy realizują inne działania związane ze studiami za granicą (na Słowacji to 24 proc., a w Czechach 22 proc.) oraz tych, którzy tylko studiują (w Czechach 5 proc., a na Słowacji 4 proc.).

Ostatnie miejsce w tym zestawieniu zajmują Węgry z wynikiem 19 proc., który jest równy wynikowi Francji. Warto zauważyć, że wśród tych 19 proc., 12 proc. studentów brało udział w innych działaniach związanych ze studiami za granicą, a 4 proc. wyjechało tylko w celu studiowania.

Ponadto, co ciekawe pierwsze miejsce pod względem odsetka jedynie studiujących za granicą zajmuje Norwegia, gdzie 10 proc. studentów realizowało studia za granicą.

Polska wypada bardzo słabo pod względem międzynarodowej mobilności studentów na tle innych badanych krajów. Z wynikiem wynoszącym zaledwie 11 proc. zajmuje przedostatnie miejsce, wyprzedzając jedynie Azerbejdżan. Spośród tej grupy 6 proc. studentów uczestniczyło w innych działaniach związanych ze studiami za granicą, podczas gdy jedynie 2 proc. wyjechało wyłącznie w celu podjęcia studiów – wynik porównywalny z Chorwacją.

Analizując dane z VII i VI edycji badania dotyczące państw Grupy Wyszehradzkiej, można zauważyć istotne zmiany w czasie. W Polsce najwyższy wskaźnik międzynarodowej mobilności studentów zanotowano podczas VI fali badania, kiedy wyniósł on 13 proc. Było to o 7 p.p. więcej niż w trakcie VII fali (6 proc.) i o 2 p.p. więcej niż w VIII fali (11 proc.). Niezmienny pozostał natomiast odsetek studentów, którzy wyjeżdżali za granicę wyłącznie w celu podjęcia studiów – w każdej z tych edycji wynosił on 2 proc. Zmieniały się natomiast wskaźniki dotyczące „innych działań” związanych ze studiami za granicą: w VI fali wyniosły one 7 proc., w VII fali spadły do 2 proc, by w VIII fali wzrosnąć do 6 proc.

Wśród państw Grupy Wyszehradzkiej dostępne dane umożliwiają analizę jedynie dla Węgier, ponieważ Słowacja nie uczestniczyła w siódmej edycji badania EUROSTUDENT, a ankietowani z Czech nie odpowiedzieli/ odpowiadali na większość pytań dotyczących mobilności międzynarodowej studentów. W przypadku Węgier można zauważyć znaczący wzrost odsetka studentów mobilnych międzynarodowo w różnej formie – z 10 proc. w siódmej edycji badania do 19 proc. w ósmej edycji. Względem szóstej edycji badania wzrost wyniósł 6 p.p. (z 13 proc).

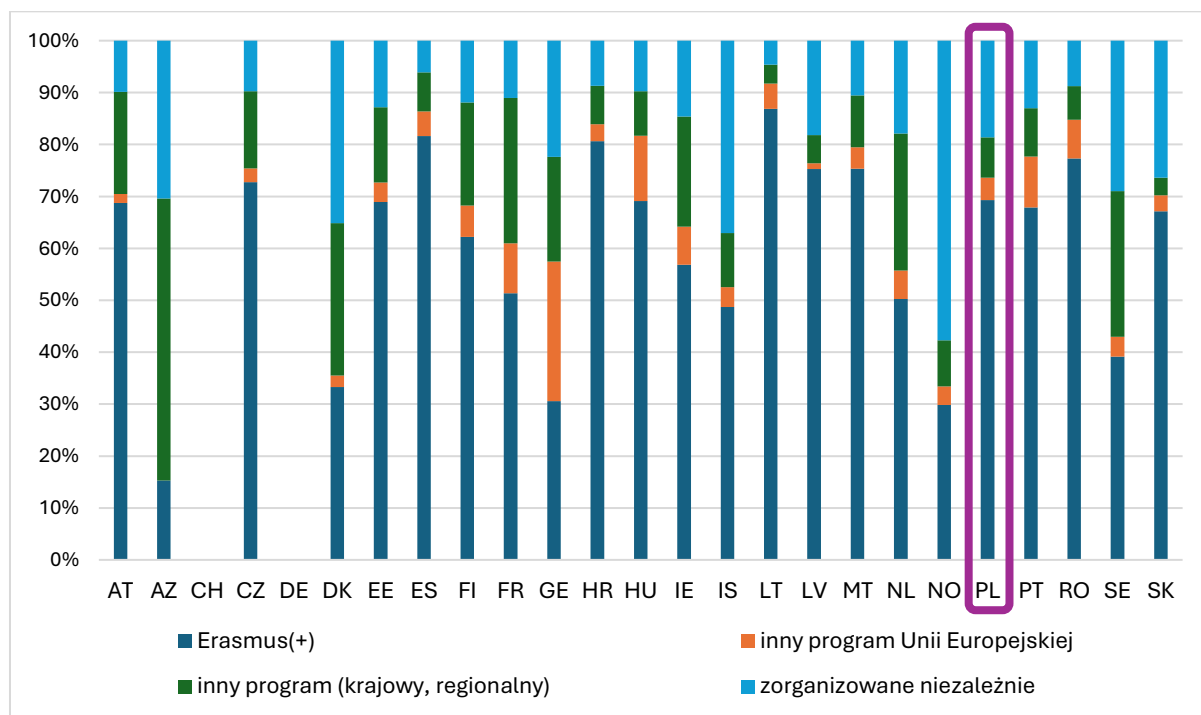
Jeśli chodzi o samą mobilność węgierskich studentów w celu podjęcia studiów za granicą, w porównaniu do siódmej fali badania odsetek ten wzrósł o 1 p.p., natomiast względem szóstej edycji nastąpił spadek o 1 p.p. Szczególnie widoczny jest natomiast wzrost udziału studentów podejmujących tzw. „inne działania” związane ze studiami za granicą – względem siódmej fali wzrost wyniósł 9 p.p., a w porównaniu do szóstej edycji – 7 p.p.

8.2 Programy, w ramach których polscy studenci wyjeżdżają za granicę

Jak wskazano wcześniej, największym programem mobilności studentów w obszarze edukacyjnym jest unijny program Erasmus+. Średnio w jego ramach realizowanych było 60 proc. wszystkich wyjazdów. Najwyższy udział odnotowano na Litwie (87 proc.), w Hiszpanii (82 proc.) oraz w Chorwacji (81 proc.). Natomiast najniższy – spośród państw członkowskich Unii Europejskiej – zaobserwowano w Szwecji (39 proc.) i Danii (33 proc.).

W Polsce program Erasmus+ stanowił 68 proc. wszystkich wyjazdów, co odpowiada poziomowi odnotowanemu na Węgrzech. Na Słowacji wartość ta była niższa o 2 p.p., natomiast w Czechach wyższa o 4 p.p.

Rysunek 50 Programy, w ramach których organizowane były studia zagraniczne – studenci, którzy studiowali czasowo za granicą państwa

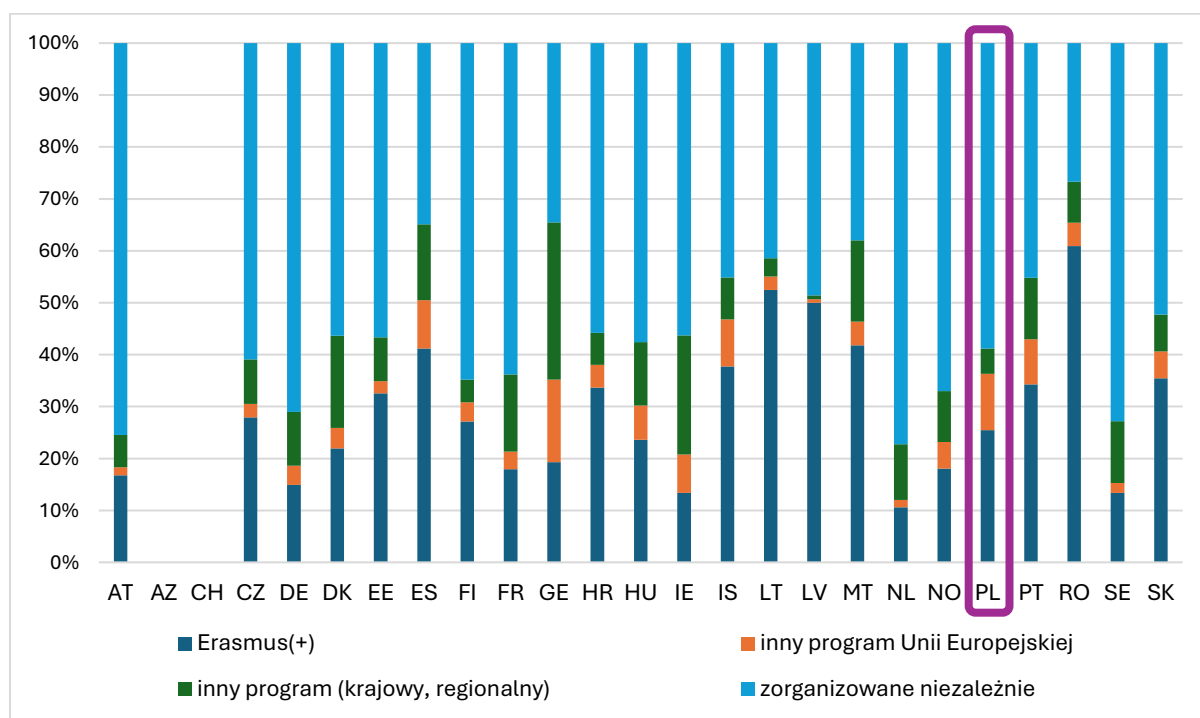

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów. Brak danych: Szwajcaria, Niemcy.

W przypadku praktyk większość studentów decyduje się na samodzielnie zorganizowane staże – średnio 55 proc. Z programu Erasmus+ korzysta 29 proc. studentów, natomiast 5 proc. bierze udział w praktykach realizowanych w ramach innych programów finansowanych przez Unię Europejską. Pozostałe 11 proc. korzysta z „innych” programów wspierających mobilność.

W Polsce samodzielnie organizowane staże stanowią 59 proc. wszystkich praktyk, co jest o 2 p.p. mniej niż w Czechach. Na Węgrzech odsetek ten wynosi 58 proc., natomiast na Słowacji – 52 proc. W porównaniu z VII edycją badania zaszyły istotne zmiany. Średnia dla wszystkich krajów wynosiła wówczas 64 proc., a w Polsce aż 86 proc. wyjazdów było organizowanych przy wsparciu programu Erasmus+. W VIII edycji nastąpił jednak spadek o 18 p.p. Na Węgrzech spadek ten wyniósł 7 p.p.

Rysunek 51 Programy, w ramach których organizowane były staże lub praktyki zagraniczne – studenci, którzy brali udział w stażu lub praktykach za granicą państwa

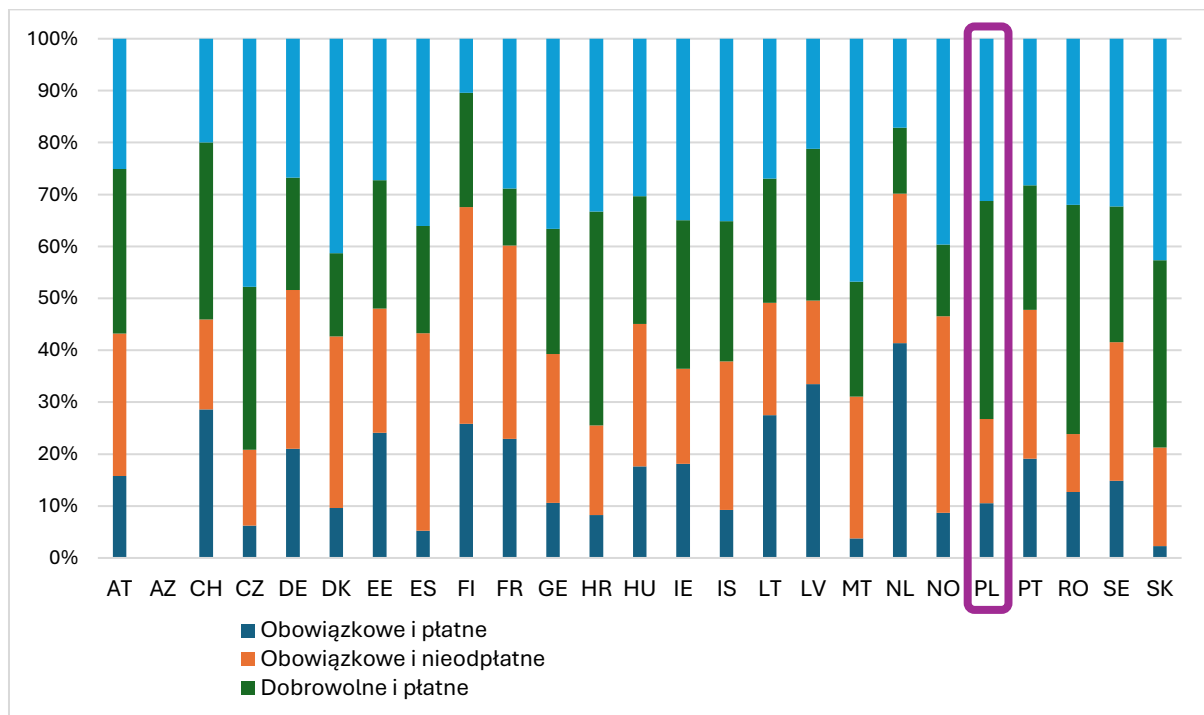
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów. Brak danych: Szwajcaria. Dla Azerbejdżanu: za mało przypadków.

Warto jeszcze wspomnieć, że praktyki i staże realizowane poza granicami podzielono na cztery kategorie. Obowiązkowe i płatne, obowiązkowe i nieodpłatne, dobrowolne i płatne oraz dobrowolne i nieodpłatne. Średnio 17 proc. studentów realizowało praktyki bądź staże obowiązkowe i płatne, 26 proc. obowiązkowe i nieodpłatne, taki sam odsetek realizował praktyki dobrowolne i płatne, a 31 proc. dobrowolne i nieodpłatne.

W Polsce dominującą formą praktyk i staży zagranicznych są te dobrowolne i płatne, które stanowią 42 proc. wszystkich realizowanych praktyk. Jest to jedna z najwyższych wartości spośród wszystkich badanych państw – wyższy odsetek odnotowano jedynie w Rumunii (44 proc.). Natomiast na Węgrzech (30 proc.), Słowacji (43 proc.) i w Czechach (48 proc.) przeważają staże i praktyki dobrowolne, ale nieodpłatne.

Rysunek 52 Charakter staży lub praktyk zagranicznych – studenci, którzy brali udział w stażu lub praktykach za granicą państwa

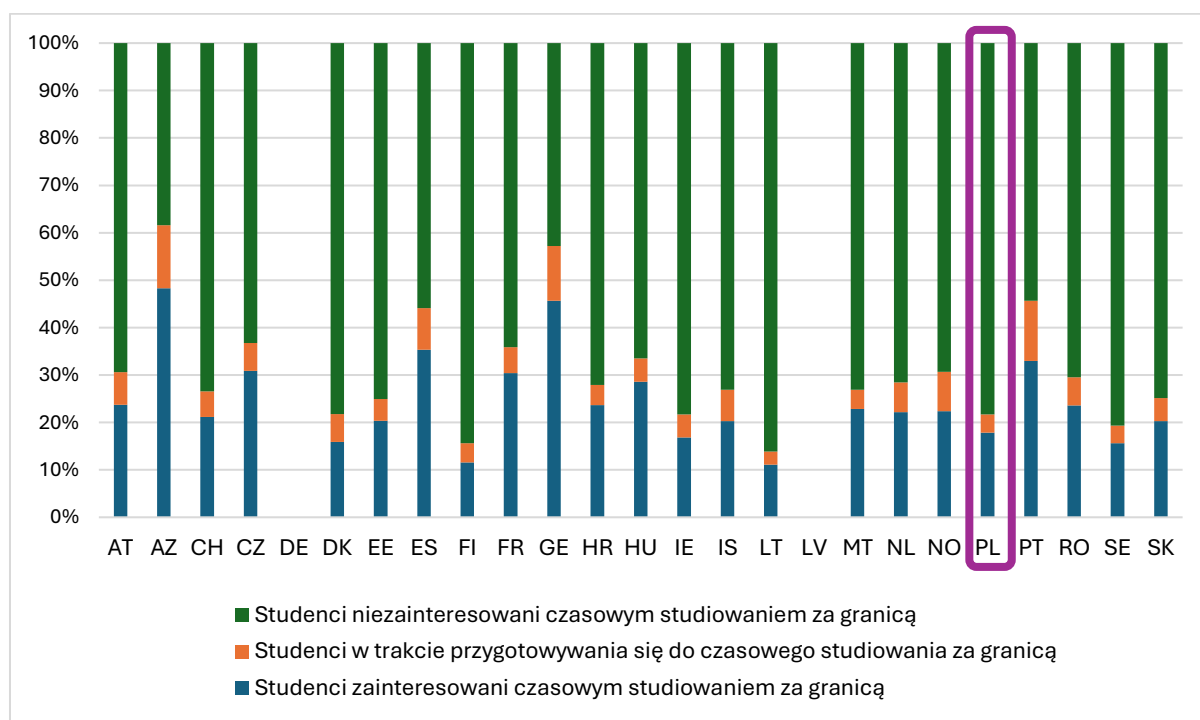

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów. Dla Azerbejdżanu: za mało przypadków.

8.3 Zamiar/brak zamiaru odbycia części studiów za granicą

To, co charakteryzuje sytuację w Polsce, to bardzo niski odsetek studentów, którzy podejmują studia za granicą. Ponadto według badania EUROSTUDENT VIII w Polsce zaledwie 18 proc. studentów, którzy nie posiadali dotychczas doświadczeń w studiowaniu lub praktykach zagranicznych, wyraża chęć studiowania za granicą. Kolejnych 4 proc. jest w trakcie przygotowywania się do podjęcia takich studiów. Większość jednak (78 proc.) nie wyraża takiej intencji. W pozostałych państwach Grupy Wyszehradzkiej występuje większe zainteresowanie studiowaniem za granicą – na Słowacji – 20 proc., na Węgrzech 29 proc., a w Czechach – 31 proc.

Rysunek 53 Zamiar studentów studiowania czasowo za granicą – studenci bez doświadczenia w czasowym studiowaniu za granicą

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów. Brak danych dla: Niemiec, Łotwy.

8.4 Czynniki ograniczające międzynarodową mobilność studentów

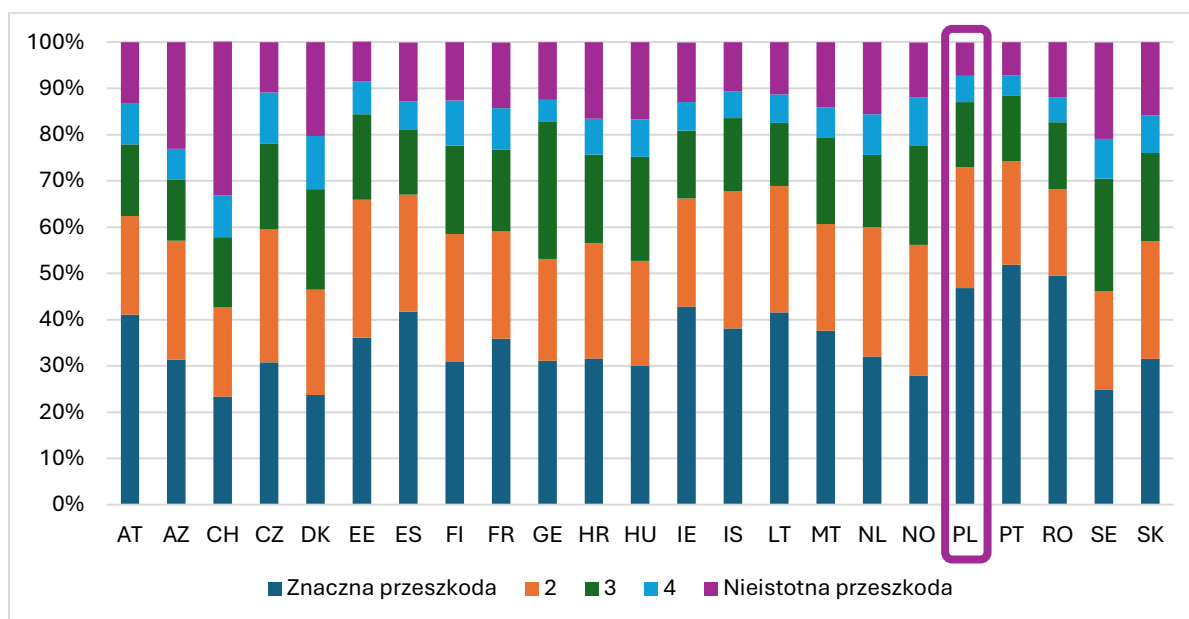
Jak już powyżej wspomniano, aż 78 proc. studentów w Polsce nie planuje podjęcia studiów za granicą. Doświadczenia studiowania za granicą posiadało jedynie 2 proc. studentów biorących udział w VIII fali badania, najmniej spośród państw Unii Europejskiej. Dlaczego brakuje zainteresowania studiami zagranicznymi wśród polskich studentów? Jakie czynniki o tym decydują? By spróbować znaleźć odpowiedź na to pytanie wydzielono cztery główne kategorie czynników: bariery indywidualne, administracyjne, finansowe i te związane bezpośrednio ze studiowaniem. Stopień istotności danego zagadnienia był oceniany przez badanych na skali Likerta, gdzie respondent deklarował, czy dany czynnik jest dla niego znaczną przeszkodą czy też nieistotną.

8.4.1 Bariery finansowe

Bariery finansowe wskazywane są najczęściej jako przeszkoda uniemożliwiająca podjęcie studiów za granicą. Obawa przed dodatkowym obciążeniem finansowym wskazywana jest przez 60 proc. ogółu studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII. W Polsce odsetek ten sięga aż 73 proc. i jest istotnie wyższy od wartości notowanych w Czechach (60 proc.), na Słowacji (57 proc.) i na Węgrzech (53 proc.).

W porównaniu do fali VII (dokonanie takiego porównania możliwe jest tylko dla Polski i Węgier), obawy związane z dodatkowym obciążeniem finansowym w Polsce nie zmieniły się, natomiast na Węgrzech zmalały o 2 p.p. Natomiast w porównaniu do VI fali – w Polsce obawy zmalały o 2 p.p., w Czechach o 4 p.p., na Węgrzech natomiast aż o 16 p.p., a na Słowacji o 10 p.p.

Rysunek 54 Przeszkody w studiowaniu za granicą – obciążenie finansowe

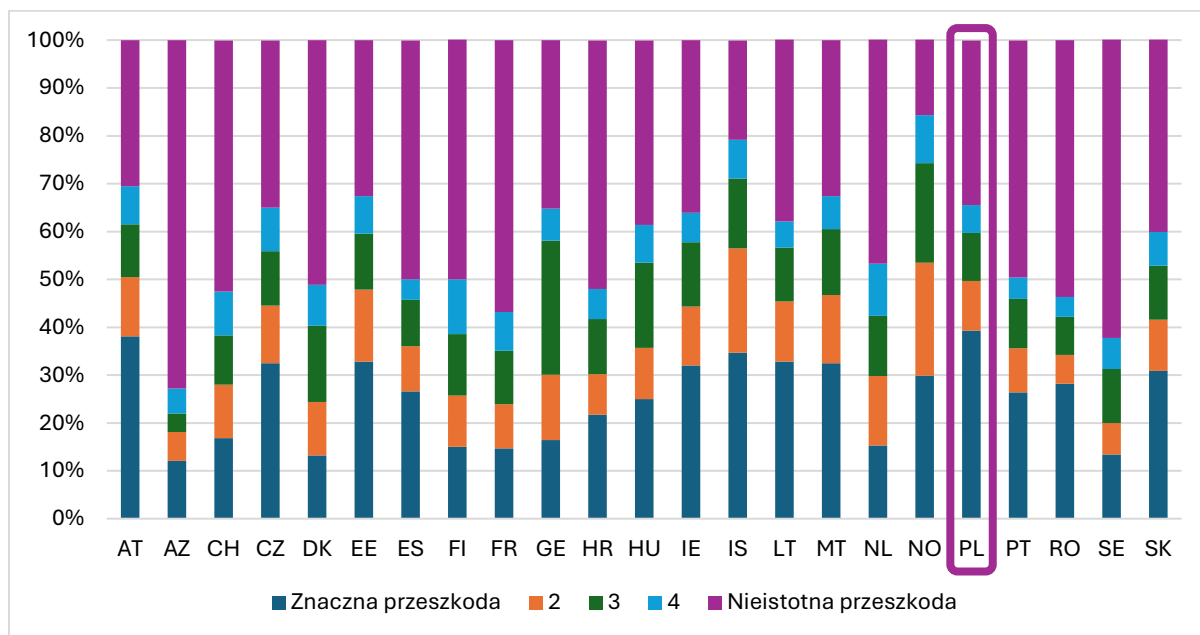

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Drugim czynnikiem w grupie barier finansowych jest obawa o utratę pracy zarobkowej. Deklarowało ją średnio 37 proc. ogółu studentów. W Polsce odsetek ten jest wyższy i wynosi 49 proc., co stanowi jedną z najwyższych wartości wśród badanych krajów. Podobnie wysoki poziom niepewności odnotowano w Czechach (45 proc.) oraz na Słowacji (42 proc.). Na Węgrzech obawy taki wyraża 36 proc. studentów.

W porównaniu do VII edycji badania, sytuacja w Polsce pozostała niemal niezmienna, notując jedynie minimalny spadek o 1 p.p. Na Węgrzech odsetek studentów obawiających się utraty pracy zmniejszył się o 6 p.p. W zestawieniu z VI falą badania, w Polsce odnotowano wzrost o 6 p.p., a na Słowacji o 9 p.p. Natomiast w Czechach obawy zmniejszyły się o 4 p.p., a na Węgrzech spadły o 7 p.p.

Rysunek 55 Przeszkody w studiowaniu za granicą – utrata źródła utrzymania

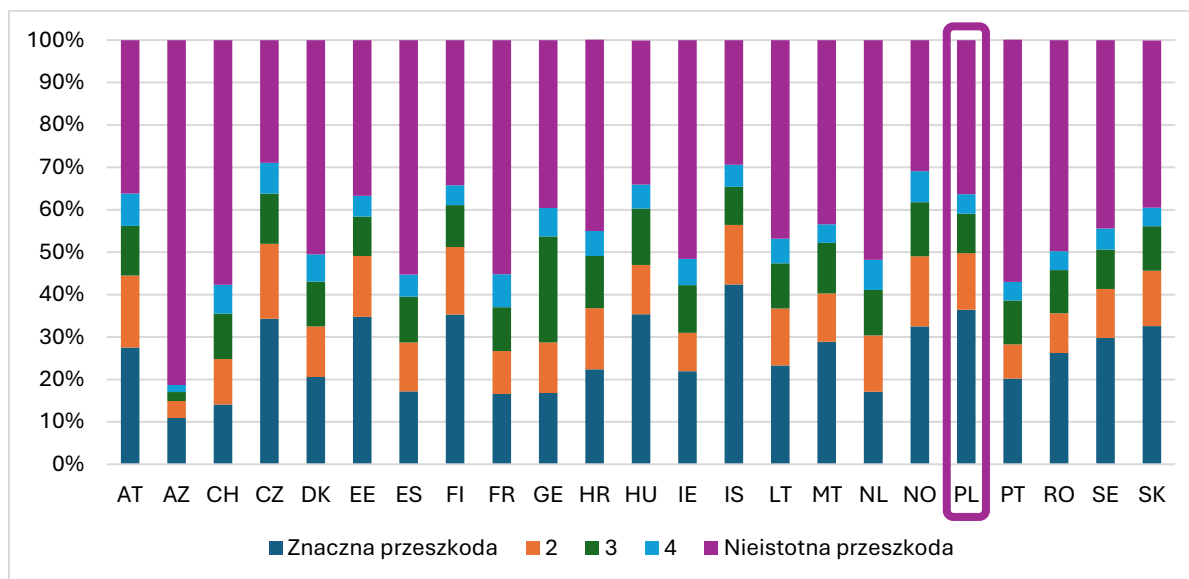
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

8.4.2 Bariery indywidualne

Rozłąka z rodziną, partnerem czy dziećmi to bariera wskazywana przez 38 proc. ogółu badanych. Najwyższa wartość notowana jest w Czechach (52 proc.), w Polsce wynosi natomiast 49 proc., na Węgrzech 47 proc., a na Słowacji 46 proc.

Względem VII fali badania w Polsce odsetek podnoszących tę barierę wzrósł o 1 p.p., na Węgrzech o 3 p.p., a w Czechach o 9 p.p. Natomiast względem VI fali odsetek wyrażających obawy związane z rozłąką w Czechach i na Węgrzech zmalał o 10 p.p., na Słowacji o 12 p.p., a w Polsce o 13 p.p.

Rysunek 56 Przeszkody w studiowaniu za granicą – konieczność rozłąki z bliskimi

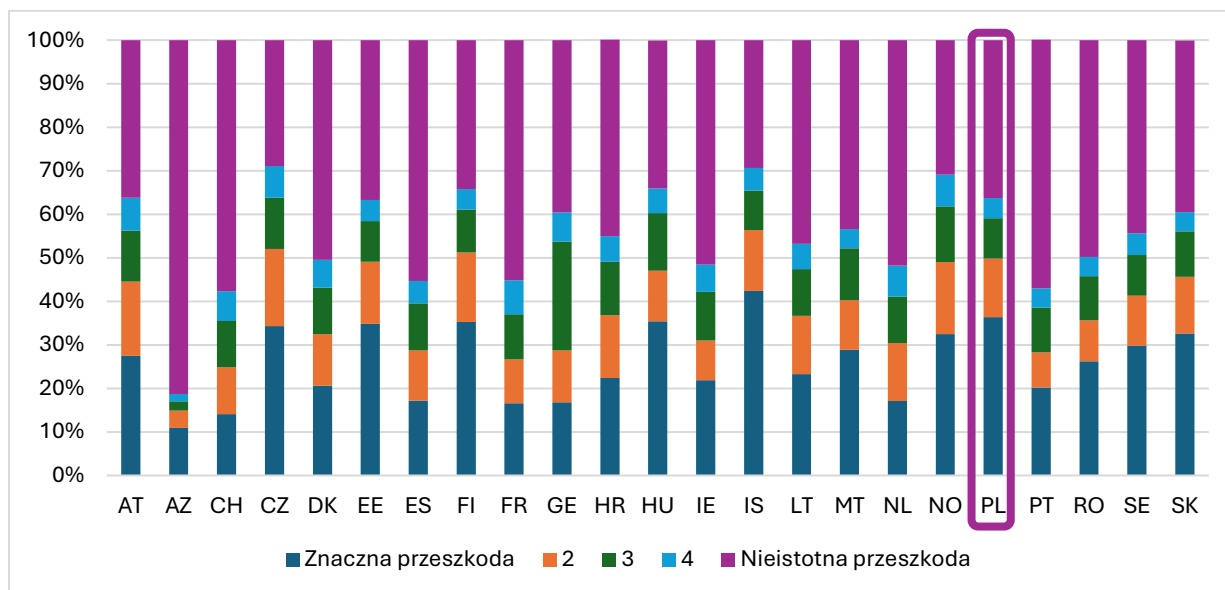

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Brak motywacji jako bariera wskazywany był średnio przez 31 proc. wszystkich badanych studentów. Spośród państw regionu bariera ta najczęściej wskazywana była przez Czechów (41 proc.), następnie Słowaków (38 proc.) i Polaków (37 proc.). Najrzadziej tę barierę wskazywali studenci z Węgier – 27 proc.

Względem VII fali odsetek uważających brak motywacji za istotną barierę na Węgrzech spadł o 4 p.p., a w Polsce wzrósł o 5 p.p. Natomiast względem VI edycji badania EUROSTUDENT w Czechach odsetek ten wzrósł o 1 p.p., a na Słowacji o 4 p.p. Z kolei na Węgrzech zmalał o 5 p.p., a w Polsce o 10 p.p.

Rysunek 57 Przeszkody w studiowaniu za granicą – brak motywacji

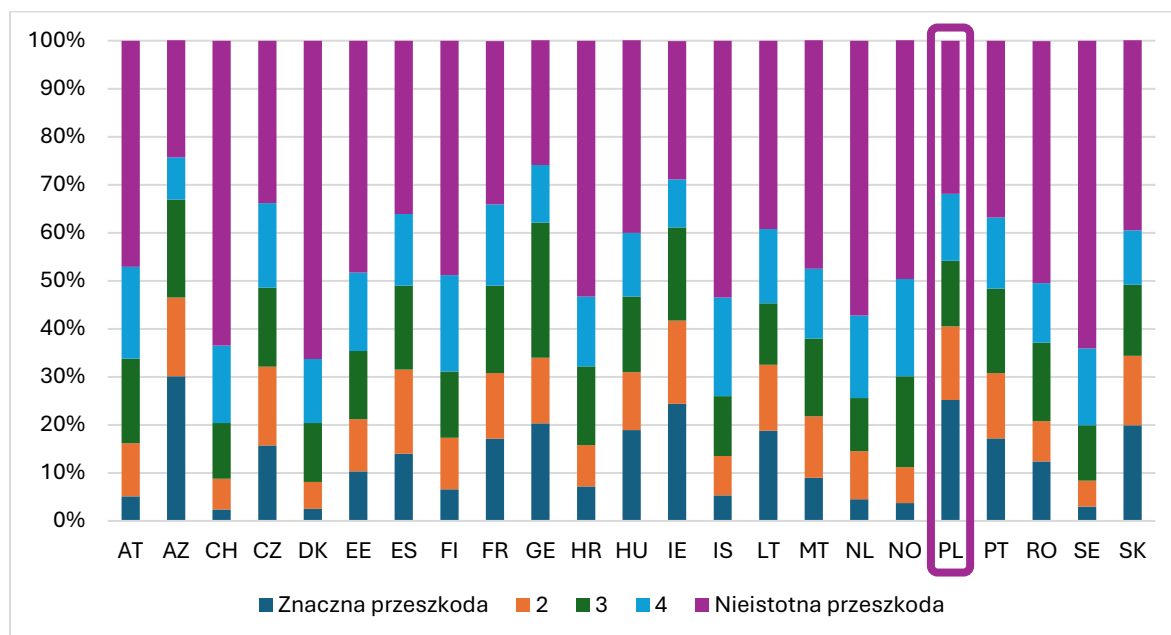

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Niewystarczająca znajomość języka obcego to bariera wskazywana średnio przez 24 proc. studentów. W Polsce odsetek ten jest wyższy i wyniósł w VIII edycji aż 40 proc. Wartość ta pozostaje także najwyższą wśród państw naszego regionu. Na Słowacji wynosi 34 proc., w Czechach 32 proc., a na Węgrzech 31 proc.

W porównaniu do siódmej fali, na Węgrzech odsetek wskazujących barierę językową zmalał o 5 p.p., tymczasem w Polsce wzrósł o 2 p.p. Natomiast w porównaniu do szóstej fali w Polsce tyle samo osób wskazuje niewystarczającą znajomość języka obcego jako przeszkodę w studiowaniu za granicą, na Węgrzech odsetek ten jednak zmalał o 7 p.p., na Słowacji o 7 p.p., a w Czechach o 9 p.p.

Rysunek 58 Przeszkody w studiowaniu za granicą – niewystarczająca znajomość języka obcego

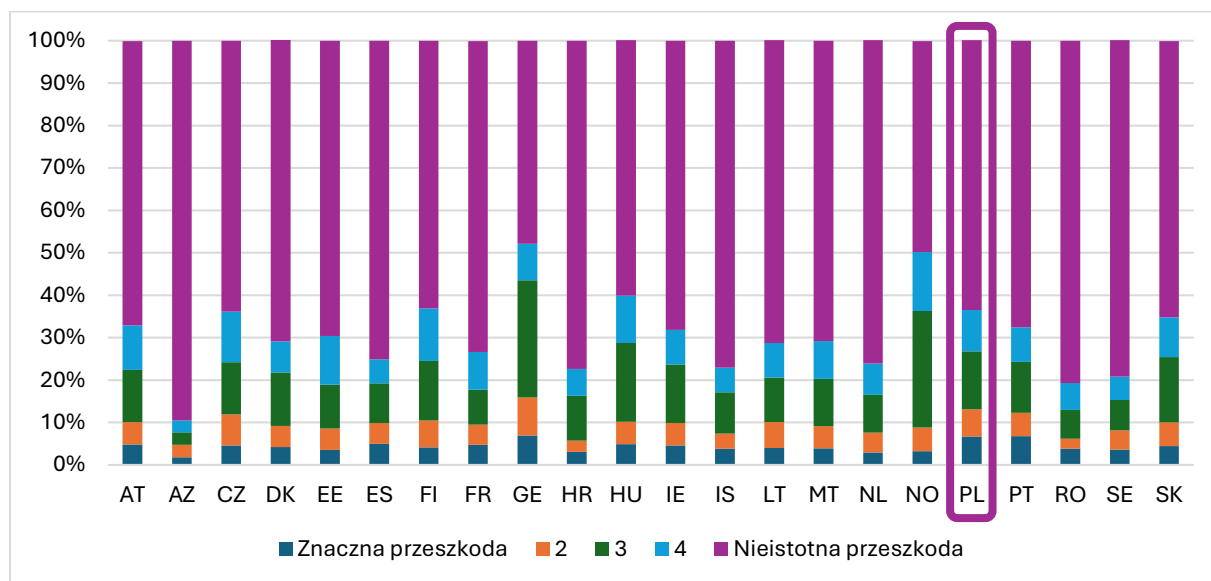
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Problemy zdrowotne bądź związane z niepełnosprawnością, jako czynnik ograniczający mobilność międzynarodową w obszarze studiowania, wskazywało przeciętnie 9 proc. studentów w Europie. W Polsce odsetek ten sięga 13 proc., w Czechach 12 proc., a na Węgrzech i Słowacji – po 10 proc.

Względem VII edycji badania wartości w Czechach i w Polsce nie zmieniły się zasadniczo, jednakże w porównaniu do VI edycji odsetek wskazujących problemy ze zdrowiem zmalał na Węgrzech o 7 p.p., w Polsce o 1 p.p., w Czechach wzrósł o 3 p.p., a na Słowacji o 2 p.p.

Rysunek 59 Przeszkody w studiowaniu za granicą – niepełnosprawność i problemy zdrowotne

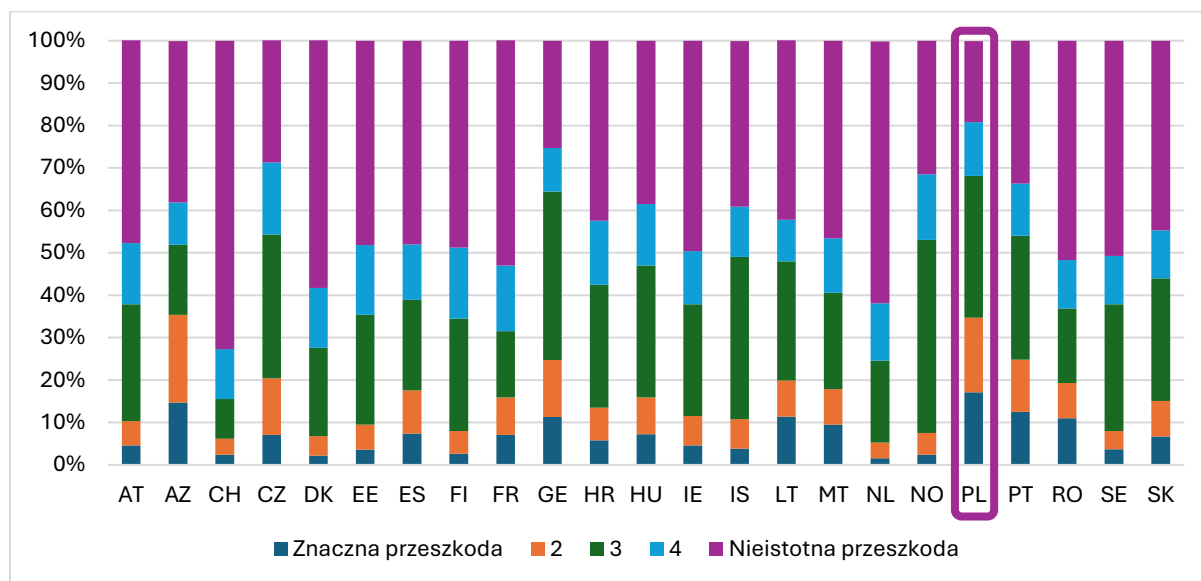
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

8.4.3 Bariery administracyjne

Ograniczona liczba miejsc w programach mobilności międzynarodowej to bariera wskazywana średnio przez 16 proc. ogółu studentów badanych w VIII edycji. Co ciekawe bariera ta wskazywana była częściej przez osoby, które byłyby gotowe na podjęcie studiów za granicą (21 proc.). W Polsce odsetek ten jest o wiele wyższy, sięga bowiem 35 proc. w grupie osób nieplanujących studiowania za granicą. W Czechach jest to 20 proc., na Węgrzech 16 proc., a na Słowacji 15 proc.

Względem VII fali badania na Węgrzech odsetek ten zmalał o 6 p.p., a w Polsce o 1 p.p. Natomiast względem VI edycji, w Polsce odsetek wskazujących na ograniczoną liczbę miejsc w programach mobilności międzynarodowej zmalał o 12 p.p., na Słowacji o 10 p.p., na Węgrzech o 5 p.p., natomiast w Czechach pozostał bez zmian.

Rysunek 60 Przeszkody w studiowaniu za granicą – ograniczona liczba miejsc w programach mobilności

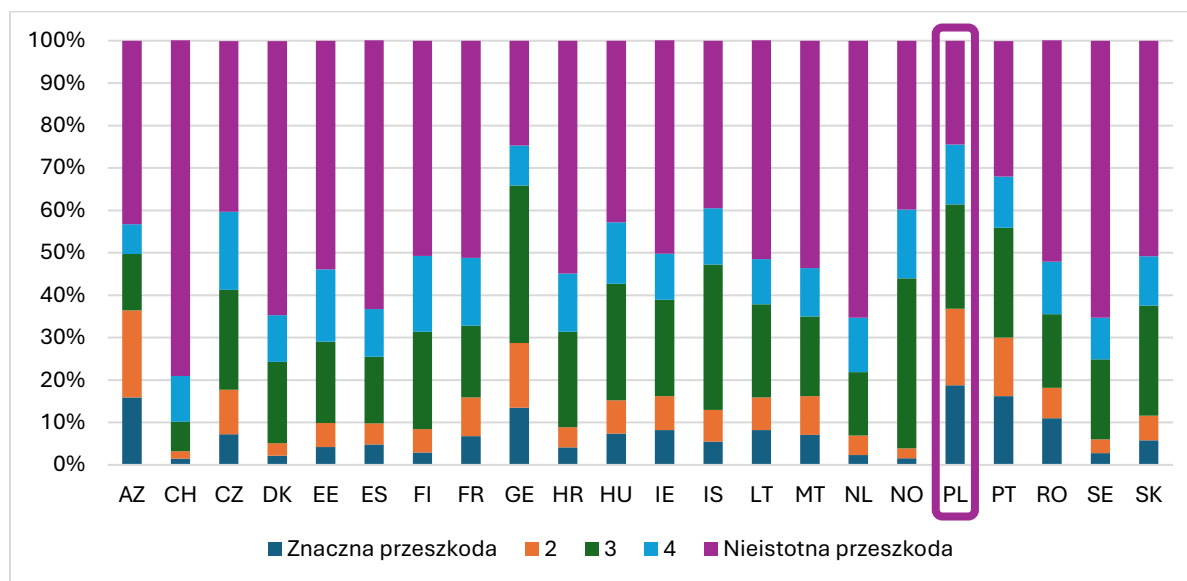

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Na trudności związane z formalnościami wjazdowymi (np. wiza) jako czynnik ograniczający mobilność międzynarodową wskazywało średnio 15 proc. studentów biorących udział w VIII fali badania. W Polsce wartość ta była zdecydowanie najwyższa – wynosiła bowiem 37 proc. W Czechach 19 proc., na Węgrzech 15 proc., a na Słowacji 12 proc.

Względem VII fali wartość notowana w Polsce i na Węgrzech wzrosła o 2 p.p. Natomiast względem VI fali w Polsce odsetek wskazujących na barierę związaną z formalnościami wjazdowymi zmalał o punkt procentowy, na Węgrzech o 5 p.p., na Słowacji o 6 p.p. Natomiast w Czechach wzrósł o 5 p.p.

Rysunek 61 Przeszkody w studiowaniu za granicą – problemy z formalnościami wjazdowymi

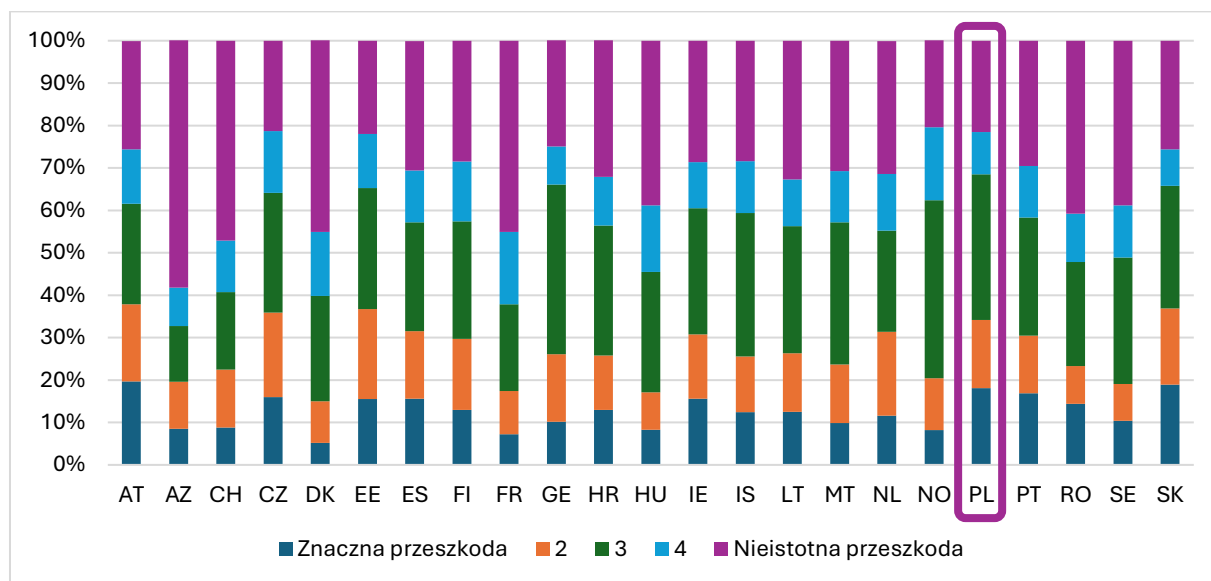
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

8.4.4 Bariery związane bezpośrednio ze studiowaniem

Studiowanie poza granicami kraju jest uznawane za nieopłacalne z punktu widzenia studiów na uczelni macierzystej przez średnio 27 proc. studentów. W państwach Grupy Wyszehradzkiej wartości te są jednak wyższe niż średnia. Na Słowacji barierę tę wskazuje 37 proc. studentów, w Czechach – 36 proc., a w Polsce – 34 proc. Wyjątkiem są Węgry, gdzie tylko 17 proc. studentów postrzega studiowanie za granicą jako nieopłacalne.

Porównując te dane z wynikami VII edycji badania, widać, że na Węgrzech odsetek studentów wskazujących na tę barierę wzrósł o 2 p.p., natomiast w Polsce zmalał o 2 p.p. W porównaniu do VI edycji odsetek ten w Czechach pozostał bez zmian, na Słowacji wzrósł o 5 p.p., w Polsce o 1 p.p., natomiast na Węgrzech zmalał aż o 6 p.p.

Rysunek 62 Przeszkody w studiowaniu za granicą – nieopłacalne z punktu widzenia studiów na uczelni macierzystej

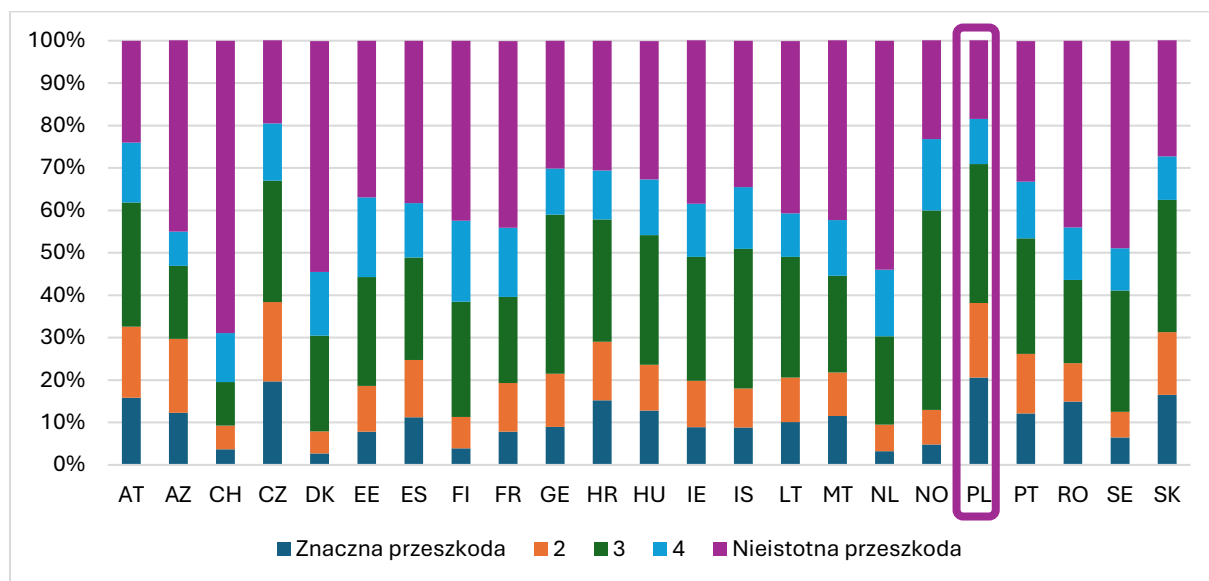

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Z kolei na trudności z uwzględnieniem efektów studiowania za granicą w uczelni macierzystej, jako barierę studiowania poza granicami państwa, wskazywało średnio 22 proc. studentów. W Czechach i w Polsce istotnie więcej – po 39 proc. Na Słowacji wskaźnik ten wynosi 32 proc., a na Węgrzech 24 proc.

Porównując te wartości do VII edycji, na Węgrzech wskaźnik zmalał o 4 p.p., natomiast w Polsce pozostał bez zmian. Z kolei porównując te dane z tymi pozyskanymi w trakcie VI fali wartość notowana w Czechach zmalała o 2 p.p., w Polsce o 3 p.p., na Słowacji o 4 p.p., a na Węgrzech o 5 p.p.

Rysunek 63 Przeszkody w studiowaniu za granicą – uwzględnianie zagranicznych wyników w uczelni macierzystej

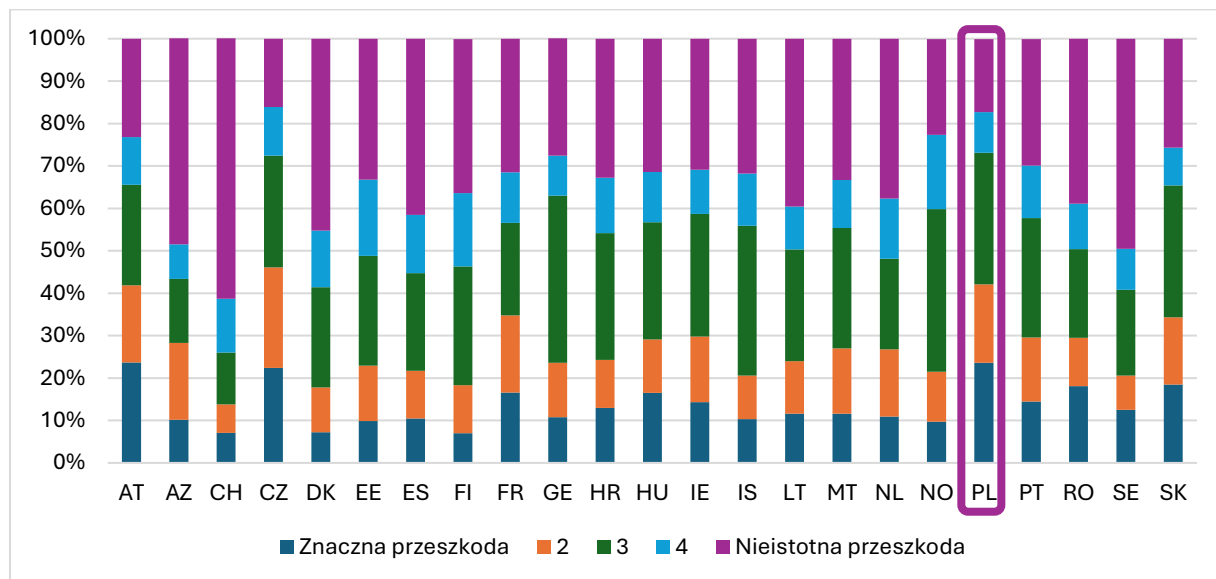

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

Trudności z włączeniem studiów za granicą w program studiów w uczelni macierzystej jako barierę mobilności międzynarodowej, wskazywało średnio 27 proc. studentów biorących udział w badaniu EUROSTUDENT VIII. W Czechach wartość ta wynosi 46 proc., w Polsce 43 proc., na Słowacji 35 proc., a na Węgrzech 29 proc.

Względem VII fali badania wskaźnik ten wzrósł w Polsce o 1 p.p., natomiast na Węgrzech zmalał o 11 p.p. Odnosząc dane powzięte w VIII i VI fali badania wskazać można, że odsetek wskazujących na barierę związaną z trudnością włączenia studiów za granicą w program studiów na uczelni macierzystej, zmalał na Węgrzech o 24 p.p., w Polsce o 10 p.p., na Słowacji o 5 p.p., w Czechach wzrósł o punkt procentowy.

Rysunek 64 Przeszkody w studiowaniu za granicą – włączanie zagranicznych studiów w program uczelni macierzystej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

8.5 Czynniki sprzyjające międzynarodowej mobilności

Na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII, istnieje możliwość określenia czynników socjodemograficznych sprzyjających możliwości korzystania przez studenta z mobilności międzynarodowej (wszystkich typów: zarówno studiowanie poza granicami, jak i odbywanie stażu/praktyk poza granicami, jak i inne działania związane ze studiami za granicą).

W przypadku polskich studentów, podobnie jak przeciętnie²⁰, na doświadczenia mobilności nie ma wpływu płeć – większość kobiet i mężczyzn studiujących w Polsce nie posiadało żadnych doświadczeń związanych ze studiowaniem czy odbywaniem praktyk/stażu poza granicami kraju.

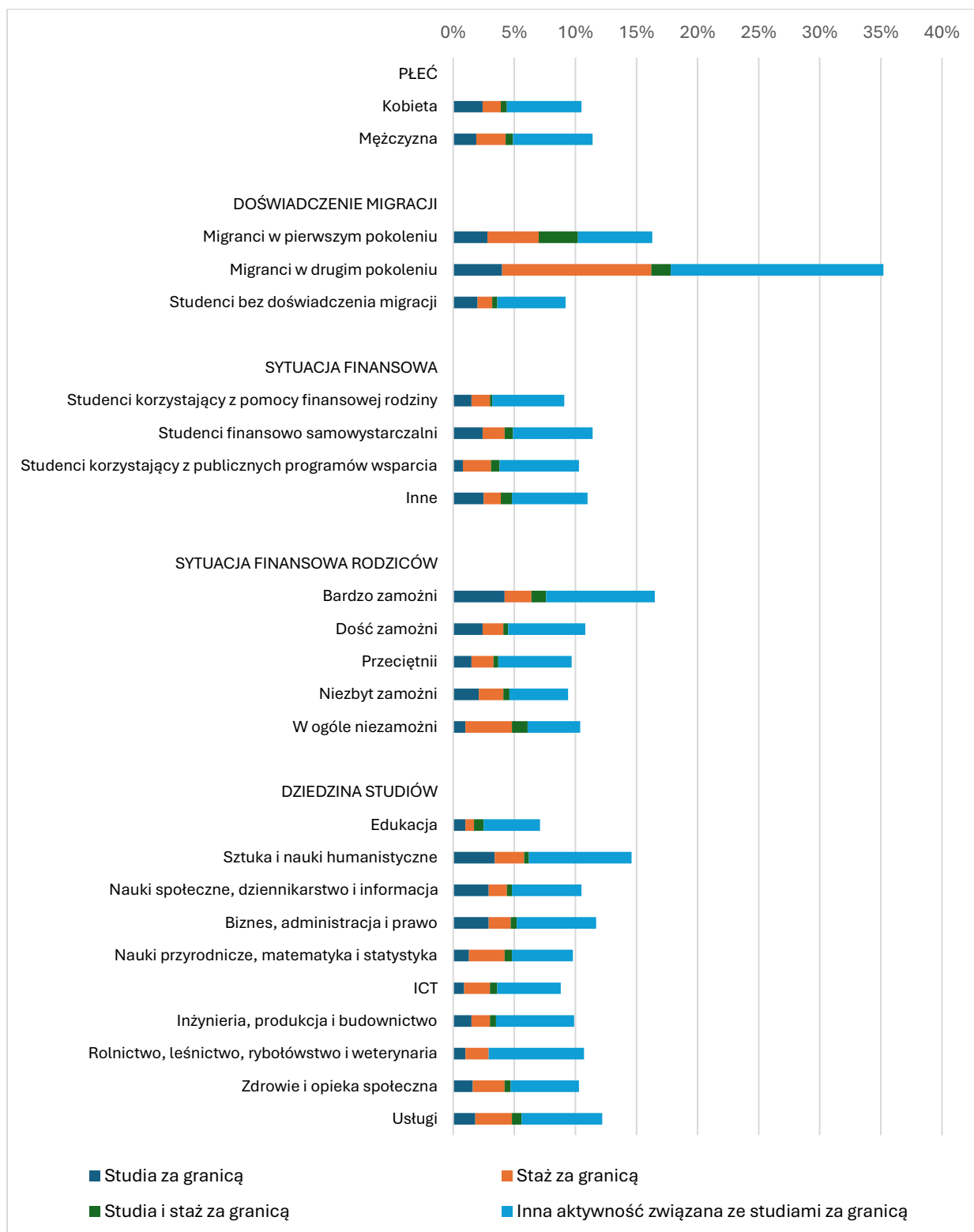
Również główne źródło utrzymania nie ma istotnego wpływu na doświadczenia polskich studentów w zakresie mobilności edukacyjnej.

²⁰ Dane dla populacji przedstawiono w raporcie pt. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024.

Czynnikiem sprzyjającym takiej mobilności w Polsce jest natomiast zamożność rodziców. W naturalny sposób przekłada się ona na poziom życia studenta i jego możliwości. Odsetek studentów podejmujących studia za granicą, a oceniających sytuację rodziców jako „bardzo dobrą”, wynosi 4 proc., a jako bardzo złą – 1 proc. Im wyższa jest ocena zamożności rodziców, tym wyższy jest odsetek studentów podejmujących „inne działania związane ze studiami za granicą”. Z kolei studenci oceniający sytuację finansową swoich rodziców jako słabą („w ogóle nie zamożni”), częściej uczestniczyli za granicą w stażach lub praktykach (4 proc. wobec 2 proc. w pozostałych kategoriach).

Na podejmowanie studiów za granicą wpływ ma także studiowany kierunek. Najwyższe wartości notowane są w przypadku studiów związanych z naukami humanistycznymi i sztuką, naukami społecznymi, dziennikarstwem i informacją oraz biznesem, administracją i prawem (po 3 proc.). Praktyki lub staże za granicą nieco częściej odbywali natomiast studenci kierunków ścisłych tj. nauk przyrodniczych, matematyki i statystyki, kierunków związanych ze zdrowiem i opieką społeczną, a także szeroko pojętymi usługami (po 3 proc.).

Rysunek 65 Rodzaje doświadczeń studentów w zakresie mobilności międzynarodowej według cech studentów – dane dla Polski w ramach badania EUROSTUDENT VIII

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badania EUROSTUDENT VIII. Temat J: Międzynarodowa mobilność studentów

9 Spis rysunków

Rysunek 1 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na wiek	12
Rysunek 2 Średni wiek rozpoczęcia studiów w państwach EUROSTUDENT VIII	13
Rysunek 3 Odsetek uczniów rozpoczynających studia niezwłocznie po ukończeniu szkoły średniej	14
Rysunek 4 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na płeć	16
Rysunek 5 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na posiadanie dzieci	18
Rysunek 6 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na pochodzenie	20
Rysunek 7 Najpopularniejsze kierunki studiów w Polsce	21
Rysunek 8 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na rodzaj studiów	24
Rysunek 9 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na tryb studiów	26
Rysunek 10 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na najwyższy osiągnięty poziom wykształcenia jednego z rodziców – ujęcie zbiorcze.....	28
Rysunek 11 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na osiągnięcia edukacyjne rodziców	29
Rysunek 12 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną ocenę statusu materialnego rodziców	32
Rysunek 13 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na podjęcie płatnej pracy przed rozpoczęciem studiów.....	34
Rysunek 14 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną identyfikację jako studenta lub pracownika.....	36
Rysunek 15 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na zatrudnienie w trakcie obecnego roku akademickiego.....	37
Rysunek 16 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję żeby zdobyć doświadczenie na rynku pracy	40

Rysunek 17 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, żeby pokryć swoje koszty utrzymania	41
Rysunek 18 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, aby było mnie stać na studiowanie.	42
Rysunek 19 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na motywację do pracy – pracuję, ponieważ muszę finansowo wspierać innych.....	43
Rysunek 20 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na źródła dochodów	44
Rysunek 21 Miesięczny dochód studentów z państw EUROSTUDENT VIII – parytet siły nabywczej (PPP).....	46
Rysunek 22 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na subiektywną ocenę sytuacji finansowej.....	49
Rysunek 23 Niezdolność studentów do pokrycia nieoczekiwanego, wymaganego, dużego wydatku ze względu na zależność od źródła dochodu	51
Rysunek 24 Kształtowanie się miesięcznych wydatków studentów ogółem oraz inflacja	54
Rysunek 25 Struktura wydatków studentów państw EUROSTUDENT VIII	55
Rysunek 26 Koszty zakwaterowania, wyżywienia i transportu – studenci nie mieszkający z rodzicami	57
Rysunek 27 Koszty zakwaterowania według formy zakwaterowania – studenci nie mieszkający z rodzicami (średnia, parytet siły nabywczej – PPP)	58
Rysunek 28 Nadmierne obciążenie kosztami zakwaterowania ze względu na zależność od źródła dochodu	59
Rysunek 29 Nadmierne obciążenie kosztami zakwaterowania ze względu na formę zakwaterowania – studenci nie mieszkający z rodzicami	61
Rysunek 30 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na opłatę czesnego na rzecz instytucji szkolnictwa wyższego.....	62
Rysunek 31 Studenci płacący czesne według rodzaju uczelni	63
Rysunek 32 Studenci płacący czesne według kierunku studiów.....	64
Rysunek 33 Wysokość czesnego wnoszonego do uczelni i udział studentów płacących czesne.....	65

Rysunek 34 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania	67
Rysunek 35 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli niższe wykształcenie (ISCED 0-2) ...	72
Rysunek 36 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli średnie wykształcenie (ISCED 3-4) .	73
Rysunek 37 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których rodzice mieli wyższe wykształcenie (ISCED 6-8)..	74
Rysunek 38 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny od rodziny	77
Rysunek 39 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny jest od pracy własnej	78
Rysunek 40 Struktura studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na warunki zakwaterowania – studenci, których dochód jest zależny jest od wsparcia państwa	79
Rysunek 41 Rozkład czasu studentów (w godzinach w tygodniu - średnia)	82
Rysunek 42 Rozkład czasu studentów studiów stacjonarnych (w godzinach w tygodniu - średnia)	85
Rysunek 43 Rozkład czasu studentów studiów niestacjonarnych (w godzinach w tygodniu - średnia)	87
Rysunek 44 Względny budżet czasu (czas nauki i całkowity budżet c godzczasu) pracujących studentów - uśredniony udział godzin spędzonych przez „pracowników” w stosunku do godzin spędzonych przez „studentów” (w proc.).	89
Rysunek 45 Związek pracy podejmowanej w trakcie studiów z dziedziną studiów	90
Rysunek 46 Zadowolenie studentów z czasu spędzonego na uczelni.....	93
Rysunek 47 Zadowolenie studentów z czasu poświęcanego na samodzielną naukę....	94
Rysunek 48 Zadowolenie studentów z czasu poświęcanego na pracę płatną	95
Rysunek 49 Odsetek studentów państw EUROSTUDENT VIII ze względu na rodzaj doświadczeń związanych z mobilnością międzynarodową	99
Rysunek 50 Programy, w ramach których organizowane były studia zagraniczne – studenci, którzy studiowali czasowo za granicą państwa	103

Rysunek 51 Programy, w ramach których organizowane były staże lub praktyki zagraniczne – studenci, którzy brali udział w stażu lub praktykach za granicą państwa	104
Rysunek 52 Charakter staży lub praktyk zagranicznych – studenci, którzy brali udział w stażu lub praktykach za granicą państwa	105
Rysunek 53 Zamiar studentów studiowania czasowo za granicą – studenci bez doświadczenia w czasowym studiowaniu za granicą	106
Rysunek 54 Przeszkody w studiowaniu za granicą – obciążenie finansowe	108
Rysunek 55 Przeszkody w studiowaniu za granicą – utrata źródła utrzymania.....	109
Rysunek 56 Przeszkody w studiowaniu za granicą – konieczność rozłąki z bliskimi	110
Rysunek 57 Przeszkody w studiowaniu za granicą – brak motywacji	111
Rysunek 58 Przeszkody w studiowaniu za granicą – niewystarczająca znajomość języka obcego	112
Rysunek 59 Przeszkody w studiowaniu za granicą – niepełnosprawność i problemy zdrowotne	113
Rysunek 60 Przeszkody w studiowaniu za granicą – ograniczona liczba miejsc w programach mobilności.....	114
Rysunek 61 Przeszkody w studiowaniu za granicą – problemy z formalnościami wjazdowymi	115
Rysunek 62 Przeszkody w studiowaniu za granicą – nieoptyczne z punktu widzenia studiów na uczelni macierzystej	116
Rysunek 63 Przeszkody w studiowaniu za granicą – uwzględnianie zagranicznych wyników w uczelni macierzystej	117
Rysunek 64 Przeszkody w studiowaniu za granicą – włączanie zagranicznych studiów w program uczelni macierzystej.....	118
Rysunek 65 Rodzaje doświadczeń studentów w zakresie mobilności międzynarodowej według cech studentów – dane dla Polski w ramach badania EUROSTUDENT VIII	120

10 Słownik pojęć stosowanych w raporcie

Bezpośrednie przejście (do szkoły wyższej) - następuje w sytuacji, w której student podejmuje studia (po raz pierwszy) w okresie do 24 miesiące po ukończeniu szkoły średniej. Przeciwnieństwem jest => **opóźnione przejście**

Budżet czasu w tygodniu – łączny czas spędzony na zajęciach związanych z nauką i pracą w ciągu typowego tygodnia studenta w danym semestrze.

Całkowity dochód studenta - środki finansowe pochodzące z trzech wyróżnionych przez badaczy źródeł: 1) dochodów z pracy zarobkowej, 2) wsparcia finansowego ze strony państwa => *patrz Inne stałe wsparcie studentów ze strony państwa*, 3) środków przekazywanych przez rodzinę bądź partnera studenta (zarówno finansowe [trafiające bezpośrednio do studenta], jak i rzeczowe) → patrz **wsparcie rzeczowe**

Czas poświęcony na naukę własną: Czas, który studenci przeznaczają na samodzielne przygotowanie do studiów, niezwiązane bezpośrednio z zajęciami dydaktycznymi. Obejmuje on czas niezbędny do odrabiania zadań domowych, czytanie tekstów naukowych, przyswajanie materiału oraz bezpłatne staże.

Doświadczenie zawodowe - pod terminem tym rozumiane jest zatrudnienie przez okres ciągły powyżej 1 roku (bez przerwy) i w wymiarze co najmniej 20 godzin tygodniowo. ***Patrz > Płatna praca przed rozpoczęciem studiów wyższych.***

Koszty związane ze studiami – w badaniu EUROSTUDENT VIII zostały one podzielone na trzy kategorie: a) czesne i opłaty, b) inne opłaty (incydentalne, np. za rejestrację), c) inne regularne koszty związane ze studiami (np. na wyjazdy terenowe, książki, kserowanie, korepetycje oraz składki na organizacje studenckie).

Inne działania związane ze studiami za granicą - Wszystkie rodzaje aktywności związanych z nauką za granicą, które odbywają się w trakcie studiów. Kategoria ta obejmuje: tymczasowy okres studiów za granicą, staż/praktyki zawodowe, kursy językowe, pobyty badawcze/wyprawy terenowe, szkoły letnie/zimowe oraz inne aktywności edukacyjne za granicą.

Inne stałe wsparcie studentów ze strony państwa: środki finansowe dedykowane i przekazywane studentom przez instytucje publiczne (państwowe), mające wesprzeć ich w pokrywaniu kosztów związanych z edukacją, np. stypendia, zapomogi.

Inne stałe koszty życia: wydatki, które są niezbędne do utrzymania się, takie jak zakupy odzieży, artykułów toaletowych, wyrobów tytoniowych, utrzymanie zwierząt, ubezpieczenia (z wyjątkiem ubezpieczenia zdrowotnego) lub alimenty.

Inne regularne koszty ponoszone w związku z nauką – np. wycieczki terenowe, książki, kserokopie, prywatne korepetycje czy składki na związki studenckie.

Intensywność studiów, intensywność nauki: wskaźnik, który pozwala podzielić studentów na trzy kategorie w zależności od czasu poświęconego na naukę (zarówno na uczelni, jak i samodzielnie) w typowym tygodniu. Wyróżnia się trzy poziomy intensywności nauki: 1) Niska intensywność studiów – studenci, którzy przeznaczają do 20 godzin tygodniowo na naukę (zarówno na uczelni, jak i samodzielnie), (2) Średnia intensywność – studenci poświęcający od 21 do 40 godzin na naukę (na uczelni i samodzielnie) w ciągu tygodnia, 3) Wysoka intensywność studiów – studenci, którzy przeznaczają powyżej 40 godzin tygodniowo na naukę (zarówno na uczelni, jak i samodzielnie).

ISCED: *The International Standard Classification of Education*. Narzędzie służące do kategoryzowania programów edukacyjnych poprzez przypisanie ich do odpowiednich poziomów edukacji (**ISCED 2011**), w oparciu o najwyższy osiągalny stopień wykształcenia. Skala jest ośmiostopniowa, gdzie 1 oznacza ukończone kształcenie podstawowe, a 8 studia doktoranckie lub ich odpowiedniki. Kategoria kształcenia na poziomie wyższym mieści się w wartościach ISCED 6-8. Dodatkowo, **ISCED-F 2013** oferuje klasyfikację dziedzin edukacji i szkolenia, obejmującą poziom średni i wyższy.

ISCED-F 2013: jest to system klasyfikacji opracowany przez UNESCO, który umożliwia grupowanie różnych dziedzin wiedzy i rodzajów kształcenia, w celu umożliwienia porównań międzynarodowych w zakresie edukacji. Kod 06 – przypisano do nauk społecznych, dziennikarstwa i informacji, a kod 08 – do sztuki, designu i multimedialności. Klasyfikacja ISCED-F obowiązuje we wszystkich unijnych zbiorach danych od 2016 r.

Koszty utrzymania: obejmują one wydatki związane z zakwaterowaniem (czynsz i media oraz kredyt hipoteczny), wyżywienie, transport, komunikację, zdrowie, opiekę nad dziećmi, spłatę zobowiązań (z wyjątkiem kredytu hipotecznego), działalność socjalną i rekreacyjną oraz inne regularne koszty związane z codziennym życiem (np. wydatki związane z zakupem odzieży czy artykułów higienicznych).

Nauka na uczelni: czas studentów przeznaczony na zajęcia na uczelni, w tym: wykłady, seminaria, ćwiczenia, laboratoria.

Opóźnione przejście (do szkoły wyższej): ma miejsce w sytuacji, w której student podejmuje studia (po raz pierwszy) ponad 24 miesiące po ukończeniu szkoły średniej. Przyczyny tego „zwleknięcia” związane są z różnymi przyczynami, czasami koniecznością podjęcia pracy zawodowej, ale czasem celem zrobienia sobie „przerwy” i np. podróżowania.

Pochodzenie edukacyjne: patrz „studenci pierwszego pokolenia”.

Praca zarobkowa: płatna praca w czasie trwania studiów. Do tej kategorii zalicza się regularna praca (praca stała) oraz praca okazjonalna „od czasu do czasu” (praca dorywcza).

Płatna praca przed rozpoczęciem studiów wyższych: doświadczenie na rynku pracy przed rozpoczęciem studiów wyższych zostało podzielone na trzy kategorie w zależności od długości i intensywności pracy: 1) *Okresowe doświadczenie zawodowe*, które obejmuje doświadczenie zawodowe trwające mniej niż rok, zazwyczaj o charakterze nieciągłym, na który składają się krótsze okresy pracy, 2) *okazjonalne doświadczenie zawodowe*, które dotyczy pracy trwającej co najmniej rok, ale w wymiarze do 20 godzin pracy tygodniowo (jest to zazwyczaj forma pracy dorywczej bądź w niepełnym wymiarze godzin), 3) *regularne doświadczenie zawodowe*, które odnosi się do pracy wykonywanej przez co najmniej rok i w wymiarze co najmniej 20 godzin pracy tygodniowo (jest to zazwyczaj praca w wymiarze połowy etatu bądź całego jednego etatu).

Płeć: W metodologii badania wskazuje się jednak, że ujmowane są w badaniu EUROSTUDENT 8 są tylko dwie płcie – żeńska i męska. Jednocześnie w kwestionariuszu ósmej edycji dopuszczono możliwość skorzystania z odpowiedzi „inna”.

Program studiów: programy wynikające z Deklaracji Bolońskiej, zgodnie w klasyfikacją poziomów kształcenia ISCED 2011. Umożliwia ona rozróżnienie pomiędzy

poszczególnymi poziomami kształcenia. Studiów pierwszego stopnia (licencjackim), które trwają zazwyczaj 3-3,5 roku przypisano kategorię ISCED-6. Studiów drugiego stopnia (magisterskim), które trwają zazwyczaj 1,5 roku do 2 lat, przypisano kategorię ISCED-7. Tę samą przypisano jednolitym studiów magisterskim, które występują często na kierunkach medycznych, ale i prawnych, a także niektórych artystycznych.

Struktura poziomu dochodów: środki pochodzące z trzech źródeł: dochodów z pracy zarobkowej, wsparcia finansowego ze strony państwa oraz wsparcia przekazywanego przez rodzinę/partnera (finansowego i rzeczowego) => *patrz* **Całkowity dochód studenta**

Studenci „pierwszego pokolenia”: kategoria używana w ramach opisu pochodzenia społecznego studentów. Dotyczy on pochodzenia edukacyjnego studentów, tj. tego jakim wykształceniem legitymują się rodzice studenta. W ramach tego zagadnienia wyróżniono dwie kategorie:

- studenci „pierwszego pokolenia” – to osoby pochodzące z rodzin, w których nie posiadano wyższego wykształcenia, to jest takich, w których wykształcenie mieści się w poziomach 0-4 klasyfikacji ISCED;
- studenci „kolejnego pokolenia” – to osoby, w których przynajmniej jeden z rodziców miał wyższe wykształcenie, to jest na poziomie ISCED 5 bądź wyższym

Studenci z niepełnosprawnościami: wszyscy studenci zgłaszający w kwestionariuszach różne niepełnosprawności: przewlekłe problemy zdrowotne oraz ograniczenia funkcjonalne, które w jakikolwiek sposób utrudniają ich studiowanie. Długofalowe problemy ze zdrowiem, niepełnosprawności lub ograniczeń funkcjonalnych, dokładnie: choroby przewlekłe, psychiczne, ograniczenie sprawności ruchowej, problemy natury sensorycznej, zaburzenia uczenia, inne długotrwałe ograniczenia i problemy zdrowotne. Kategoryzacja opiera się na adaptacji Globalnego Wskaźnika Ograniczeń Aktywności (GALI, *Global Activity Limitation Indicator*). Stopnia niepełnosprawności w badaniu nie trzeba było w żadnym stopniu poświadczyć.

Studia niestacjonarne: są to studia zgodne z uchwałą senatu uczelni, na których ponad połowa programu studiów uzyskana może zostać nie w bezpośrednim kontakcie z prowadzącym, a zatem w sposób umożliwiający studentom naukę w formie zdalnej lub w sposób nieregularny, np. w trybie weekendowym czy wieczorowym, co pozwala na

równoczesne wykonywanie pracy zawodowej. Regulacje zawarto w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Studia stacjonarne: Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie zawiera wprost definicji studiów stacjonarnych. Jednak połowa programu kształcenia jest realizowana w postaci zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów. Są to zazwyczaj studia realizowane w ciągu dnia, w odmiennych godzinach od tych, w których realizowane są studia niestacjonarne.

Status finansowy rodziców: Subiektywny wskaźnik. Studentów poproszono o ocenę obecnej sytuacji finansowej ich rodziców w porównaniu do innych rodzin, na pięciostopniowej skali, od „bardzo zamożni” do „wcale niezamożni”.

Studenci z dziećmi: kategoria powstała w oparciu o odpowiedzi studentów na pytanie dotyczące tego, czy mają dzieci. W badaniu nie doprecyzowano stopnia relacji pomiędzy dzieckiem a studentem (rodzic biologiczny, adopcyjny, czy np. opieka nad dzieckiem partnera).

Trudności finansowe: subiektywna ocena stanu swoich finansów zrealizowana przez studentów poprzez osadzenie ich na pięciostopniowej skali, od wartości „bardzo poważne” (trudności finansowe), do „wcale”. Grupy fokusowe EUROSTUDENT rozróżniają studentów z trudnościami finansowymi oraz tych, którzy ich nie mają.

Uczelnia akademicka: uczelnia prowadząca działalność naukową i posiadającą kategorię naukową A+, A albo B+ w co najmniej 1 dyscyplinie. Uczelnia akademicka prowadzi studia pierwszego i drugiego stopnia. Może realizować także studia III stopnia.

Uczelnia zawodowa: uczelnia umożliwiająca odbycie na niej studiów co najmniej pierwszego stopnia. Fakultatywnie może realizować studia II stopnia, jednolite magisterskie i specjalistyczne. Uczelnia zawodowa nie prowadzi działalności naukowej.

Wsparcie rzeczowe: wsparcie pochodzące od rodziny/partnera studenta, które nie trafia bezpośrednio do studenta, a na jego rzecz wierzycieli. Do tej kategorii zalicza się realizacja płatności m.in. za czynsz, rachunki czy opłaty związane ze studiowaniem (np. czesne i inne).

Zależność od źródła dochodu: występuje w sytuacji, w której udział któregoś ze źródeł dochodu stanowi ponad 50 proc. całkowitego dochodu studenta (włączając w to

transfery rzeczowe). W badaniu EUROSTUDENT wyróżniono trzy typy zależności finansowej studentów jako wskaźnik sytuacji finansowej.

- studenci zależni od dochodów z pracy zarobkowej.
- studenci zależni od krajowego wsparcia publicznego.
- studenci zależni od wkładu finansowego rodziny/partnera.

Zależność finansowa występuje wtedy, gdy jedno ze źródeł dochodu stanowi ponad połowę (50 proc.) ogólnego przychodu studenta. Studenci, których dochody są zróżnicowane, czyli żadne ze źródeł nie przeważają nie zostali sklasyfikowani według tych kategorii.